

ΠΑΝΔΩΡΑ.

15. ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ. 1853.

ΤΟΜΟΣ Δ'.

ΦΥΛΛ. 90.

Η ΘΥΡΑ ΤΟΥ ΚΗΠΟΥ.

(Εκ τού Γαλλικού).

Ἦμην πολλὰ νέος, ὅτε μοι διηγήθησαν τὴν ἐπο-
μένην ἱστορίαν· ἀλλὰ τοσούτον ἐνετυπώθη εἰς τὸν
νοῦν μου, ὥστε εἰς αὐτὴν σχεδὸν ὀφείλεται ἡ περὶ-
σκεψίς μου εἰς τὸ νὰ μὴ κατὰφρονῶ, ὡς σύνθησις κατὰ
τὴν ἐποχὴν ταύτην, τὰ εἰλικρινῆ καὶ γενναῖα αἰσθή-
ματα. Ἴδού πῶς ἔμαθον τὸ μυστικὸν τοῦτο, τὸ ὀ-
πίου, μόνος ἐγὼ γνωρίζων σήμερον, δύναμαι νὰ δια-
κοινώσω, εἰάν εἶναι ἀληθές ὅτι ὁ θάνατος τῶν κυ-
ρίων προσώπων τοῦ δράματος ἀπαλλάττει τοὺς πι-
στοὺς αὐτῶν τῆς κατηγορίας τοῦ ὅτι παρεβίασαν τὴν
ἐχεμυθίαν.

Ἐν ἔτει 1818, ἐπισκεπτόμενη συχνάκις τὴν Κ.
Γ. . . πλουσίαν γῆραν. Ἦτο τότε τεσσαρακονταε-
τῆ, ὡραιότατη ἐτι, ὄχι δὲ καὶ φιλάρεσκος. Οὐδέ-
ποτε εἶδον γυναῖκα τόσον εὐμενῆ καὶ ἀξιοπρεπῆ.
Ἦτο βεβαίως λίαν πνευματώδης· βαθεῖα ἤμως με-

λαγχολία συνώδευε πᾶν ὅ,τι εἶλεγεν· ἐγὼ δὲ, δεκαο-
κταετῆς ὄν, ἔχων δηλαδὴ ἡλικίαν καλῆν εὐφροῦν θεω-
ρεῖται ὁ σαρκασμὸς, δὲν ἠδοκίμησεν τὴν ὑπεροχὴν της.
Μετὰ πολλὸν χρόνον μόνον παρετήρησα πόσον εἶναι
δύσκολον νὰ ἔχη τις τόσα θελγητρά ὅσα αὐτὴ, καὶ
τόσην γλυκύτητα ἤθους καὶ χρηστοῦθειας. Χάρις εἰς
τὴν οἰκειότητά μου μετὰ τῶν δύο τῆς υἱῶν, ὀκτινες
ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους ἦσαν συσπουδασταὶ μου εἰς
τὸ γυμνάσιον, ἐγενόμενον δεκτὸς παρὰ τῆ Κ. Γ. . . πτω-
χοῦ ὄν μαθητῆς τῆς νομικῆς, ἀγνωστος καὶ ἄσημος. Ἡ
μήτηρ των, ἐπιθυμοῦσα νὰ τοὺς εἰσαγάγῃ εἰς τὴν
κοινωνίαν, δὲν ἠθέλησε νὰ διακλύψῃ τὰς ἀρχαίας αὐ-
τῶν σχέσεις, καὶ ἐλπίζουσα νὰ μεταβάλῃ εἰς φίλους
τῶν υἱῶν της, τοὺς συμβαθῆτάς των, ἐδέχετο εἰς
τὴν οἰκίαν της ἐκεῖνος, ὅς ἤκουεν ἐπαινοῦμένους.
Ὅσον τὸ ἐπ' ἐμοί, εὖρισκον τοσούτον ἐπαγωγὸν τὴν
φιλοξενίαν της, ὥστε ἐτόλμων νὰ ἐπαναλαμβάνω
τὰς ἐπισκέψεις μου συχνότατα, καὶ εἰς τὴν οἰκειό-
τητα μου αὐτὴν ὀφείλον ἐμπιστοσύνην, ἥτις δὲν ἦτο
οὔτε ἀπρεπῆς οὔτε ὑπόπτος, καθόσον ἡ Κ. Γ. . . με
ἐπεφόρτιζε νὰ συμβουλεύω τοὺς υἱούς της, μὴ θέλουσα
νὰ τοὺς λυπῇ ἡ ἰδέα διὰ τῶν παρατηρήσεών της.

Οἱ νέοι Γ. . . δυσπρόστοι τῶντι τὴν μητέρα των.

και αυτη, ποσοτον ευγενης και τωσον διακεκριμενη, ελπιειτο βελθως βλεπουσα αυτοις επιτηδευμενους, ουμιλοντας αδικησιαις περι κυνων και ιππων, και επιθυμιων, και κραιπαλλης, και των τοιουτων.

Η Κ. Γ. . . ηγωνιζετο εν τωσούτῳ νὰ καταπολεμη τὰς βλαβερὰς βροχὰς τῶν υἱῶν της, και κρινουσα περι αυτων δια της γυναικειας κερθιας ισως δε και δια των γυναικειων αναμνησεων της, συνεκροτησε περι εαυτην συναναστροφην οικειοτεραν εις ἑν εγεσθη δεκτοι μονον ανθρωποι γνωστοι δια την ηθικην των, και δυο η τρεις φιλαι της αικουδισποινας κομφαι, ωραιαι, και λιαν αξιορατοι. Η δοκιμη ηρωικη αυτη ολιγον επετυχε παρα τοις δυο αδελφοις, διοτι μιαν των ημερων μετα το γεμη, καθ' ο εκαυθηντο πλησιον δυο χαρισιστων γυναικων, παρετηρησα την Κ. Γ. . . αποσυμβεισαν εις το δωματιον της, ενθ οι λοιποι, περιεφεροντο εις τον κηπον. Η μιαντευσα τότε βτι οι βιβαρηροι και απολιτευτοι τρωποι των υιων της προς τας γειτονας των, εραξενησαν την κατηριαν της, και λαβων το θηρος εισηληθον να τη θμιλησω. Μετα μικραν συνδιαλεξην, καθ' ην μολις παρεπυνηθη δια την διαγωγην των υιων της, μοι ειπε:

— Τωρα συνεπιτομνη βλεπω βτι τα σφαλα δεν ειναι δσον ενομιζα ιδικον των ακυλουθουσι και αυτοι την πορειαν του αιωνος. Την σημεραν καταφρονουσι παν ο,τι πραττει ανθρωπος επιτημοσ. Ο φθος της αυτοκρατοριας μας παρακινει εις το να εξυβριζωμεν τας μεγαλας ιδεασ της εποχης ταυτης, και το μισος κατα της αρχαιας διοικησεως καταγελα τας ιπποτικαδς αφοσιωσεις αιτινας ειχον καταστησει την Γαλλικην κοινωνιαν το πρωτοτυπον των λοιπων της Ευρωπης. Αν εξακολουθωσωμεν ουτω, μετα δεκα ετη εις την Γαλλιαν θα εχωμεν μιαν τονογλυφουσι, δικηγφορος και ιπποκαμους. Οι περιπατοι θα γινωσιν οινωπωλεσα, και αι αβουσαι κερφεναι.

— Και ομως, κυρια, απειρηθη, τα παθη δεν καταβαλλονται απο τας εξεις, και οταν ερεθισθωσιν Ισχυρωδ; αποβαινουσι. . .

— Φρικτα ακανδαλα, ειπε διακοφικα τον λογον μου, εγγληματα ισως, ποτε ημωσ καθαρα και αμλοκερη αισθηματα καθισταντα ευδαιμονα την γυναικα ητις τα ενεπιευσε.

Κατα την αυτην στιγμην περιεργετο εμπροσθεν των παραθυρων του δωματιου ο κομης Ν. . . στρατιωτικωσ ανδρειοτατοσ, και πληρησ σπανιον πιστερηματα. Ηχεν απολεσει κατα τινα εκστρατειαν τον ενα των βραχιονων του, και καθο αρχικωσ στρατιωτικωσ ητο εν αρχη. Η Κ. Γ. . . την παρετηρησε με τρυφεραν τινα συμπαθειαν, και προσεθηκε παρευδς:

— Πρακτικησαστε τον ανθρωπον τουτον, του ο πολου η ψυχρα ευγενεια σας εκπληττει και σας παγωνει ευοτε. Ηκαμα δια μιαν γυναικα, ο,τι ουδε καν ηθελε φαντασθη κανεισ απο σας τουσ ευφουει και σθηματα.

Την παρακαλεσα να μοι διηγηθη την ιστοριαν αυτην, και αποφ' επ' ολιγον εσειωπησε δια να επινοηση

ονοματα, αναπολουσα μαλλον ηδελαισ τινας αναμνησει, μοι διηγηθη τα εξη:

α. Προ εικοσιν ετων, η οικια του Κ. Λωρταλ, εσημιζετο μεγαλωσ δια τας συναναστροφασ της, παρα το σηνθησ δε δεν εγινοντο ουτε τον χειμωνα ουτε εις Παρισιουσ. Ο Κ. Λωρταλ, ειχεν ωραιοτατην κατοικιαν πλησιον του Αντιουι, δπου συνηρχοντο επιστηματα ανθρωποι. Μεταξυ των μαλλον συγαζοντων, ητο και ο κομης W. . . Κατ' αυτην την εποχην ειχεν ηδη αποκτησει αρκετην φημην ωσ στρατιωτικωσ ητο παντοτε πνευματωδης, και τινας γυναικωσ ανελαβον να τον κατακτησωσιν ανθρωπον του σαρμου. Πρακτικωσ τας λεπτομερειασ του παθουσ το οποιον ησθονθη εντοσ ολιγου δια την Κ. Λωρταλ, δεν ανεφερεσ ουτε τα του πρωτου ερωτωσ των. Εργωμαι εις το προκειμενον.

Η μιαν τινα, περι τας δυο ωρασ οτε το σκωτοσ, ει και εν κερφ θηρουσ, ητο μεγα, παραθυρον τι ηνοιξε σιωπηλωσ εις τινα των γυναιων της επαυλωσ του Κ. Λωρταλ, και ανθρωποσ τις κατεθη επι σιωπηλοτερην. Γυνη τις, κηπτοσα εκτωσ του παραθυρου, τον ηκαλουθε δια των οφθαλμων αγωνιωσα. Οτε δε κατεθη εκεινοσ ενισαν προς αλληλουσ, και ο Κ. W. . . διοτι ητο αυτωσ, εγεινεν ασαντωσ εις τα περι την οικιαν ωραια δισα. Η Αμαλια εμεινεν εις το παραθυρον. . .

Η Κυρια Γ. . . επανωσεν ενταυθα, και με υφοσ αμηχανον επανηλθη λεγουσα:

— Η Κυρια Λωρταλ εκκληετο Αμαλια.

Δεν ηθελωσα να κομω την παρατηρησιν οτι και η Κ. Γ. . . ουτωσ εκκληετο αυτη δε εξακολουθησεν:

» Η Αμαλια εμεινεν εις το παραθυρον μεχρι της στιγμησ καθ' ην ο Κ. W. . . εφωσεν εις την θυραν του κηπου, και τατε απεσθη. Αλλ' ειτα το παραθυρον εστρεσε κλειομενον, ειτε η θυρα του κηπου εκλεισθη με ολιγοτεραν προσοχην της σηνθηουσ, ειτε ανθρωποσ εκερυγασεν, η Αμαλια ηκουσεν ασυνηθη τινα ηχον. Ηνοιξεν εκ νεου το παραθυρον και η κρησθη επι πολυ, αλλ' ουδεν ηκαουθη πλέον, και η τελεια της νυκτωσ σιγη την καθηυγασεν. Ηλθεν η επιουσα, και μεσ' ολιγον εφωσασ και η ωρα του προγευματωσ. Η Κ. Λωρταλ κατεθη εις το εστιατωριον δια να περιμενη μετ' του συζυγου της τουσ κατοικουτωσ την εκουαλιν. Κατα το σηνθησ η συνομιλια υπηρξε ζωνηρα και ευθυμοσ, ωμιλησαν δε πολυ περι διασκεδασειων και ιδιωσ περι του χορου των οποιον εμελλε να προσμερη την ιδιαν εσπεραν η Κ. Λωρταλ.

Αλλ' αφρησ; ο Αντωνιοσ, ο κηπουρωσ της οικιασ, εισελθων ασθηματικωσ εις το εστιατωριον,

— Α! θεε μου! θεε μου! ανεκραξε, τι ηρα εκει; Τετελεσται. Θα μασ διαρπαξουν. Ναι, κυριε, κερφουροι εμθησαν εις τον κηπον.

— Ποιωσ εμθησαν εις τον κηπον; ηρωτησεν ο Κ. Λωρταλ, διακοφικωσ τας επιφωνησεισ του Αντωνιου.

— Πωσ, κυριε! ανεκραξε ζωνηρωσ ο κηπουρωσ, ποιωσ εισηλθεν εις τον κηπον; δολοφονει, κυριε, κλεπται εχοντεσ διπλωσ κλειδασ της θυρασ ητις φερει εις το δασωσ.

— Α! θεε μου! ανεκραξε, τι ηρα εκει; Τετελεσται. Θα μασ διαρπαξουν. Ναι, κυριε, κερφουροι εμθησαν εις τον κηπον.

— Ποιωσ εμθησαν εις τον κηπον; ηρωτησεν ο Κ. Λωρταλ, διακοφικωσ τας επιφωνησεισ του Αντωνιου.

— Πωσ, κυριε! ανεκραξε ζωνηρωσ ο κηπουρωσ, ποιωσ εισηλθεν εις τον κηπον; δολοφονει, κυριε, κλεπται εχοντεσ διπλωσ κλειδασ της θυρασ ητις φερει εις το δασωσ.

— Α! θεε μου! ανεκραξε, τι ηρα εκει; Τετελεσται. Θα μασ διαρπαξουν. Ναι, κυριε, κερφουροι εμθησαν εις τον κηπον.

— Ποιωσ εμθησαν εις τον κηπον; ηρωτησεν ο Κ. Λωρταλ, διακοφικωσ τας επιφωνησεισ του Αντωνιου.

— Πωσ, κυριε! ανεκραξε ζωνηρωσ ο κηπουρωσ, ποιωσ εισηλθεν εις τον κηπον; δολοφονει, κυριε, κλεπται εχοντεσ διπλωσ κλειδασ της θυρασ ητις φερει εις το δασωσ.

— Α! θεε μου! ανεκραξε, τι ηρα εκει; Τετελεσται. Θα μασ διαρπαξουν. Ναι, κυριε, κερφουροι εμθησαν εις τον κηπον.

— Ποιωσ εμθησαν εις τον κηπον; ηρωτησεν ο Κ. Λωρταλ, διακοφικωσ τας επιφωνησεισ του Αντωνιου.

— Πωσ, κυριε! ανεκραξε ζωνηρωσ ο κηπουρωσ, ποιωσ εισηλθεν εις τον κηπον; δολοφονει, κυριε, κλεπται εχοντεσ διπλωσ κλειδασ της θυρασ ητις φερει εις το δασωσ.

Η Αμαλια ωρηασεν. Αλλ' ο Αντωνιοσ εκραξε ποσον δυνατα ωσπερ μονον εις αυτον επροσειχον ολοι. Ο Κ. Λωρταλ διεκρησε τας ατελευτητουσ επιφωνησεισ του, και τον ηρωτησε τι ειδεσ και εροβηθη τωσον πολυ.

— Πωσ, κυριε! ανεκραξε σχεδον ωρηωμενοσ ο πτωχοσ κηπουρωσ, τι ειδασ; Ιδου τι ειδασ.

α. Ταυτα ο ειπων εφωσεν επι της τραπέζης, ενωπιον του Κ. Λωρταλ, δυο δακτυλουσ συνετριμμενουσ και ηκρωτηριασμενουσ: ολοι ανεφριξαν. Η Αμαλια αφηκε κραυγην, αλλ' αφερωσ ενθυμηθησα οτι διεκυβευεν ουτω την ζωην της και εκεινην του εραστου της, ανελαβα γενουασησ. Διαρκουσεσ της σιωπης ητις διεδεδχη την φρικην την οποιαν επροξενησεν η θεα των αιματηρων εκεινων λειψανων, ο κηπουρωσ εξακολουθησε:

— Ναι, κυριε, ευρηθησαν σφιγμενοι απο την θυραν του κηπου, οτι δε ησαν κλεπται και δολοφονοι αι εισελθοντεσ, και ητι ησαν πολλοι, εξαγεται προφανωσ απο τουτο, οτι η θυρα εσφιγηε τουσ δακτυλουσ, και τουσ συνετριψεν απεκοπησαν ομοσ δια μαχαιρωσ. Πραγμα το οποιον κανεισ δεν ειναι τωσον γενουατοσ να πραξω μονοσ.

» Ο Κ. Λωρταλ παρετηρησε μετ' καταρησεσ προσοχησ τουσ δακτυλουσ, ειτα δε, περιφερον αλλοκοτον βλεμμα περιξ της τραπέζης, χωρισ ομοσ να προσηλωση αυτα επ' ουδεμιαν γυναικωσ, ουτε επι της Αμαλιασ αυτης, ειπε μειδιων πικρωσ:

— Το δεμμα των δακτυλων αυτων ειναι λεπτοτατον και οι δυνησ καθαροι και περιποιημενοι αμριβαλλω λαιπον αν ανηκουσιν εις κλεπτην; τι λεγετ, κυρια;

» Ηκαστωσ των λογων τουτων ειπηροετο καιων και θεξωτατοσ εις την καρδιαν της Αμαλιασ. Οι οδοντεσ της συνεκρουοντα, δεν εβλεπε πλέον. Αι ζωηραι ομοσ επρωτωσεισ τασ οποιασ μετ' την θμιλιαν ταυτην απεθληον αι κυριασ προς την Κ. Λωρταλ, δεν αφηκαν να παρατηρηθη η τεραχη της. Η αγανακτησεισ των λοιπων εκκλυψε το αισχοσ της Αμαλιασ. Εν τουτοις ο Κ. Λωρταλ, αποψ ψυχρωσ εξητησε συγγνωμην, ηρωτησε τον Αντωνιον αν τα ιχνη του αιματωσ εδιδον κερμιασ ιδιαιτεραν μαρτυριαν.

— Αδυνατον, ειπεν ο κηπουρωσ, παυουσιν εις το καταφωλιον της θυρασ.

— Και δεν ανεκαλυψεσ τιποτε πλειοτερον, προσεθηκεν ο Κ. Λωρταλ, τιποτε δυναμενον να μασ φωτιση ολιγον, κανεν τεμαχιον υφασματωσ, κανεν μαστιγιον, κανεν κλειδιον, η τελωσ, τιποτε αλλα ανηκον εις τον πληρωθεντα;

— Οχι, κυριε, οχι, δεν ανεκαλυψα τιποτε, απηνητησεν ο κηπουρωσ; αλλ' ωσ αποδειξην οτι ησαν πολλοι, και επομενωσ λησται, οσε λεγω οτι εις εξ αυτων εσπογγισε το μαχαιριον με τεμαχιον χαρτιου, πραγμα το οποιον εις μωνοσ και με χειρα στερωμενην δυο δακτυλων αδυνατον να κερμη. Ιδου το εβαλα εις τον κολπον μου.

— Δασ με, ανεκραξε ζωνηρωσ ο Κ. Λωρταλ, και βγωνιων ηρπασε το καθημαγμενον χαρτιον, το ο-

ποιον τη εταινεν ο Αντωνιοσ, το παρετηρησε δε μετ' προσοχησ ωσπερ η Αμαλια ηκουσεν την καρδιαν της παλλουσαν. Παρευθυσ ο Κ. Λωρταλ την ητενισε, και, τεινων προς αυτην το χαρτιον, τη ειπε χωρισ ν' αποδειξη οτι ειχεν υποψιαν:

— Εξετασε τουτο το χαρτιον, και θα συμφωνησεισ με εμε. Ιδου πτωχη βελθεσ και ευδαιμωντεσ, εδω εθεσαν το κοπτερον μερωσ της λεπιδοσ; εκατερωθεν παρατηρησε τασ δυο ταυτωσ πτωχασ μολις φαινομενασ, καταθεν των οποιων ευρισκται εισετι αιμα. Το μαχαριον αυτω, δεν ητο εκ των κοινων, αλλ' α ξιφιδιον, με λεπιδα πλατειαν και ολιγον τετραγωνον.

— Μάλιστα, ξιφιδιον ητο! εφωναξεν ο Αντωνιοσ, ησαν λησται, Ιατωεινοι!

Ο Κ. Λωρταλ επιβαλων αποτομωσ σιγην προς αυτην, τον απεπεμψεν. Η Αμαλια, λαβουσα το χαρτιον, μηχανικωσ πως, ωσ οικουδισποινα φιλοξενουσα τουσ ομνητραπεζουσ, το εδωκεν εις τον γειτωνα της, οστις το εξετασε μετ' περιεργειασ, και νεαν εμποιων φρικην εις την καρδιαν της δυστυχοσ Αμαλιασ, προσεθηκεν αμεωσ:

— Δεν βλεπετε καταθεν του αιματωσ ειναι κατι τι γεγραμμενον!

— Να ιδω, να ιδω! εφωναξεν ο Λωρταλ, με βλεμμα διακρυρον και με ρωνην ηλλωιωμενην: λαβων δε το χαρτιον ανεγνωσεν εις μιαν ακραν αυτου τας εξησ λεξεισ:

» Ο Κομιοσ και η Κυρια Λωρταλ λαμβανουσι την τιμην να προσκαλεσωσι. . . » Βσταθη δε ενταυθα διατι το χαρτιον ητο εσχιωμενον.

» Αι συλλαβαί της φρασεωσ ταυτης, αναγνωσθεισαι δια μεσου του αιματωσ ηχησαν ωσ κωδων θανατου εις τα ωτα της Αμαλιασ. Ο Κ. Λωρταλ εκλωρωσε το χαρτιον με φρικτην οργην τότε πρωτον, και ανακαλυπτων την θυελλαν της ψυχης του, απεταθη αγριωτωσ προς την γυναικα του, ειπων:

— Θα ιδωμεν, κυρια, ποιωσ των προσκεκλημενων θα λειψη απο την εσπερινην διασκεδασιν.

» Ειπε και εξηλθεν, ολοι δε τον ηκαλουθησαν, εν σιωπη πληρησ υποψιων. Η Αμαλια εμεινε μωνη και κατα πρωτον ετολμησε να απαντη τα φρικτα της κατηγοριασ; πιστηρια. Τα εκυτταξε, και αναγνωρισασα τουσ δυο δακτυλουσ, τουσ τωσον ωραιουσ δυνησ, οτινιωσ επι τωσούτον ειλικυσαν την προσοχην του συζυγου της, τουσ ελαβεν.

Ενταυθα η Κ. Γ. . . επανωσ καταβληθησα εκ της φρικτης διηγησεωσ της. Βνωμισα οτι ετελειωσε, και διατελων επι υπο την επιφωρην την οποιαν με επροξενησεν η διηγησι, ειπα: Ζωηρωσ,

— Κρινετε πολλα κακωσ, κυρια, την νεοτηπα μασ, λεγουσα οτι δεν τολμη να πραξω ο,τι ο Κ. W!

Η Κ. Κ. Γ. . . με ητενισε με μειδιωμα θλιβερον, και προσεθηκεν ησυχωσ:

— Α! δεν ειναι αυτη η αφοσιωσις η περιστασισ αυτη δεν επιδεικνυει μωνη την φροντιδα την οποιαν ελαβε δια την τιμην της αγαπητησ του. Ναι μεν το φ-

ακρωτηριασθη τις, ειναι φρικτον. Αλλ' ακουσατε! και

τὸ τέλος τῆς ἱστορίας ταύτης. Ἐπλησίασα τότε ὀλίγον, καὶ τὴν ἡκουσα ἐξακολουθήσασαν οὕτω·

« Ἦναι ἀδύνατον νὰ σὲ περιγράψω τὰς θλίψεις, τὰ ἀπηλπισμένα σχέδια, τὴν ἀγωνίαν, ἀπὸ τὴν ὁποίαν κατισπαράσσειο δι' ὅλης τῆς ἡμέρας ἢ καρδία τῆς ταλαιπώρου Ἀμαλίας. Ἀλλὰ συνέβη ἐπὶ τέλους εἰς αὐτὴν, ὅτι συμβαίνει εἰς ἐκείνους τῶν ὁμοίων ἢ δυστυχίαν δὲν συνεπληρώθη εἰσέτι· ἀριστὸς τις ἐλπὶς τοὺς ὑποστηρίζει κατὰ τῆς συγκρούσεως τῶν τόσων δεινῶν. Ἡ ἀνάγκη τῶν κοινωνικῶν χρεῶν καὶ τῶν ἐφημέρων συνθητικῶν τὴν ἐσοῦσαν ἐπίσης, καὶ ἐνασχοληθεῖσα εἰς τὰς προετοιμασίας τῆς ἐσπερινῆς συναναστροφῆς κατέτριψε τὰς ὄρας τῆς ἡμέρας. Τί νὰ σὰς εἰπῶ; εἰσήλθεν εἰς τὴν αἰθουσαν λαμπρὰ καὶ γαληνιώσα. Ἐφ' ὅσον ἡ ἐπικίνδυνος ὥσα ἐπλησίαζεν, ἐπὶ τοσοῦτον ἠορᾶντο πλεσιότερον γενναϊότητα. Ἐκαμε πᾶν β,τι ἠδύνατο νὰ κάμῃ ψυχὴ γενναία Ἀντι νὰ ἐπιτρέψῃ εἰς τὴν δυστυχίαν νὰ ἔλθῃ πρὸς αὐτὴν μικρὸν κατὰ μικρὸν, ἐφάντασθη ὅτι ἐφάσεν ὅλην διὰ μιᾶς· ὅθεν ἔχουσα τὴν ἰδέαν ὅτι ἡ ἡμέρα ἐκείνη, ἡ ἡμέρα τῆς ἀτιμίας καὶ τοῦ θανάτου τῆς, ἠτομαῖσθη γενναίως εἰς τὸ νὰ ὑποκύψῃ τὸν τράχηλον εἰς τὴν καταστροφὴν τῆς.

« Ἡ συναναστροφή ἤρχισε καὶ οἱ προσκεκλημένοι ἤρχοντο σωρηδόν. Ὁ Κ. Λωρτάλ, ὄρθιος πλησίον τῆς θύρας, ἐπιτηδεύετο μεγίστην εὐγένειαν πρὸς πάντας τοὺς ἐρχομένους. Ἐν τούτοις ἡ ὥρα προεχώρει, καὶ ὁ Κ. W... δὲν ἐφαίνετο· ἀλλὰ καὶ πολλοὶ ἐρωτόληπτοι δὲν εἶχον εἶθαι εἰσέτι. Ἡ Κ. Λωρτάλ ἦτο τότε ἀρκετὰ ὄραία, καὶ βελτίως ἐπέπνευσεν εἰς πολλοὺς ἔρωτα, ὥστε αἱ ὑποψαίαι τοῦ Κ. Λωρτάλ ἦσαν ἐπι ἀμφίβολοι. Ἡ συναναστροφή ἐξικολούθει, ἀλλὰ πολλοὶ ἐλείπον· ἐξαιρέσει ὅμως τοῦ Κ. W... ὅλοι οἱ ἀπόντες ἦσαν γυναῖκες, γέροντες, ἢ ἀδιάφοροι. Ἡ Ἀμαλία τὸ ἔβλεπεν, ὁ δὲ σύζυγός τῆς τῆ εἶπεν ἐνῶ διεβαίνει πλησίον του,

— Ὁ κύκλος τῶν ὑποψιῶν μου περιορίζεται δὲν μένον πλεόν ἢ τρεῖς ὀνόματα· καὶ ἤδη ἡ ἐτόλμων νὰ ἐκλέξω μετὰ βεβαιότητος τὸν Κόριον...

« Καθ' ἣν στιγμὴν ἠτομαῖζετο νὰ προφέρῃ τὸ ὀλέθριον ὄνομα, τὸ ἤκουσε προφερόμενον ἠερθεῖσθαι εἰς τὴν μεγάλην θύραν τῆς αἰθούσης, καὶ στραφείς εἶδε τὴν Κ. W... Ὁ Κ. καὶ ἡ Κ. Λωρτάλ, ἐστράφησαν μετὰ τοσοῦτης σπουδῆς διὰ νὰ τὸν παρατηρήσωσιν, ὥστε οὐτε ἐκείνος οὐδὲ αὐτὴ εἶδον τὴν ἀμοιβαίαν ταρχὴν των. Ἀλλ' ἡ ὄρα αὐτῶν τοῖς ἐπέπνευσεν ὄλιος δρόμος εἰσθόματα. Ὁ Κ. W... εἰσήλθε, κρατῶν τὸν πῖλον ὑπὸ τὴν βραχίονα, τὴν μὲν ἀριστέραν χεῖρα περιφέρειν εἰς τὸ ἐμπρόσθιον μέρος τοῦ ὑποκαμίσου του, διὰ δὲ τῆς δεξιᾶς σεῖων τὴν μακρὰν ἄλυσιν τοῦ ὄρολογίου του.

— Ἄ! δὲν εἶναι λοιπὸν αὐτός! ἐσκέφθησαν συγχρόνως ὁ Κ. καὶ ἡ Κ. Λωρτάλ.

— Δὲν πρέπει λοιπὸν νὰ τὸν ὑποπτεύωμαι, εἶπε καθ' ἑαυτὸν ὁ σύζυγος αἰσχυρόμενος καὶ ταθορυβημένος.

— Ἄ! δὲν ἐπληρώθη αὐτός! εἶπε κατ' ἰδίαν καὶ ἡ περιλυπὸς Ἀμαλία.

« Ὡ! ἀπὸ τῆς στιγμῆς ἐκείνης, πόσον τὸ πᾶν

ἤλλαξε δι' αὐτὴν. Ὁ φόβος τοῦ κινδύνου τῆς ἐξέλιπεν, ὁ ἐραστής τῆς ἐσώθη, ἡ ἀγωνία τῆς ἔπαυεν πρῶτον δὲ ἀνεκουφίσθη ἡ καρδία τῆς, ὥστε ἂν ὁ Κ. Λωρτάλ δὲν περιέμενε τοὺς λοιποὺς προσκεκλημένους, οἵτινες ὅμως δὲν ἤλθον, ἢ ἀμάντευε βεβαίως τὴν ἀλήθειαν. Πολλάκις, ὁ Κ. W... διέβη πλησίον τῆς καὶ τῆ ὀμίλησε μετ' αὐτὴν εὐγένειάν του. Ὁ χορὸς προεχώρει, καὶ πᾶς κίνδυνος ἐξέλειπε. Μετ' ὀλίγον τινὲς ἐπρότεινον νὰ χορεύσασιν, κατὰ τὴν συνήθειαν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, γὰρ ὅταν, φωναὶ δὲ τινος ἀνομήσαν τοὺς περιρρημοτέρους χορευτὰς, καὶ τὰς κομψώτερας χορευτρίδας. Ὁ Κ. W... ἀνομήσθη πρῶτος· μετὰ δὲ τῶν γυναικῶν τὴν δευτέραν θέσιν ἔδωκαν εἰς τὴν Κ. Λωρτάλ, ὥστε ἐστάθησαν ἀπέναντι ὁ εἰς τοῦ ἄλλου. Μεχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης λείψαν ἡ ἀνησυχία ἐτάραττε τὴν χαρὰν τῆς Κ. Λωρτάλ· ναὶ μὲν οὕτε ὑπέθετεν οὐδ' ἐμάντευε τίποτε, ἀλλ' ἐροῦετο. Καὶ ὅμως πᾶσα ἀγωνία τῆς ἐξέλειπε, ἵτε εἶδε τὸν Κ. W... χορευόντα μετὰ πλείστης ἐλαφρότητας καὶ ἐντελῆς ἐνώπιον πάντων οἵτινες τὸν ἔβλεπον μετὰ προσυχίας. Τὸ βλέμμα καὶ τὸ μειδίαμα του ἦσαν κορυφαία, τὰ βήματα ἐλαφρὰ καὶ ἀλάνθαστα, παρουσίαζε δὲ ἐλευθέρως τὴν χεῖρά του εἰς τὴν μέλλουσαν νὰ στηριχθῇ ἐπ' αὐτῆς. Ὅλα ταῦτα τοσοῦτον καθιστάσαν τὴν Κ. Λωρτάλ ὥστε καὶ αὐτὴ ἐχόρευεν εὐθυμότερον. Ἐνῶ δὲ ἡ ταρχὴς τῶν κινήσεων ἐπέτρεψεν εἰς αὐτὴν νὰ σφίξῃ ἀκινδύνως τὴν χεῖρα τοῦ Κ. W... ὡς διὰ τὸν συγχρηθὲν διὰ τὴν εὐτυχίαν τὴν ὁποίαν δὲν ἤξευρεν, ἠκούσθη φωνὴ φοικητή.

— Ἄ! ἀνίμωξ, διακόψας ἀκουσίως τὴν Κ. Γ... ἡ ἐφώναξεν ὁ Κ. W.

— Ὅχι! ἀπεκρίθη ἡ Κ. Γ... μετ' ἀπορία ἀσυνήθη· ὅχι, κύριε, αὐτὸς οὐτε ὠχρίασεν, οὐτε ἐφώναξεν ἢ φωνὴ ἦτον τῆς δυστυχῆς Ἀμαλίας, ἥτις ἐπέπεσε λυποθυμώσασα, ὅτε ἠσθάνθη ὑπὸ τὴν χεῖρά τῆς τὴν ἠρωτοηρωμένην χεῖρα τοῦ ἐραστοῦ τῆς, ἣν ἐσφίξε, χωρὶς νὰ τὴν ἀντισφίξῃσιν οἱ δάκτυλοι τοῦ οἵτινες ἦσαν ἐν βραχίονι.

« Τὴν ἐπαύριον, ἰσχυρὸς πυρετὸς κατέλαβε τὴν Κ. Λωρτάλ, καὶ ὁ Κ. W... ἐρχόμενος καθ' ἑκάστην ἔδιδε καὶ νέα δείγματα τῆς σπανίας ἀραιοσέως του. Μετὰ μίαν ἐβδομάδα ἀπῆλθεν εἰς ἐκστρατεῖαν, παραλαβὴν μετ' ἑαυτοῦ καὶ τὸ μυστικόν του.

— Καὶ τὸ ἐφύλαξε πάντοτε; ἤρώτασα.

— Μάλιστα, κύριε, ἀπεκρίθη πενθίμως, ἡ Κ. Γ. Μετὰ τινα καιρὸν ἐμάθημεν ὅτι εἰς μίαν συμπλοκὴν ἐξετέθη τὸσον τολμηρῶς, ὥστε ἠναγκάσθη νὰ ὑποστῇ φρικτὴν ἐγγείρησιν.

« Ὅτε ἐπέστρεψεν, εἶχεν ἓνα μόνον βραχίονα.

— Ἄ! ἀνέκραξεν ἡ Κ. Λωρτάλ, τί ἐκαμες;

— Ἐκαμα τὸ φρονιμώτερον, ἀπήντησεν ἀφελῶς ὁ Κ. W...

Μετὰ τὴν διήγησιν ταύτην, ἡ Κ. Γ... ἐβύβησθη εἰς βαθεῖς λογισμοὺς, οὓς δὲν ἐτόλμησα νὰ διακόψω ὅπως τὴν συλλυπηθῶ διὰ τὰ ὅσα ὑπέφερε.

Π. Σ. Γ.

ΠΕΡΙ ΑΓΩΓΗΣ ΚΑΙ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ.

— ο —

ΚΕΦ. Α΄.

Περὶ γεννήσεως καὶ παιδικῆς ἡλικίας αὐτοῦ.

§. 1. Ἡ γέννησις τοῦ ἀνδρὸς τοῦ τσαυτὴν κτησαμένου ἐπιστημότητα εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ Κόσμου τίθεται ὑπὸ μὲν τοῦ Πλουτάρχου (ἐν βίῳ Ἀλεξ. 3.) κατὰ τὴν ἑκτην ἡμέραν τοῦ ἑκατομβαιῶνος, τοῦ πρῶτου τοῖς Μακεδόσι Δέου, καθ' ἣν ἐνεπρήσθη ὁ τῆς Βορσείας Ἀρτέμιδος ναὸς, ὑπὸ δὲ τῶν νεωτέρων (βλ. ἐξέυνας Ἰδελορ ἐν ταῖς διατριβαῖς τῆς Βερολινίου Ἀκαδημίας τῶν ἐπιστημῶν 1820 — 21 σελ. 269) κατὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ Βοηδρομιῶνος τοῦ πρώτου ἔτους τῆς 106 Ὀλυμπιάδος ἢ 356 Π. Χ. Παραλείποντες τὰ τῆς γεννήσεως τούτου θαύματα, ὅσα ὁ Πλουτάρχος διηγείται (βίῳ Ἀλεξ. 2. 3.) ἀκούμεθα λέγοντες ὅτι ἤκουσεν ὁ Φίλιππος τὴν τῆς γεννήσεως τοῦ διαδόχου γηθόσυνον ἀγγελίαν κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἀλώσεως τῆς Ποτιδαίας, τῆς νίκης τοῦ Παρμενίωνος, καὶ τῆς τοῦ ἰδίου ἄρματος ἐν Ὀλυμπίῳ, ἥτοι τριακόντα ἡμέρας ἀπὸ τῆς Ὀλυμπίας, θυγάτηρ τοῦ βασιλέως Νεοπτολέμου, τοῦ εἰς Ἀχιλλεῖα τὸ γένος ἀνάγοντος, ὡς ὁ Φίλιππος ἀνήγειν αὐτὸ εἰς Ἡρακλέα. Τροφὸς τοῦ Ἀλεξάνδρου παρελήθη ὑπὸ Φιλίππου ἢ Λαίτῃ ἢ Ἐλιθίῃ (Ἀφρ. Ἀνάβ. Ἀλεξ. VI. 9. 3. Ἀπλ. Ποικ. ἱστορ. XII. 26.), θυγάτηρ τοῦ Μελαντος ἢ Μελαντος, ἀδελφὴ Κλείτου, τιμωμένη καὶ ἀγαπωμένη μεγάλως παρὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου κατὰ τὰς λέξεις τοῦ Κουρτίου. (VIII. 3. 20). «Hellenico, quae Alexandrum educaverat, soror Cliti haud secus quam mater a rege diligebatur.» — Τὰ γενέθλια ἐορταζόμενα ὑπὸ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων πέντε ἢ ἑπτὰ ἡμέρας μετὰ τὴν γέννησιν, ἐκκλούντο ἀμφιδρόμιον ἢ δραμιόμιον ἡμέρα· διότι ἡ μετὰ περὶ τὸ ἀρτιγενὲς περὶ τὴν ἑστίαν, ὅταν ἐγένετο καὶ ἡ ἀναγνώρισις ἐκ μέρους τοῦ πατρὸς, καὶ ἡ θύρα τῆς οἰκίας στεφάνως ἐκοσμεῖτο. Ἡ κυρία ὅμως ἐορτὴ τῶν γενεθλίων ἐτελεῖτο τὴν δεκάτην ἀπὸ τῆς γεννήσεως μετὰ θυσίων καὶ συμποσίου, ἐξ οὗ καὶ τὸ δεκάτην θύειν καὶ ἐπιθεῖν. Τότε ἐλάμβανε δῶρα τὸ νέπιον παρὰ τοῦ πατρὸς, μητρὸς, συγγενῶν καὶ δούλων, καὶ ὡς παρ' ἡμῖν διὰ τοῦ ἀγίου βαπτίσματος, ἐλάμβανε καὶ τὸ ὄνομα. Ἐὴν ἡ τελετὴ αὕτη ἐπανηγοῦσθη ἐν τῇ Μακεδονικῇ αἰτῇ κατὰ τὰ γενέθλια τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἀμφιβάλλεται. Μόνος δ' ὁ Ψευδοκαλλιθένης (1. 3.) λέγει τὸν τοκετὸν ἐπίσημον καὶ κοσμικόν. «στεφανοφορία δὲ καθ' ἑλθὼν τὴν Μακεδοῦσαν ἐγένετο καὶ τὴν Πέλλην καὶ τὴν Θράκην... καὶ ὁ Ἰούλιος Οὐαλέριος. «Nam et coronaria obsequia eidem uanique confluebat.»

Ἀλέξανδρος ὑπὸ ἀνδρικῆς ἐπιστολείαν.

§. 2. Μετὰ τὴν πλήρωσιν τοῦ ἔκτου ἔτους τῆς ἡλικίας ἐνεπιστεύοντο τὰ τέκνα ὑπὸ τῶν γονέων τοῖς παιδαγωγοῖς μέχρι τῆς ἀρχῆς τῆς ἐφηβικῆς ἡλικίας. Παιδαγωγοὶ δὲ συνήθως ἐλαμβάνοντο ἐκ τῆς τάξεως τῶν δούλων, οἵτινες ὤφειλον νὰ ἀκολουθῶσι τοὺς παῖδας εἰς τὸ Σχολεῖον, φέροντες τὰ βιβλία αὐτῶν, τὴν κιβίσαν καὶ τὰ τούτοις παρατλήσια. Μέχρι τοῦδε λοιπὸν ἐπετηρεῖτο ὁ Ἀλέξανδρος ὑπὸ γυναικῶν, τῆς Ὀλυμπιάδος, καὶ τῆς τροφῆς Ἑλληνικῆς, δεικνύων καὶ ἐν αὐτῇ τῇ παιδικῇ ἡλικίᾳ τὸν μέγαν προορισμὸν εἰς τὴν ἐκτέλεσιν ἀποφασίζων δὲ τὰς συνήεις παιδείας, τοὺς ῥόμβους, ἀστρονομίους, πλαισιολογίας, τροφῆς, βαυκαλίματα καὶ μῦθους. Ἀνώτατος δὲ παιδαγωγὸς τοῦ Ἀλεξάνδρου ἦν Λεωνίδας, ἀνὴρ τὸ τε ἦθος αὐστηρὸς καὶ συγγενῆς τῆς Ὀλυμπιάδος, αὐτὸς μὲν οὐ φέρων τὸ ὄνομα τῆς παιδαγωγίας καλὸν ἐχούσης ἔργον καὶ λαμπρὸν, ὑπὸ δὲ τῶν ἄλλων διὰ τὸ ἀξιωμα καὶ τὴν οἰκειότητα τροφῆς Ἀλεξάνδρου καὶ Καθηγητῆς καλεόμενος (Πλουτ. βίῳ Ἀλεξ. 5.), ἂν καὶ πολλοὶ ἦσαν οἱ παιδαγωγοὶ τοῦ βασιλοπαίδος, ἀπολλοὶ μὲν οὖν ἦσαν περὶ τὴν ἐπιμέλειαν τροφῆς αὐτοῦ καὶ παιδαγωγῶν καὶ διδασκαλῶν. Πλουτάρχ. ἐνθα ἀνωτέρω. Ἰδιαίτερος δὲ παιδαγωγὸς τοῦ Ἀλεξάνδρου ὑπέρχε Ἀσιμαχος ὁ Ἀκαρναῖος, ὁ ἄλλως ἀσπειρότητος καὶ εὐφυῆς ἀμοιρος, ἕνεκα κολακείας ὅμως, διότι τὸν μὲν Φίλιππον Πηλέα, τὸν Ἀλεξάνδρον Ἀχιλλεῖα, ἑαυτὸν δὲ Φοῖνικα ἀπεκάλει, δευτέρως ἐπέχων θέσιν μετὰ τὸν Λεωνίδα, οὗ ὁ αὐστηρὸς τρόπος ἐπενηργήσεν ἐπὶ τὴν Ἀλεξάνδρου, προπαρασκευάσας αὐτὸν εἰς τοὺς μέλλοντας στρατιωτικὰς ἀγῶνας. Παρατηρήσας ἐν τούτοις ὁ Φίλιππος τὰς φυσικὰς ἐξεις τοῦ Ἀλεξάνδρου, καὶ θεωρήσας τὴν ἀγωγὴν ὑπὸ σπουδαιοτέρων ἐποφῶν, μετεπέμψατο τὸν μέγιστον τῶν τότε φιλοσόφων Ἀριστοτέλιν «Καθηρὸν δὲ τὴν φύσιν (λέγει ὁ Πλουτάρχος) αὐτοῦ (τοῦ Ἀλεξάνδρου) δυσκίνητον μὲν οὖσαν ἐρίσαντος μὴ βιασθῆναι... καὶ τοῖς περὶ μουσικῆν καὶ τὰ ἐγκύκλια παιδεύταις οὐ πᾶν τι πιστεύων τὴν ἐπιστασίαν αὐτοῦ καὶ κατάρτισιν, ὡς μείζονος οὖσαν πραγματείαν, καὶ κατὰ Σοφοκλέα

Πολλῶν γαλινῶν ἔργον οὐκ ἔστιν ἡμε, μετεπέμψατο τῶν φιλοσόφων τὸν ἐνδοξότατον καὶ λογιώτατον Ἀριστοτέλιν κτλ.»

ΚΕΦ. Β΄.

Ἀγωγή καὶ διδασκαλία Ἀλεξάνδρου ὑπὸ τὴν ἐπιμέλειαν τοῦ Ἀριστοτέλους.

§. 1. Ὁ Ἀλέξανδρος ἦγε τὸ δέκατον τρίτον ἔτος τῆς ἡλικίας, ὅτε ὁ Ἀριστοτέλης μετεπέμψθη ὑπὸ τοῦ Φιλίππου. Ὁ Ἀριστοτέλης διὰ τῆς Μακεδονικῆς παιδαγωγίας, διὰ τῶν συγγραμμάτων, καὶ τῶν σχέσεων τοῦ πατρὸς του Νικομάχου, ἱατροῦ Ἀμύντου τοῦ Β' ἐν τῇ Μακεδονικῇ Αὔλῃ, ἦτο πρὸ πολλοῦ γνωστὸς τῷ Φιλίππῳ, ὅστις εὐθὺς μετὰ τὴν γέννησιν τοῦ Ἀλεξάνδρου ἔγραψε τὴν ἀκόλουθον ἐπιστολὴν πρὸς αὐτὸν «Φίλιππος Ἀριστοτέλει χαίρειν. Ἰσθίμοι γέγον

νότα υἱόν· πολλὴν οὖν τοῖς θεοῖς χάριν ἔχω οὐχ' οὐ-
 πτωσὶ ἐπὶ τῇ γενέσει τοῦ παιδός, ὡς ἐπὶ τῇ κατὰ τὴν
 σὴν ἡλικίαν αὐτὴν γεγονέναι. » (Αὐλ. Γέλλ. Ἄττ.
 Νύκτ. ΙΧ. 3). Δίων ὁ Χρυσόστομος (ἐν Λόγ. 49.
 σελ. 615) παρατηρεῖ περὶ τῆς ὑπὸ Φιλίππου μετα-
 πέμψεως τοῦ Ἀριστοτέλους, ὅτι αὐτὸς ὁ δεινότερος
 τῶν βασιλέων, ὁ τοσούτων μυριάδων ὀρχαίων, Ἰλλυ-
 ρίων, Ἑλλήνων, ἄρχων, δὲν ἦτον ἱκανὸς νὰ παιδεύσῃ
 τὴν ἐκείνου υἱόν, « ἀλλ' ἐτέρῳ αὐτὸν παρεδίδου ἀρ-
 χησόμενον, καὶ τοσαύταις μυριάσι προστάτων, ἐνὶ
 ἐκείνῳ προστάττειν οὐχ' ὑπέμεινεν. Οὐ γὰρ ἴσον ἢ
 γαίῳ κλύονον εἶναι αὐτῷ, ἢ περὶ τοὺς ἄλλους εἶνα
 μαρτάνοι, ἢ εἰ τι περὶ τὸν υἱόν. » Προσέτι συνισθί-
 ζεν ὁ Φίλιππος νὰ παραινή πάντοτε τὸν Ἀλέξανδρον, ὁ
 ποῖς πρῶταυτίκα θεωρῆ καὶ ἀποδέχεται τὰ πε-
 ραγγέλματα τοῦ μεγάλου διδασκάλου, καὶ προσοκί-
 νως ὠφελῆται ἐκ τῆς διδασκαλίας, καὶ μάλιστα «β-
 πῶς μὴ τοιαῦτα πράγματα (Ἀλέξανδρον), ἐρεῖς ἐγὼ κε
 παραγγέλλω μετὰ τῆς ἰσότητος. » Ἐν γένει ἢ συντοχῆ
 αὐτῆ τοῦ Ἀριστοτέλους, ὡς διδασκάλου μετὰ τοῦ
 Ἀλεξάνδρου ὡς μαθητοῦ, ἢ ἰδικιτέρῳ πρόνοια τοῦ
 Δημοκρίτου· διότι πότε καὶ ποῦ τῆς ἀρχαιοτάτης
 συντηθήσαν δύο τοιοῦτοι νέες ἐν τηλικύτῃ ἀρμονίᾳ;
 Ὅ εἰς εἶχε δυνάμεις καὶ ἀποστολὴν ὑπὸ τῆς
 Προνοίας νὰ διαλύσῃ τὸν πολιτισμὸν εἰς τὸν Ἀσιανὸν
 κόσμον, καὶ τὴν γνωστὴν οἰκουμένην νὰ κατακλύσῃ
 καὶ ὑποτάξῃ, ὁ δὲ εἰς τὸν ἀνθρώπινον νόον καὶ τὴν ἐ-
 πιστήμην νέον κόσμον καὶ νέαν ζωὴν ν' ἀνοίξῃ, ἦτοι
 ὁ μὲν ν' ἀναδειχθῇ τοῦ κόσμου κατακτητὴς, ὁ δὲ τῆς
 φύσεως καὶ τῆς ἐπιστήμης δεσπότης καὶ κυριάρχης.
 Λαμπρὸν ἀληθῶς ἄνθρωπος! Ἀμφοτέρων αἱ ἐμφανίσεις
 ἦσαν μορφωτικαὶ καὶ πλήρεις ἀποτελεσμάτων, ὑπ' ὧν
 ἐπληρώθησαν αἱ παλῆδες τῆς ἱστορίας. Ἐν ὅχι ἐν-
 ταῦθα, οὐδ' αὖθις δύναται νὰ ἐφαρμοσθῶσι τὰ φιλο-
 σοφικὰ τοῦ Πλουτάρχου κριτήρια περὶ τῆς ἀγ-
 γῆς καὶ πνευματικῆς ἀναπτύξεως, « εἰς εἰς τὴν παν-
 τελῆ δικαιοπραγίαν τρία δεῖ συνδραμεῖν, φῶς καὶ
 λόγον καὶ ἔθος. » (Πλουτ. Παλδ. Ἀγῶγ.) Τὰ πάντα
 συνετέλεσαν εἰς τὸ νὰ καταστήσῃ τὸν Ἀλέξανδρον
 μέγιστον βασιλεῖα ἐξ ὧν μνημονεύει ἡ ἱστορία,
 φῶς καὶ λόγος καὶ ἔθος καὶ ὁ μέγας διδασκαλός,
 ὃ καλὰ καὶ πρῶτα διδασκαλία ἐπέλεσε ὁ Φί-
 λιππος, ἢ γὰρ βασιλικὰ δίδακτρα τοιαῦτα, οὐδ' αὖθις
 τῶν διδασκάλων τῆς ἀρχαιοτάτης ἔλαθεν.
 Πρὸ πάντων προσεπάθησεν ὁ Ἀριστοτέλης νὰ ἐμ-
 ποιήσῃ εἰς τὸν Ἀλέξανδρον ἔρωτα πρὸς τὴν ἠθικὴν,
 τὸ μόνον γάρμακον τῶν τῆς φύσεως ἀρρώστιασμα-
 τῶν καὶ παιδῶν, καὶ τὴν παιδαγωγίαν « τὸν τε γὰρ μέλ-
 λοντα ἀρχεῖν ἀρχὴν αἰεὶ δεῖν πρῶτον » (Πολ. VII.
 14. σελ. 1333 ἐκδ. Βεζικέρου). Τούτου δὲ ἐπίτευξεν
 ἄριστα διὰ τῶν παιδαγωγικῶν, τῆς προσωπικῆς σο-
 βαρότητας καὶ ὁμιλίας διὸ ταχέως ὁ μαθητὴς ἠγά-
 πησε καὶ ἐσέβητο τὸν διδασκάλον ὡς ἄλλον πατέρα,
 λέγων « ὅτι τῷ μὲν πατρὶ ὄρασε τὸ ζῆν, αὐτῷ δὲ
 τὸ εὖ ζῆν. » Εἰς μόνον τὸν Ἀλέξανδρον παρατηρεῖται
 ἀληθῶς ἡ ἐντύπωσις τῆς Ἀριστοτελικῆς ἠθικῆς καὶ
 οἱ ἀγλαὶ αὐτῆς καρποί. « Ἐτι δ' αὐτοῦ παιδὸς ὄν-
 τος (λέγει ὁ Πλούταρχος ἐν βίῳ Ἀλεξ. 4) διακρίνετο

ἢ τε σωφροσύνη τῷ πρὸς τὰλλα βαγδαίων ὄντα . . .
 Ἦν δὲ ταῖς τοῦ σώματος ἰδοναῖς δυσκίνητον εἶναι
 καὶ μετὰ πολλὰς πράξεις ἀπτεσθαι τῶν τοιούτων,
 ἢ τε φιλοτιμία πρὸ ἡλικίαν ἐμβροθὸς εἶχε τὸ φρόνη-
 μα καὶ μεγαλόφυχον. » Εἰς τοῦτο τοῦ λόγου γενό-
 μενοι γνωρίζομεν, ὅτι ὀλισθηρὸν ἔδαφος βαινόμεν, ἐ-
 πειθὴ λέγεται, ὅτι ὁ Ἀλέξανδρος ὑπὸ κραυγῆς καὶ
 Ἀσιανῆς τρυφῆς τὸν βίον ἐτελεύτησε. Τίς ὅμως δύ-
 ναται νὰ διαφιλονεικήσῃ τὴν εὐγενῆ ἐγκράτειαν καὶ ἀ-
 γνάτητα τοῦ μεγάλου τούτου βασιλέως, τὴν ὅποιαν
 ἐδειξε πρὸς τὴν σύζυγον τοῦ Δαρείου μετὰ τῶν θυγα-
 τέρων, καὶ πρὸς ἄλλας Παρσιδῶν παρθένους, ἂν καὶ
 ἐκάλεσε αὐτὰς Ἀλγυθόνας ἠρμίταιν! Ἦ τίς δύνα-
 ται νὰ διαψεύσῃ τὴν ἐτέραν ἀξιοπίστητον τοῦ Πλου-
 τάρχου μαρτυρίαν περὶ Ἀλεξάνδρου ἐγκρατίας; ἢ Που-
 θανόμενος δὲ ὁ Ἀλέξανδρος μισοφρόνων τινῶν γύ-
 ναικα διαφθαρκέναι, ἔγραψε Παρμενίωνι κελύων « ἐάν
 ἐλεγχθῶσιν, ὡς θηρία ἐπὶ καταγορᾷ τῶν ἀνθρώ-
 πων γεγονότα τιμωροῦσάμενον ἀποκτεῖναι. »
 Καὶ περὶ ἐαυτοῦ κατὰ λέξιν ἐν ταύτῃ τῇ ἐπιστο-
 λῇ γέγραπεν « ἐγὼ μὲν γὰρ οὐχ ὅτι ἐνορκῶς ἂν ἐν-
 ρεθίσην τὴν Δαρείου γυναῖκα, ἢ βεβούλευμένος ἰδεῖν,
 ὁ ἀλλ' οὐδὲ τῶν λεγόντων περὶ τῆς εὐμορφίας αὐτῆς
 οὐ προσθεδεγμένους τὸν λόγον. »
 Ὁμήλικες καὶ ἀνμαθηταὶ τοῦ Ἀλεξάνδρου.
 §. 2. Ὁ Ἀριστοτέλης ἐκ παιδαγωγικῶν λόγων ὀρ-
 μώμενος ἐπέτρεψεν ἐλευθέραν τὴν εἰσοδὸν καὶ ἄλλοις
 νεανίαις, ὅτε ἐδίδασκε τὸν Ἀλέξανδρον. Ἐκ τοῦ λε-
 ξικογράφου Σουῖδα μανθάνομεν, ὅτι σύντροφος καὶ
 ἀνμαθητὴς τοῦ Ἀλεξάνδρου ἦν πρῶτος Μαρσῶας
 ἐκ Πέλλης, ὁ γνωστὸς συγγραφεὺς τοῦ ποιήματος.
 « Περὶ Νεότητος καὶ ἀγῶγῆς Ἀλεξάνδρου. » Μετ'
 αὐτὸν ἔρχονται εἰς τὴν σειράν οἱ νεανίαι Πτολεμαῖος
 ὁ τοῦ Ἀγάου, Νέργος, Ῥεῖμιος καὶ Ἀρπαλος, ἀγα-
 πητοὶ μὲν φίλοι τοῦ Ἀλεξάνδρου, πιστοτέρους δὲ καὶ
 μᾶλλον τούτων ἐπιστήμιος ὁ Πραιστίων. Ὀλιγώτε-
 ρον πιστὸς φαίνεται Φιλότης ὁ Παρμενίωνος, ὡς φί-
 λος καὶ συμμάχου ὑπὸ Πλουτάρχου πιθανολογού-
 μενος. Ἐκ τοῦ ἰδίου Πλουτάρχου πληροφοροῦμεθα
 περὶ τοῦ ζήλου τοῦ Ἀλεξάνδρου εἰς τὰ μνήματα,
 καὶ τῶν αὐτῶ ὑπὸ τοῦ διδασκάλου ἀποδιδόμενων ἐ-
 παινῶν. Ἐν δὲ τῷ ψευδοκαλλιθέναι (I. 13.) ἀναγι-
 νώσκομεν ὅτι Ἀλέξανδρος δὲ πᾶσαν παιδείαν καὶ ἀ-
 στρονομίαν μελετήσας, καὶ ἀπολυόμενος ἐκ τῶν μα-
 θημάτων, τοὺς συμπαθητάς αὐτοῦ ἐδίδασκε κατὰ
 μέρος, καὶ εἰς πόλεμον αὐτοὺς ἤθροϊζε καὶ μόνος
 « συνῆπτε τὴν μάχην. » Τὸ δὲ ὑπὸ τινῶν ἀρχαίων
 συγγραφέων λεγόμενον, ὅτι καὶ Καλλιθένης ὁ Ἀρι-
 στοτέλους ἀνεψιός, ὑπερῆξε φίλος καὶ σύντροφος Ἀλε-
 ξάνδρου, ἀπεδείχθη ὑπὸ νεωτέρων ἐρευνητῶν ὡς σύγ-
 χυσις χρονολογίας.

Ἀντικείμενον διδασκαλίας καὶ γνώσεως τοῦ
 Ἀλεξάνδρου μέχρι τῆς μεταπέμψεως τοῦ
 Ἀριστοτέλους.

§. 3. Ἡ ἐγχώριος τῶν Ἑλλήνων διδασκαλία σύγ-

ἐκείτο, ὡς γνωστὸν, ἐκ τῆς μουσικῆς ὑπὸ τὸ ὄνομα
 πνευματικῆς μόρφωσης. Ἡ εἰς ἐν ἑνώσει τῆς μου-
 σικῆς καὶ γυμναστικῆς ἀπετέλει τὴν ἐγκύκλιον παι-
 δεῖαν ἢ ἐγκύκλια μαθήματα (ἔρα πλεονέστερα περὶ
 τούτου ἐν τῷ Σχολιάσματι τῆς Ἑλλ. Γραμματολο-
 γίας τοῦ σεβαστοῦ διδασκάλου Γοδόφρεδου Βερνάρ-
 δωνος Α'. § 61). Ἡ μουσικὴ κατὰ στενωτέρην ἀν-
 μασίαν « ἔστι δὲ τέτταρα σκεδόν, ἃ παιδεύειν εἰσὶ
 θασί, γραμματα καὶ γραμματικὴ καὶ μουσικὴ καὶ
 τέτταρον ἐνοιο γραφικὴν, τὴν μὲν γραμματικὴν καὶ
 γραφικὴν καὶ χρῆσιμος πρὸς τὸν βίον ὕβας καὶ
 πολυχρήστους, τὴν δὲ γραμματικὴν ὡς συντείνουσαν
 πρὸς ἀνδρίαν, τὴν δὲ μουσικὴν διαπορήσειεν ἂν τις
 (Ἀριστ. Πολ. VII. 3 σελ. 1337. ἐκδ. Κεκ.). Τὸ
 σύνολον δὲ τῆς μνημονευθείσης μαθήσεως ἐπιδήχθη
 ὁ Ἀλέξανδρος πρὸς διαφόρων, οἷον ὑπὸ Πολυεῖκου
 τὰ γράμματα, ὑπὸ Λευκίππου Ἀθηναίου τὴν μουσικὴν
 καὶ ὑπὸ Μενελάου τοῦ Πελοποννησίου τὴν γυμνα-
 στικὴν, ὑπὸ Ἀναξίμανδρου τοῦ Ῥητορικῆς Λόγου,
 καὶ πρὸς Ἀριστοτέλους τὴν φιλοσοφίαν. Ἐκτὸς τού-
 των μνημονεύει ὁ Σουῖδας καὶ Ἀριστομένην τὸν Ἀ-
 ριστοκλέους, Ἀκμυακηνὸν, ὡς διδασκαλὸν τοῦ Ἀλε-
 ξάνδρου. Ἀλλὰ κατὰ πόσον λυσιτελεῖς ἀπέβη διὰ τὸν
 Ἀλέξανδρον ἡ διδασκαλία τῶν ἄλλων διδασκάλων
 ἐκτὸς τοῦ Ἀριστοτέλους, δὲν γνωρίζομεν, ἀπὸ τῶν
 ἀρχαίων συγγραφέων τοῦτο ὅμως δυνάμεθα νὰ εἰπά-
 σωμεν μετὰ πιθανότητος, ὅτι ὁ Ἀλέξανδρος τὸ δι-
 κατον τρίτον ἔτος τῆς ἡλικίας ἄγων, νέος εὐφροσύ-
 νης, δὲν ἠδύνατο κατ' οὐδένα τρόπον νὰ ἦτον ἀδελφῆ
 τῶν πρώτων γραμμάτων, τῶν ὑπὸ τῶν τότε ἐν Ἀ-
 θήναις γραμματιστῶν διδασκόμενων (Ὅρα περὶ τῆς
 λέξεως γραμματιστῶν τὸν πρόλογον τῆς ἱστορίας τῶν
 Ἑλλ. Ποιητ. καὶ Συγγραφέων τοῦ σεβαστοῦ διδασκά-
 λου Κ. Κ. Ἀσωπίου, ἐν σελ. 18.)

Διδασκαλία τοῦ Ἀριστοτέλους.

§. 4. Ὁ Ἀριστοτέλης ἀρχόμενος τῆς διδασκα-
 λίας τοῦ Ἀλεξάνδρου, δὲν προτίθετο νὰ μορφώσῃ μα-
 θητὴν χρησιμώτατον, καὶ τὴν ἐπιστήμην οἰοεὶ ὡς
 Ἀριστοκλήτην (Brodstudium, καθὼς λέγουσιν οἱ Ἑρ-
 μακνοὶ) θεωροῦντα τὸν πανταχοῦ χρησιμὸν
 ἀπεστρέφετο ὁ φιλόσοφος, καὶ μόνον πρὸς τὴν ἐπιστή-
 μην ἀπέβλεπε ὡς ἐπιστήμην θεωρουμένην. « Τὸ δὲ
 ζητεῖν τὸ πανταχοῦ χρησιμὸν ἥμισυ ἀρμόζει τοῖς
 μεγαλόφυχοις » (Πολ. VIII. 3 σελ. 1338 ἐκδ. Κεκ.).
 Ἀπὸ τοιαύτην ὑψηλὴν σκοπιὰν θεωρῶν τὴν ἐπιστή-
 μην ὁ Σταγειρίτης, ἐπειρήθη (ὡς ἀνωτέρω εἴρηται)
 ν' ἀπομακρύνῃ τὰς κκεῖς ἐξείς, καὶ οὕτως εὐρώνων
 κατὰ μικρὸν τὸν ὄριζοντα τῶν γνώσεων αὐτοῦ.
 περιοριζόμενον μέχρι τούτου εἰς τὰ στενά ὄρια τῆς
 γραμματικῆς καὶ μουσικῆς, τὸν προπαρασκευασθῆ
 πρὸς τὴν φιλοσοφίαν, δηλονότι τὴν ἠθικὴν, Πολι-
 τικὴν, Ῥητορικὴν, Διαλεκτικὴν καὶ Μεταφυσικὴν.—
 ἂ. Γυμναστικὴ.— ἂν καὶ ὁ Ἀριστοτέλης δὲν
 ἀθεώρη τὴν γυμναστικὴν ὡς ἀπολύτως ἀνεγκλήαν διὰ
 ταῦς νέους, ἔτε δὲ τὸ κάλλος τῆς νεότητος φθιρού-
 σαν καὶ τὴν φυσικὴν τοῦ σώματος ἀνάπτειν, οὐδὲν
 ἤττον ὅμως, φαίνεται, ὅτι ἐσυγχώρησε τῷ Ἀλεξάν-
 δρῳ τὴν ἐξακολούθησιν τῶν σωματικῶν ἀσκήσεων.
 « Καὶ τὴν παιδείαν δ' εὐθὺς εἶναι λέγουσι τινες τοῦ
 ἄρχοντος, ὡς περὶ καὶ φαίνονται οἱ τῶν βασιλέων
 οὐκ ἐπιπέδῃ καὶ πολεμικῇ παιδεύομενοι, καὶ
 « Ἐπιπέδῃ φασὶ » μὴ μοι τὰ κομψά, ἀλλ' ὄν πο-
 λει δέ » καὶ οὐδὲν τινα ἄρχοντος παιδείαν. Ἀριστ.
 Πολ. VII. 4 σελ. 1277 ἐκδ. Κεκ.) Ἐκ τοῦ Πλου-
 τάρχου μανθάνομεν, ὅτι ὁ Ἀλέξανδρος δὲν εἶχε κλι-
 σιν πρὸς τὴν ἀθλητικὴν, καὶ ἡ ἀποστρέφῃ αὐτῆ τοῦ
 μαθητοῦ συμφωνεῖ ἀκριβῶς μετὰ τῆς περὶ παιδαγωγί-
 κῆς καὶ γυμναστικῆς ἰδέας τοῦ διδασκάλου, « φαίνε-
 ται δὲ καὶ καθόλου πρὸς τὸ τῶν ἀθλητῶν γένος ἄλ-
 λοτριῶς ἔχων. » (Πλούταρχ. βίῳ Ἀλεξ. 4). Ἐξῆς πα-
 ρατηρεῖ ὁ Ἀριστοτέλης, (Πολ. VIII, 4. σελ. 1338
 ἐκδ. Κεκ.) ὅτι ἀνδρία ἀκολουθεῖ, οὐ μόνον τοῖς ἀ-
 γρωτάτοις, ἀλλὰ μᾶλλον τοῖς ἡμεροπράτοις καὶ λεισι-
 τώδεσιν ἤθεσι. Ἀλλὰ ποῦ κάλλιον ἐπράχματο-
 ποιήθη τὸ Ἀριστοτελικὸν τοῦτο εἶδημα, ἢ εἰς τὸν
 μεγαλειόβηλον μαθητὴν αὐτοῦ! Ἐ. Μουσικὴ. Ἡ
 μουσικὴ κατὰ στενωτέρην σημασίαν ἀντιστοιχοῦσα εἰς
 τὴν κοινῶς παρ' ἡμῶν λεγομένην μουσικὴν μόρφωσιν,
 ὡς οἰοῦντες καὶ ἀναπόφευκτον στοιχεῖον τῆς ἐγκυ-
 κλίου παιδείας, κατεχεν ὑψηλὴν θέσιν. Κατὰ τὸν
 Ἠλίωνα (Περὶ Νόμ. VII. 809) ἔπρεπε νὰ ἀρχεῖται
 ἡ μουσικὴ διδασκαλία συγχρόνως μετὰ τὴν μάθησιν τῶν
 γραμμάτων (τούτέστι τῶν πρώτων στοιχείων τοῦ
 γράφειν καὶ ἀριθμεῖν) περὶ τὸ δέκατον τρίτον ἔτος
 τῆς ἡλικίας. Ὁ Ἀριστοτέλης ὡσαύτως ἀντικρως
 σκοπιᾶν κατατάσσων τὴν μουσικὴν, λέγει, ὅτι αἱ
 πλείστοι καὶ ἡδονῆς χάριν μετέχουσιν αὐτῆς, οἱ
 δὲ ἐξ ἀρχῆς ἐταξάν ἐν παιδείᾳ ἢ τὸ τὴν φύσιν αὐ-
 τῆς ζητεῖν . . . Μετὰ τὴν ἀνωτέρω περιέχασιν ἐ-
 παναφέροντες τὸν λόγον εἰς τὸ προκείμενον, λέγομεν
 μετὰ τὸν Ἀλιανὸν (Ποικ. ἱστορ. III 2) ὅτι Ἀλέ-
 ξανδρος ὁ Φιλίππου ἐπιδήχθη τὴν κίθαρην ὑπὸ
 πτω πρῶτος. Ὁ Ἀριστοτέλης ἀποδοκιμάζων τὸν
 αὐτὸν ὡς οἷα ἠθικὴν καὶ ἀρχαιοταύτην καὶ ἀνάρ-
 μοστον τοῖς ἐλευθέροις, ἀπηγόρευσε τῷ Ἀλεξάνδρῳ
 τὴν αὐλητικὴν διδασκαλίαν, ἀποτρέψας αὐτῷ μόνον
 τὴν ἀκρόασιν. Δίω δὲ Χρυσόστομος (λόγ. I. 1) καὶ ὁ
 Σουῖδας ἐν λέξει Τιμόθεος, διηγούντων, ὅτι ὁ Ἀλέ-
 ξανδρος ἔδραμεν εἰς τὰ ὄπλα ἐνθουσιασθεὶς ἀπὸ τὴν
 αὐλητικὴν τέχνην αὐτοῦ Τιμόθεου. Σημειωτέον δὲ, ὅτι
 τὸ ὄνομα Τιμόθεος συγγέται, οὕτω λ. χ. παρὰ
 Πλουτάρχῳ ἀναγινώσκεται Ἀντιγεγελέθης, παρὰ Σενέ-
 κα (Περὶ ὀργῆς II, 2) Ξενοφάντης. « Alexandrum
 ajunt Xenophante cavente manum ad arma
 misisse. » — γ. Γραμμικὴ. Σκοπὸς τῆς γραμμικῆς ἦν
 κατὰ Ἀριστοτέλην ἡ εἰσῆγησις τῶν νέων εἰς τὴν ἠθ-
 ἴκην διάκρισιν τῶν δικαίων ἔργων τῶν τεχνιτῶν καὶ
 τὴν αἰσθησὶν τοῦ κάλλους ἐν τοῖς σώμασι, κδοκεῖ δὲ
 καὶ γραμμικὴ χρῆσιμος εἶναι πρὸς τὸ κρίνειν τὰ τῶν
 τεχνικῶν ἔργα κάλλιον. « Ἀριστ. Πολ. VIII 2, σελ.
 1338 ἐκδ. Κεκ.). Ὅτι ὁ Ἀλέξανδρος καὶ πρὸς τοῦτο
 μεγίστην δεξιότητα ἀπέκτησε, καὶ μάλιστα ἀνευ δι-
 δασκαλίας, μαρτυροῦσι πολλοὶ τῶν ἀρχαίων συγγρα-
 φῶν, καὶ τὸ γνωστὸν τοῦ κριτικωτάτου Ὀρατίου
 (ἐπιστολ. πρὸς Πίνδακον, II. 1. 236)

Ballioto vetuit, ne quis se praeter Apellem pingeret, aut alius Lysippo duceret uera Fortis Alexandri vultum simulacra,

είναι δ' ικανή επιβεβαίωσις και τὸ iudicium subtile videndis artibus. Λεπίδος ἄρα κατ' ἑξῆς ὁ Ἀλέξανδρος και τῶν γραφικῶν ἔργων, και ἄξιός ἐστι καταθέσθαι τῶν καλλίστων τεχνιτῶν, ἐκάλει ἑαυτὸν μὲν ἀήτητος, τὸν δ' Ἀπελλὴν ἀμίμητον, ὅτε εἶδε τὴν λίαν ἐπιτυγῆ εἰκόνα, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἀπεικονίζετο ὑπὸ τοῦ Ἀπελλοῦς ὡς κεραινομοῖρος. Ἐπίσης ὁ Πλούταρχος, ὁμιλῶν περὶ τῆς δεξιότητος τοῦ Ἀλεξάνδρου εἰς τὴν διάκρισιν τῶν γραφικῶν ἔργων, διαγίνεται τὰ ἀκόλουθα (Πλούτ. Τόμ. Ἀλεξ. Π. 2 και βίβ. 4). « Λυσίππου δὲ τὸ πρῶτον Ἀλεξάνδρου πλάσσαντος ἀναβλέποντα τῷ προσώπῳ πρὸς τὸν οὐρανὸν (ὡς περ αὐτὸς εἰώθη βλέπειν Ἀλεξάνδρος ἠσυγῆ παρεγκλίνας τὸν τράχηλον, ἐν βίβ. 4.). ἐπέγραψε τίς οὐκ ἀπιθήσις

Ἀλλὰ σπουδαίον δ' εἶπεν ὁ Χάλκιος εἰς Δία λέεισσαν Ἴδω ἔπι τίθειμαι, Ζεῦ, σὺ δ' Ὀλυμπεον ἔχε.

• διὸ και μόνον Ἀλεξάνδρος Ἀθύμπεον ἐκέλευεν εἰς κῆρας αἰετῶ δημιουργεῖν, μόνος γὰρ οὗτος, ὡς εἶπεν, • κατ' ἐμὸν τῷ χάλκῳ τὸ ἦθος αὐτοῦ, και συνῆξεν φερε τῇ μορφῇ τὴν ἀρετήν. • Ἀπ' ἐναντίας δὲ ἀπεστρέφετο ὁ Ἀλεξάνδρος τοὺς τεχνίτας τοὺς ἐπιτηδεύομένους τερατώδη και ἀκαμψα ἔργα ὡς λ. γ. πρὸς τὴν ἀρχιτέκτονα Δεινοκράτην, τὸν συλλαβόντα τὴν ιδέα νὰ παραστήσῃ τὸν Ἀθωνα εἰς κολοσσισίον ἀνδριάντα τοῦ Ἀλεξάνδρου, εἶπεν α' Ἄφες τὴν Ἀθωνα ἔσυχον, ἀρκεῖ, ὅτι ἔμεινε μνημεῖον βασιλέως ὑπερηφάνου. »

Ἀλεξάνδρου σπουδῆ τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης και φιλοσοφίας, ἰδιαιτέρως τῶν ποιητῶν. (ἢτοι γραμματικῆ και μουσικῆ κατὰ εὐρυτέραν ἔννοιαν.)

§. 5. Σπουδαιότερον κλάδον διδασκαλίας τῶν μαθητῶν τοῦδε βιβλίου εἰσῆλθεν ὁ Ἀριστοτέλης τὴν γραμματικὴν και μουσικὴν, πρὸ πάντων δὲ τὴν γραμματικὴν ὑπὸ φιλοσοφικῆν και ῥητορικὴν ἔκδοσιν. Ὁ Ἀριστοτέλης ἔφησεν, ὅτι ἡ γραμματικὴ οὐ μόνον χρήσιμος εἶναι και τὸ θεμελίον πολλῶν ἄλλων γνώσεων, ἀλλὰ και ἐκ τῶν ὧν οὐκ ἀνεῖ διὰ τὴν κατάληξιν τῶν ποιητῶν· ἐπειδὴ τὴν ποίησιν ἐξεργεῖ ὁ αὐτὸς φιλοσοφώτερος και σπουδαιότερος ἱστορίας. Ἐπὶ τῶν χρόνων ἐκείνων ἀνεγνωσκοντο ὑπὸ τῆς Ἑλλ. νεολαίας αἱ Ὀμηρικαὶ βραβείδια κατὰ προτίμησιν τῶν ποιημάτων ἄλλων ποιητῶν, ὡς περιέγραψεν πᾶν τὸ χρῆσιμον πρὸς μόρφωσιν ἀνδρῶν καλοῦ κήρατον κατὰ τὴν ἀρχαίαν ἔκφρασιν (ὅρ. τὴν περὶ τούτου κρίσιν τοῦ Κυρίου Γοδορραϊδοῦ Βιερνάρδου ἐν τῷ σχεδιάσματι τῆς Ἑλλ. Γραμματολογίας Δ. 1 σελ. 121). Τούτων οὕτως ἐχόντων ἐφρόντισεν ὁ Ἀριστοτέλης και ἐπεμελήθη τῆς ἐκδόσεως τῆς Ἰλιάδος, ἢρ. ἐκ τοῦ τάρβητος καλοῦσιν, εἰδικῶς διὰ τὸν μαθητὴν του (Στράβ. I. 13. Ὁρα και τὰ κατὰ

τὸν φιλολογικὸν Κόσμον πολύχροτα εἰς Ὀμηροῦ προλεγόμενα τοῦ Λυγούστου Βολφίου ἐν σελ. 183 α Praeterea inter se comparati Plutarchus et Strabo significant in ea (recensione) plurimum hominum doctorum et ipsius Alexandri Magni emendatrices manus occupatas fuisse . . . perque intervalla negotiorum una cum Callisthene et Anaxarcho lectum suaque manum notatam inuicem pretiosissimum humani animi opus in exquisitissimo Persico sermone reposuisti). Ὑπὸ τοῦ μεγάλου διδασκαλοῦ διδασκαλίας ὁ Ἀλεξάνδρος τὴν Ὀμηρον, ἐπιτάκτο ἰδιόζουσαν ἀγράφην τῆς ἀναγνώσεως τῆς Ἰλιάδος, τὴν ὁποίαν πάντοτε ὡς ἐφρόνιον ἔφερε μὲθ' ἑαυτοῦ, και ὑπὸ τὸ προσταγμάτιον ἔθετε μετὰ τοῦ ξίφους. Κατὰ δὲ τὸν Χρυσόστομον ἐπιλολοῦει ἐνίστα ὁ Ἀλεξάνδρος μετὰ τοῦ Φιλίππου περὶ τῶν Ὀμηρικῶν ποιημάτων, περὶ τῆς ὠφελείας και αἰσθητικῆς ἀξίας αὐτῶν. Κατα μόνον ἡ Ἰλιάς ἦν κατ' ἐξίχην τὸ προσφιλέσ ἀναγνώσμα τοῦ Ἀλεξάνδρου, οὐδὲν ἦπτον ὁμοῦς ἐπιφώνωνται αὐτῷ και ὁ Σπασίγχορος και ὁ Πίνδαρος. Ὁ ὠφελότης Πίνδαρος μέρος μὲν διὰ τὴν μεγίστην ποιητικὴν ἀξίαν, μέρος δὲ, διότι ἐξόρνησεν εἰς μίαν τῶν ὠδῶν τὸν ὁμώνυμον αὐτοῦ πρόγονον Ἀλεξάνδρον διὰ τοῦ ἐπιθέτου φιλέλλη, ἐτιμάτο προσσηκόντως περὶ τοῦ Ἀλεξάνδρου. Προσθεῖ και ἡ μὴ καταδάρσις τοῦ Πινδαρικοῦ αἵμου ἐπὶ τῆς κατακτίσεως τῶν Ἰνδιῶν ὑπὸ τῶν Μακεδόνων, εἶναι ικανὴ ἀπόδειξις σεβασμοῦ ἐκ μέρους τοῦ Ἀλεξάνδρου.— Ἐν ὅλοις λοιπὸν φιλοσοφίᾳ ὁ Ἀλεξάνδρος, κατὰ τὸ Ὀμηρικόν, φίλος και προστάτης τῶν γραμμάτων και ἐπιστημῶν, διέταξε τὸν Ἀρπαλον ν' ἀποστείλῃ αὐτῷ εἰς τὴν Ἀσίαν τὰ βιβλία τοῦ φιλόσοφου, τὰς πλείετας τραγωδίας τοῦ Ἑριπίδου, Σοφοκλίου, τοῦ μεγαλοφρονότατου Διομήλου και τοῦς διωγράμματα τοῦ Φιλοξένου. Ἐπίσης, και ἐνταῦθα ἀναγράφεται ὁ Ἀλεξάνδρος προτιμητῆς τῶν Ἑριπίδου τραγωδιῶν, ἀναγνώσκων και ἀποσπῶντων ἐκλεκτῶς τινὰς στίχους. φαίνεται, ὅτι ἡ ἰδιόζουσα αὐτῷ κλίσις πρὸς ἀνάγνωσιν τῶν δραμάτων τοῦ ἀπὸ σκηπῆς φιλοσόφου ἐνεπνεύσθη τῷ μαθητῇ ὑπὸ τοῦ διδασκαλοῦ, τοῦ ἄλλως ἀναγνωρίζοντος μὲν τὰ Ἑριπίδου ἀμαρτήματα, ἐσθ' ὅτα δὲ και μιμνησμένου αὐτῶν διὰ τὴν συμφορῆσιν τῶν πολυκρίθμων γνωμικῶν, τὴν κοινὴν ἀλήθειαν τῶν προσώπων, (πρὸ πάντων ἐν τῇ Ἰριγενείᾳ) και τὴν οἰκονομίαν καθήλου, ἀλλὰ και τραγικώτατον αὐτῶν ἀποκαλοῦντος· « Καὶ Ἑριπίδης, εἰ και τὰ ἄλλα μὴ εὖ οἰκονομεῖ, ἀλλὰ τραγικώτατος φαίνεται. (Ποιητ. XIII. 10.). Πρὸς τούτοις και τῆς κομωδίας διέταξε ὁ Ἀλεξάνδρος Θαυμαστής και ἐπαινήτης. Παρατηρητέον δὲ πρὸς συμπλήρωσιν τῶν Ὀμηρικῶν σπουδῶν, ὅτι ὁ Ἀλεξάνδρος ἀπὸ τῶν Ὀμηρον οἶονε πρακτικῶς ὠφελεῖτο· οὐκ οὐκ οὐκ ἀργὸς οὐδ' ἀσύμβουλος αὐτῷ συστρατεύειν εἶπεν Ὀμηρος· λέγει ὁ Πλούταρχος, ὁμιλῶν περὶ τῆς κτίσεως τῆς Ἀλεξανδρείας ἦτις εἶναι μέχρι σήμερον κέντρον τῆς ἐμπορίας και ἐπιμύχιας τῶν διαφόρων ἐθνῶν, και μνημεῖον τῆς μεγαλοφρονίας τοῦ ἰδρυτοῦ. Δίων ὁ Χρυσός

στομοῦ ἐσημαίωσεν ὁσαύτως περὶ τοῦ ἐνθουσιασμοῦ τοῦ Ἀλεξάνδρου ἀπὸ τῆς Ἰλιάδος. Ἐνταῦθα ἀνάκει και ἡ τοῦ Πλουτάρχου διήγησις περὶ Ἀλεξάνδρου (βίβ. 26), και ἡ ἔσθη ὁδοῦ ἐπὶ τοῦ τάρου τοῦ Ὀμηρικοῦ ἔρωτος, και ἐμακάρισεν αὐτὸν ὡς εἰρόντα κήρυκα τῶν ἑαυτοῦ καταρωμάτων τὸν Ὀμηρον, προσθέτων, ὅτι οὐδὲν πολυτελέστερον ἄλλο ἐγνώριζε νὰ θέσῃ ἐν ταῖς γυροῖς κισωτοῖς τοῦ Δαρείου, ἀπὸ τὴν Ἰλιάδα, πηγὴν ἀνεξάντλητον σοφίας διὰ τε τοὺς ἀργοντας και τοὺς ἀρχομένους. Καὶ ἐὰν ἀληθῶς ὁ Ἀλεξάνδρος ἐξ ἔθλου τῶν Ὀμηρικῶν στίχων τὸν γνωστόν ἀμφοτέρων βασιλέων· τ' ἀγαθὸς κρατερὸς ἀγχιμητῆς πάντοτε ἠδέως διὰ στόματος εἶχεν, ἐπραγματοποίησεν ἀναντιρρόπως, ὅτι ὁ Πλούταρχος λέγει· « ὡς περ εἶπεν Ὀμηρον, ὅτι τῷ αὐτῷ μέτρῳ τὴν μὲν Ἀγαμέμνονος ἀνδραγαθίαν κακοήγησε, τὴν δὲ Ἀλεξάνδρου μεμνῆσται, » Ὁ Ἀριστοτέλης δὲν περιώρισε τὴν Ἀλεξάνδρου διδασκαλίαν μόνον εἰς τὰ προσην μνησθέντα εἶδη τῆς μαθήσεως, ἀλλὰ προσέθηκεν ἐτι

και τὴν τῆς φυσιογραφίας ἢ φυσικῆς ἱστορίας κατὰ τὴν ἀκόλουθον τάξιν· α. Ἠθικὴν και Πολιτικὴν, β. Φυσιογραφίαν, Ῥητορικὴν, Ἱστορίαν και Διαλεκτικὴν, γ. Μεταφυσικὴν και Θεολογίαν. Παρατηρητέον, ὅτι τὴν διδασκαλίαν ἀπάντων τούτων προσεπάθει ὁ μέγας διδασκαλὸς νὰ αἰσθητοποιῇ εἰς τὸν μαθητὴν δι' ἐφαρμογῆς ποιητικῶν παραδειγμάτων ἐκ τῆς Ἰλιάδος, και ὅτι διάφορα ἐγχειρίδια συνέθεσεν εἰδικῶς διὰ τὴν διδασκαλίαν σκοπὸν τοῦ Ἀλεξάνδρου, ὡν τὸν κατάλογον διέσωσε Διογένης ὁ Λαέρτιος, ὡν 1) Περὶ Βασιλείας, 2) Ἀλεξανδρῶν, ἢ περὶ ἀποικιῶν, 3) Περὶ Ἀλεξάνδρου, ἢ περὶ ῥητορίας ἢ πολιτικῆς κτλ. κτλ. Τούτῳτα ἐπὶ τοῦ παρόντος περὶ Ἀλεξάνδρου ἀγωγῆς και διδασκαλίας.

Ἐν Βερολίῳ τὴν 25 Ὀκτωβρίου 1853.

N. ΠΕΤΡΟΣ Σπουδαστῆς τῆς Φιλολογίας.

Γυναῖκες Μουσῆαι.

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ ΥΠΟΜΝΗΜΑΤΩΝ ΑΝΕΚΔΟΤΩΝ (*).

Οὕτω πως διατάξας τὰ τῶν ἐκλογῶν τοῦ προ-

(* Παρακαλῶ τὸν ἀναγνώστη νὰ μὴ λησμονῇ, ὅτι ὑπομνήματα ὀνομάζονται αἱ σημειώσεις ἐκείνων ὅτινες, ἢ ἐγένοντο αὐτότερον τῶν πραγμάτων ὅσα ἀπομνηστικονταί, ἢ καὶ ὑπῆρξαν πρόσωπα ἐνεργῆ, και ὅτι ἐνταῦθα ἡ ἀνάγκη ἢ βιάζουσα και ἄπαντα τὸν συγγραφέα νὰ ἐπαναλαμβάνῃ τὸ μάλιστα ὁμοῦς συντελούσας εἰς μέροςσιν ἰδέας ἀληθοῦς περὶ τῶν πραγμάτων, τῶν προσώπων, τῶν ἐθνῶν, τῶν ἡθῶν, και διαφέρουσι τῆς ἱστορίας, καθόσον αὐτὴ μὲν πραγματεύεται

πεύοντος δέμου τῆς Γῆναι, (1834). ἀνεγέγραψεν εἰς Μύκονον διὰ ν' ἀποφύγῃ νέας ἐνστάσεις. Τὰ πλοκάριον, και λωθὲν ἐπίτηδες, ἦτο αἰτίας μετρίου μεγέθους ὑπὸ ἐξ ἐλαυνομένης ναυτῶν. Γραφίται δὲ ἐπεκράτει νεμερία, ὥστε διεπλευσάμεν ὄλον τὸ μεταξὺ τῶν πόλεων τῶν δύο νήσων διάστημα κοπηλατόντες. Ἐξηκλωμένος ἐντὸς τοῦ κύτους παρετήρουν τὸ ἐπιστημονικῶς περὶ τῶν κυρίων γεγονότων, τῶν αἰτιῶν και τῶν ἀποτελεσμάτων αὐτῶν, ἐκείνα δὲ ἐπιμολογοῦσαν ἀτάκτως εἰς λεπτομερείας, εὐτελεῖς μὲν κατὰ τὸ φαινόμενον, τὰ μάλιστα ὁμοῦς συντελούσας εἰς μέροςσιν ἰδέας ἀληθοῦς περὶ τῶν πραγμάτων, τῶν προσώπων, τῶν ἐθνῶν, τῶν ἡθῶν, και τῶν χαρακτήρων αὐτῶν.

πλήρωμα ἀγωνιζόμενον. Ὁ κυβερνήτης, προκαθήμενος τῶν ἄλλων, εἶδεν τὸ σύνθημα ἐπιφρονῶν μακρότονον Ἄ...! καὶ εὐθὺς αἱ κώπαι, δεδεμέναι διὰ τροπιωτῶρων, ἀνεπετάσσοντο συγχρόνως, καὶ ὑποτρύχουσαι περὶ τοὺς σκαλοῦς, ἐβυθίζοντο κατὰ τὴν πλάτην ἐντὸς τῆς θαλάσσης ἐξυθίμως καὶ ἰσογρόνως, ὥστε ἦκουε ἓνα μόνον ῥόθου. Ἡ κωπηλασία ἐξηκολούθει οὕτω πρὸς ἐπὶ τινος γρόνου, καὶ μετὰ ταῦτα ὁ πρωτοστάτης, κώπων βαθέτερον τοὺς ὄρους καὶ ἐλαττωτέρω ἰσχυρότερον, εἶδεν οὕτω σιωπηλῶς νέον

Μικονία.

σύνθημα, τὸ τῆς ἀναπόσεως. Τότε αἱ κώπαι ἤρπυοντο ἐπὶ τὴν ἀκρὴν τῆς θαλάσσης ὡς ἀκρότης πέτρους, τὸ δὲ σκαρῖδιον ἐταχυνάσθη ὡς πτερόν. Μετὰ μικρὸν ὁ κυβερνήτης ἀνεφώνη ψάλλον ἁγνόν· « Ἄϊδε καί, » καὶ ἐπανελαβάνητο ἀπαρῶν ἑκάστης τὸ πρῶτον ἔργον. Τὴν σιωπὴν διέκοπεν ἐνίστα ὁ θρανίτης κρῆνον, ἃ ἄμ. ἄμ. ἢ ἔστι μετρημένον ὄλου ἄμ. Ἄλλ' ὅποιε καὶ πῶθεν ἢ ἐπὶ αὐτῆ; Τὸ κατ' ἐμὲ, ἀγίως ἤ γινώσκω μόνον ὅτι

ἢ Μύκονος, μεταξὺ πολλῶν λέξεων καὶ φράσεων ἐλιθικωτάτων καὶ χαριστάτων, ἔχει καὶ τινος τῶν ὁποίων ἀδύνατον ἴσως νὰ εὕρῃ τις τὴν ἐτυμολογίαν. Κατασκευάσαν ὅποιανδήποτε περίοδον θέλει, καὶ βίβλον ἐντὸς αὐτῆς τὴν φράσιν μισοῦκα κιάρα, καὶ μὴ διατάξῃς ὅτι ἡ περίοδος σου θέλει ἐντελῶς ἐννοηθῆ ὑπὸ τῶν ἐντοπίων. α Μισοῦκα κιάρα κ' ἔρθασε, μισοῦκα κιάρα κ' ἔμγαγε, μισοῦκα κιάρα καὶ εἶπε, καὶ καθεξῆς. Ἐν λόγῳ δὲ μισοῦκα κιάρα εἶναι ἄλλα ἄλλα ἀρτύων καὶ εἶδος ἐδέσματος.

Τὶ δὲ μισοῦκα κιάρα; πῶς γράφεται τουλάχιστον; οὐδέ τις γινώσκει, οὐδ' αὐτοὶ οἱ λογιώτεροι τῆς νήσου. Ὁ Στράβων, γράφων περὶ Μυκόνου, (Πεδ. Γ'. §. 9.) αἰνιττεται διὰ τινος παροιμίας ὅτι ἐν τῇ νήσῳ ταύτῃ ἄγονται ὑπὸ μίαν ἐπιγραφὴν τὰ διηρημένα τῇ φύσει. ἢ Νήπιος λοιπὸν καὶ τὸ μισοῦκα κιάρα εἶναι χμαίριόν τι τέρας, ἢ, ὡς ὁά ἐλεγεν ὁ γεωγράφος, παρὰ φύσιν συγγένεια;

Φθὺς εἰς Μύκονον εὗρον ὄχλον πολλὸν συνηγμένον περὶ τὸν αἰγιαλὸν· εἶχον δὲ καταβῆ ἐκεῖ οὐχὶ μόνον διότι ταυτῆ ἡ συνθεσις εἰς τὰς νήσους δούκις ἔρχονται ἔξω ἢ κλισία, ὡς εἶπον καὶ ἄλλοτε, (Πανδ. φιλ. β. 1. σελ. 59), ἀλλὰ καὶ διότι ἴδον σημεῖον κωμικοῦ μέγαν μεγαλοπρεπῆς ἐπὶ τῆς ἀλιάδος μου ὁ κυβερνήτης, εἰ καὶ σφοδρῶς ἀποτραπείς ὑπ' ἐμοῦ, δὲν συγκατέτασεν εἰς τὸ νὰ μὴ ἀναγγεῖλῃ μακρόθεν πρὸς τοὺς συμπατριῶτας τοῦ τῆν τιμὴν τοῦ ὅτι ἐφερα ἴναι διευθύνοντα τὸ Λίγαλον. Μόλις τὸ πλοῖον ἤγγισε τὴν ἀποβάθραν, καὶ εἰ ἐπ' αὐτῆς, ἀρπάσαντές με τῶν κωπῶν, ἀπὸ τῶν βραχίονων, καὶ πρὸ πάντων ἀπὸ τῆς μίξ καὶ τῆς ἄλλης μασχάλης, μὲ ἀπεβύβασαν ἐναέριον εἰς τὴν ξαράν.

Ὁμολογῶ ὅτι ἡ φιλομνηστικότητα αὐτῆ ὑποδεξίως οὐδὲως διέβρωσε τὴν φιλαυτίαν μου οὐχὶ μόνον διότι ἀποστρέφομαι πᾶσαν ἐπίδειξιν, ἀλλὰ καὶ διότι ἡ οὐδοχὴ ἔφειρεν ἀσιατικὸν, ἢ, ὡς ἂν ἔλεγε, δουλικὸν χαρακτήρα. Καὶ ἐν τοῖς πράγμασι, καὶ ἰδιωτικῶς, δὲν πρέπει πώποτε νὰ λησμονῶμεν ὅτι οἱ πρῶτοι κατ' οὐδὲν ἄλλο διαφέρουσι τῶν δευτέρων, ἢ κατὰ ταῦτα μόνον ὅτι ἐτάχθησαν διὰ νὰ φροντίσῃσι περὶ τῶν συμβαλλόντων εἰς τὴν εὐδαιμονίαν τῶν ἀρχομένων.

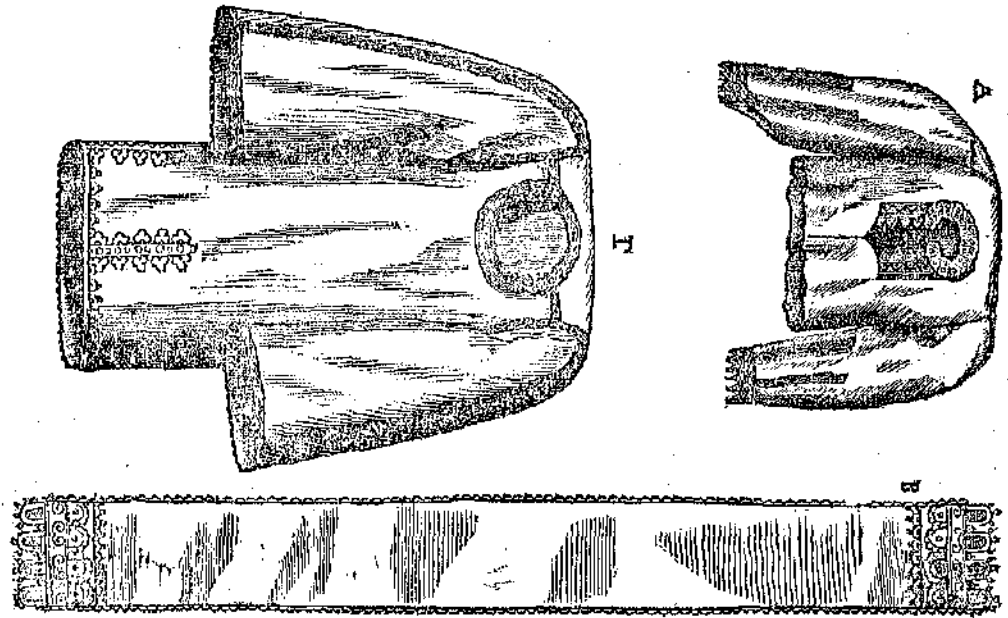
Ἄλλ' ἄλλη ποινὴ, πολὺ δεινότερα, ἔμελλε νὰ διδοῦνται τὴν πρῶτην μὲν ἐτελείωσα ἀπονέμων προσοχῆς πρὸς τοὺς περιετώτας, καὶ ὑπερβῶθην νὰ μεταβῶ, οὐχὶ εἰς τὴν αἰκίαν τὴν ὅποιαν ἀνόμασα, ἀλλ' εἰς τὸ δημοτικὸν κατάστημα, διὰ νὰ δημοδοῦσα.

Νὰ δημοδοῦσα! Τῆ ἀληθείᾳ καὶ ἂν ἡ φύσις μ' ἐπλάττει βίττω, καὶ ἂν ἡ τέχνη ἐτελείωσεν τὸ ἔργον ἐκείνης, ἀμφοτέρωθεν ἐάν, διατρέγων τὸ μεταξὺ τῆς ἀνυθῆσ; καὶ τοῦ δημαρχεῖου βραγύτατον διάστημα, ἐν μέσῳ πλῆθος συνοδικῶρων βορυθάντων, κρινόντων, ἐπιπροσώπων καὶ ἀμπεριζόντων με, ἔθελον κατορθῶσαι νὰ ἐρεῖρα ὑπόθεσιν λόγου, ἢ, καὶ ἂν ἐρεῖρισκον αὐτῆν, ν' αὐτοσχεδίασω εὐπροσώπως τουλάχιστον.

Κατέρωπον τότε εἰς στρατήγημά τι· εἰσελθὼν εἰς τὸ κατάστημα, ἔρχισα νὰ ἐξετάξω πότε καὶ ὑπὸ τί-

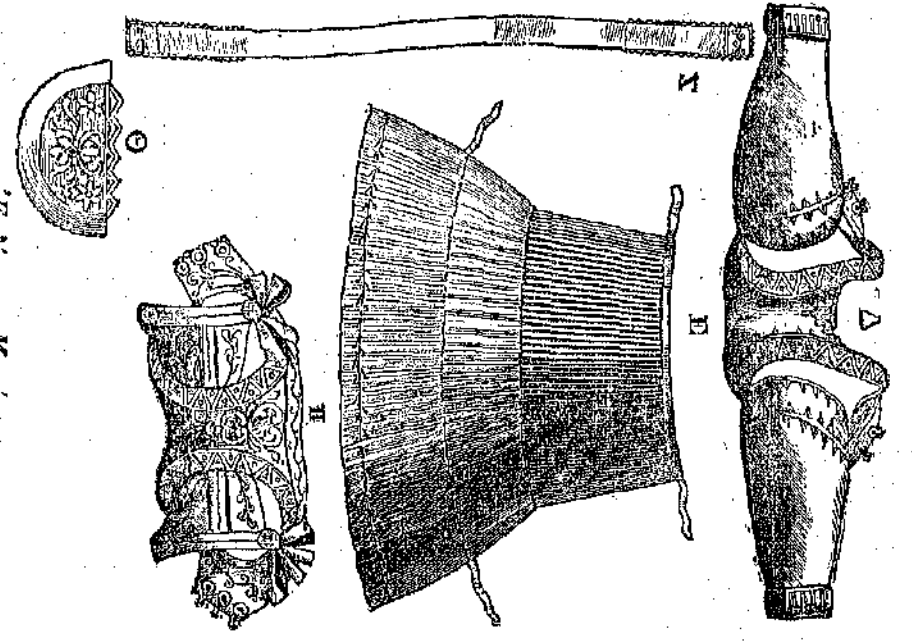
νος ἐκτίσθη σημειωτέον δὲ ὅτι ἡ περιόγιά μου δὲν ἤμειρα, τὸν παρέπεμψα εἰς τὴν αἰωνιότητα διὰ τοῦ ἴσο ἄτοπος, διότι τῶντι ἡ αἰκία εἶναι εὐρύχωρος, τύπου, ὡς λόγον αὐτοσχεδίου. Ἄς μάθῃ ἄλλοις, καὶ ἀρμόζονσα μάλιστα εἰς πόλιν ἀξιολογώτερον ἀλαζονικώτερος τῶν νέων παναθηναϊκῶν βητόρων, ἀτῆς Μυκόνου. Ἐφ' δὲ μὲ διηγούντο μετὰ στόμφου νορῶζας κρυφίως γωνίαν τινὰ τῆς μουκίας γῆς, ἀπέ-

Ἐνδύματα Μικονία.

ὅτι ἐκαδομήθη περὶ τὰ μέτα, ἢ τὸ τέλος, δὲν ἐνθυμῶμαι πλέον, τῆς παρελθούσης ἑκατονταετηρίδος, ὅτι περιφανῶς τινος ξένου καλουμένου Κόμητος Βόνουδις Δαλματῶ, προξένου τῆς Ρωσίας, καὶ ὅτι περιπεσοῦσα εἰς πολλὰς περιπετείας ἠρημώθη, ἐγὼ οὐδὲως ἔσθην ἀποκαταστάσας αὐτὸν ἐντὸς τάφου, ἐπὶ τῇ πεποικίσει ὅτι θέλει ποτὲ ἀνακαλυφθῆ καὶ σχολιασθῆ ὡς οἱ λόγοι τοῦ Ὑπερίδου. Τὴν συμβουλήν ταύτην δίδω εὐλικρινῶς καὶ πρὸς τὰ ἐνενήκοντα ἐννέα καὶ ἦμισυ ἑκατοστά τῶν βητόρων τῆς Γερουσίας καὶ τῆς Βουλῆς.

Ἐνδύματα Μικονία.

προσέχων εἰς τὴν διήγησιν, ἐσχεδογράφου κατὰ νοῦν τὸν δλυνδιακὸν μου. Ἴσως νομίζει ὁ ἀναγνώστης ὅτι ἐπιθεωρήσας, ἐπαινεῖσας, ἢ καὶ ὄλω ἀναπλάσας αὐτὸν μετὰ τινος προσθέτων δὲ ὅτι ἐπισκέπτονται ἀκλήτοι τὰ συμπτώ-

σια, άπορεί πως Μυκόνιός τις ών δύναται να ήναι και φιλόδοξος.

Άλλ' ό Αρχιλόγος ήτο σατυρικός και γησιώτης. Οί νησιώται του Αιγαίου, κατοικούντες γην στενήν και έντός στενοτάτου κύκλου ενεργείας περιφερόμενοι, πάλαι δε και σήμερα μικράς σχέσεως διατηρούντες μεταξύ των νήσων, ενδιακρίβουσαν εις μικρολογία και αντίκλησις, κατοικημένοι υπέρ πάντα άλλον υπό του λαγυρέου έγγωφίου πνεύματος. Ούτω και σήμερα υπέρχει παροιμία ονομαζομενη την Μύκονοι πασιδαν. Και όμως, όπω ή ή άσπίς είναι λυπρά, τόσω οι κάτοικοι της διακρίνονται επί φιλοξενία. Η φιλοξενία αυτών λαμβάνει μακστα καλώς και είναι κινδύνου χαρακτήρα, διότι σπανίως ένοχηροί γίνονται, (Ιδε φύλλοδ. Πανδ. 51 σελ. 60) πατι εις την νήσον ταύτην τής Κρήτης, χωρίς να μαγευθή υπό των γηραιών αυτών, άτινα όμως ένταύθα είναι γλυκώτατα. Τό θραϊόν φύλον είναι έρωστατον, και προς τά θύλακα ται κάλλους έχει και δύο άλλα θραϊά θραϊακώτατα, τά σιγαυή και τόν λαορέτη. Και τά μεν κηραυή και είναι φρέσκα, από του ύδατος των όποιων άσπίς έξοθεν έλθόν πλεί, τασάν γοητεύεται, ώστε δυσκόλως διαφεύγει τήν ζυγήν εις όν υποβήλκει αυτών τό ένοχηρόν βλάστημα των γυναικών τής Μυκόνου. Τήν πρώτην ήμεραν ταις άφιξείας μου διαβήσ και εις όσον όσον γραιον άνακλάσαν μάλιστα δε με παραίτησε και άπείκασε τήν κήδον τής ήλθε τρέχουσα προς έμέ, και με χείρας τρημούσαι, και με φωνήν κάλλουσαν με ειπε. Ηιέ τούπου σου, αν ήτ' ελευθερος να έσαστοχήσης τόν τόπου σου. Αυστοχώς, δι' έμέ βαβαίως, ήπιον μόν, ανεχώρησα όμως όπως και υπήγον, ελευθερος.

Ο δε λαορέτης είναι είδος τι παιγνίως καθ' ένο συνηγμένα πολλά κορίσια, συμπαιζουσι μετά σου ή μάλλον μετά τής καρδίας σου ή ήτια τούτης, εκτός μόνον αν έπλάσθη άνιόσθητος ως ή έμή, είναι άνεπώφρευτος ή διαυγής όψις, οι μέλανες όφθαλμοί, τή χήρην μαιδίμα καταπονούσιν αυτήν έν άκαμεί, και τήν άπάγουσιν άλυσιδετον εις αλωνίαν δουλείαν.

Μεταξύ των φιλοφρόνης δεξωταμένων με ένθυμούμαι μετά πολλού πόθου τόν Γεώργιον Γαίζην πρόξενον τής Γαλλίας. Ο Γαίζης όντος ήτο άπόγονος του Βενετού Ανδρέου Γαίζη, όστις μετά τήν άπαισίαν άλλων τής Κωνσταντινουπόλεως υπό τών φράγκων, έλθών περί τό 1207 έτος μετά δυνάμεις εις τό Αιγαίον, κατέκτησε τήν Ίηνον και τήν Μύκονον. Η και γέρον, διετήρει όμως ίκανήν ζωηρότητα πνεύματος και πολλήν γλυκύτητα ήθους. Ηπειδή είχαν άνεργώσαι εις τόν Τουρνεφόρτιον, έπισταφθέντα τήν Μύκονον τό 1700, ότι ό τότε πρόξενος Γάλλος, Γενναίος Γαίζης, ήτο δυτικός, ήρώτησα τόν έγγονον αυτου δια τί δεν επέστρεψε και αυτός τό αυτό δόγμα. Ηίνα περιέργη; ή λόγος δι' ήν, εγκαταλείπον ό υιός του Γιαννίση Γαίζη, πάπυς δε του Αντωνίου, τό δόγμα τούτο, ενεγκάλισθη τό ανατολικόν.

Κατά τό έθος τό όποιον επεκράτει πρό τινων ετών εις τās νήσους ήπου σείζονται και άπικαί τής πακικής εκκλησίας, όσάκις αγνωμολογούντο γάμοι μετα-

ξύ Ορθοδόξων και Καθολικών, τά τέκνα έβαπτίζοντο κατά τό δόγμα εκείνου των συζύγων εις αυτίνος τό φύλον άνήκον. Ούτω τά μεν άρρένα ανετρέφοντο εις τό θρησκείμα του πατρός, τά δε θήλεα εις τό τής μητρός. Η συνήθεια αυτη έφερε τούτο τό αποτέλεσμα, πλην τεσσάρων μόνον νήσων του Αιγαίου ήπου έμειναν δυτικά οικογένεια, καθ' όλας τās άλλας αναμειθίσαι δια τής άγχιότητας μετά των άνατολικών, εξέλιπον ήθελον δε εκλείψει μικρόν κατά μικρόν και αι λοιπαί, ένν ή σύνοδος τής Βλαχίας, αυστηρότερα και αυτίς τής Μεγάλης Έκκλησίας, δεν άπηχέρσε πρό ετών τους μαιτούς γάμους.

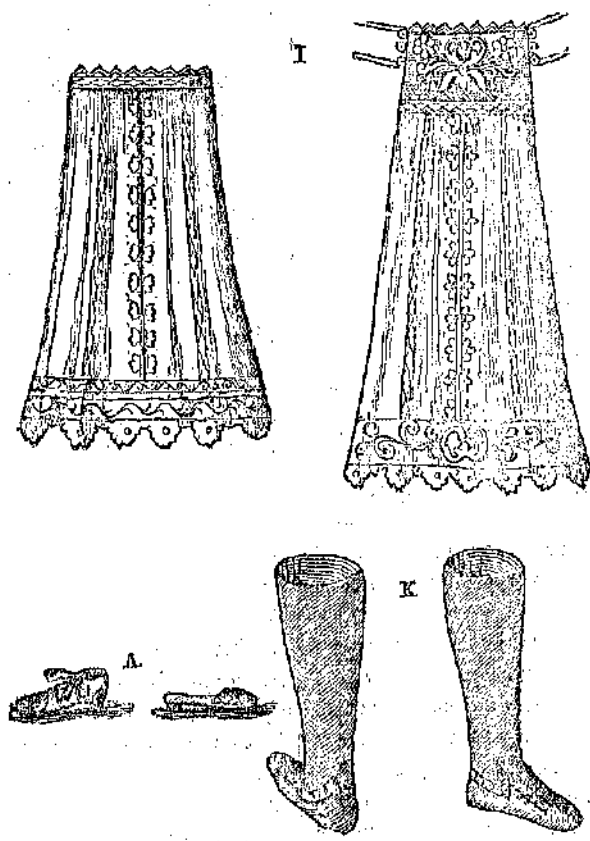
Ο πάπυς του γέροντος Γαίζη, μόνος δυτικός επήζον έν Μυκόνω, μη έχων όρειν, ως προσέθετεν εύτραπέλιως ό έγγονός του ότε με διηγείτο τήν ιστορίαν, να μείνη άγχιμος, ένομευθη γυναίκα ορθόδοξον. Άλλά, κατά περίεργον σύμπτωσιν, όλα μεν τά άρρένα, βαπτίζομενα κατά τό έθος τό όποιον προέκυπαι, άπεθνήσκον, όλα δε τά θήλεα ζών και έμεγαλύνοντο. Η σύμπτωση αυτη, τήν όποιαν ή μήτηρ άπέθανεν εις τήν όργήν του θεου άπεθανομένου, ως δυσχερίζεται, τό δυτικόν δόγμα, δεν ήρσεκε διάλω εις αυτόν διότι, ένω έπρεπε ν' άποθνήσκωσι τά θήλεα, τά πλείοστα τουλάχιστον, διότι δεν αγαπήν τήν παροικία εις τās νήσους, αυτά εξ' εναντίας ήμαζών και έρχομαινόντο, μετέβαινον δε εις τήν κήλασιν, ως έλεγον ή σήλοχος του Αντωνίου, τά άρρένα. Ηιέ τασάντα δε προέβη ή θήλατος ώστε ό πατήρ, ήτις κατ' άρχάς δεν ένοιδεν εις τās παρακλήσεις και τούς όδυμούς τής άρραίας συζύγου του, καμψιάς επί τέλει, όντι και αυτός επεθύμει ν' άποκτήσθ υιόν, έδωκε τήν άδειαν να βαπτισθή κατά τους ορθοδόξους τό νεογόν, τό όποιον ήτο άρρέν. Κατά υιόν δε, έτι περιεργότεραν σύμπτωσιν, έζησε τό τέλειον τούτου και τότε, κλονηθείς τās πεποιθήσεις ό Αντωνίος Γαίζης, κατέβη και αυτός εις τήν κολυμβήθραν, και όύτω εξηρανίσθη πών δυτικόν σπέρμα εις Μύκονον.

Η λοιπότης τής γής δι' ήν ό Αρχιλόγος κατακρίνει τούς Μυκόνιους, είναι τούτη μεγαίστη αυθάδονοια δε αυτήν οι έπιτολάζοντες άπαρταίται, οίτινες, εισβήλλοντες άρκαίλογοι από τών όρειν τής γείτονος γής, θερίζουσι και αυτά τά δένδρα, και φαλακρούσι τήν γήν. Ουτε τήν φαλακρότητα τήν όποιαν ό Σπράβιον (αυτό ή) άποδίδει προς τούς Μυκόνιους, πρέπει νομίζω, ν' άποδώσωμεν ήμαίς εις τήν γήν αυτών. Άλλ' οι κάτοικοι τής νήσου, επηρεηματοί και φιλόπονοι, αναπαύουσι τήν έλλειψιν τής φύσεως δια τής βιομηχανίας επιδηύομενοι εις τήν ναυτιλίαν. Και ένψ ή όλος πληθυσμός αυτών δεν υπερβαίνει τās πέντε χιλιάδας ψυχών, κατά τά τέλη του παρελθόντος έτους είχαν 600 πλοία, συγκροτούμενα έν τώνων 4200, και όπτις τούς 1400 καύτας έν ενεργεία. Σημειωτίον δε ότι δεν διακρίνονται μόνον επί έμπειρία ναυτική αλλά και επί σπανία τιμωτήτι.

Ηκρά τό πρωτόρμα τούτο έχουσι και άλλο ούχι πολλά σύμβηθ εις τό Αιγαίον είναι άνδρείου τόν Αύγουστον του 1823, ή υπό τόν ναύαρχον Χορρέφ

πασών θύμανικός στόλος, διευθυνόμενος εις Πάτρας και τά Μεσσηνιακά φρούρια, διέβη ένώπιον τής Μυκόνου, όπου έπλευσε μετέωρος επί τινας ήμέρας. Η Ανδρος, ή Μήλος, και άλλαι ίσως νήσοι, φοβούμεναι και όχι απόπως, έσπευσαν να προσφέρωσι προς αυτόν δωρα και υποταγήν. Άλλ' οι κάτοικοι τής τε Τήνου και τής Μυκόνου, άποχωρήσαντες εις τά όρη, άπεφάσαιαν ν' άντισταθώσιν. Ο Χορρέφ πασάς, ένν ήθελε, κατέστρεψε βεβαίως και των δύο νήσων τās πόλεις: αλλά προς τούς προτρέποντας αυτόν αξιωματούχοις να πράξη τούτο, άπεκρίθη γενναιοφρόνως, ως λέγει ό Γεώργιος, αδέν βλέπετε ότι είναι παιδία, άφιστέτα να παίζωσι. (Τόμ. Β'. σελ. 60). Ο,τι όμως έλησμώνησε να σημειώσθ ό Άγγλος ιστοριογράφος,

ται της ήσαν έρυθραί. Άλλαι δε έφερον κολόδια παραπλήσια μεν των ένδυμάτων τής Μήλου, τής Ανδρου, τής Ιου, τής Νάξου, και τής Αμοργού, των όποιων τās εικόνες έδημοσιεύσαμεν τό παρελθόν έτος, αλλά πλουσιώτερα, και, ει δυνατόν, κομψότερα ή επί κεφαλίδος τής παρούσης διατριβής ειδήν παριστά όλόκληρον τό ένδυμα, αι δε άλλαι τρεις τά μέρη αυτου. Τό υπό στοιχείον Α. ονομάζεται μεσογίλεγον εκ διαφανούς και χρυσοϋφαντου πολλαίς υφάσματος, μόλις καλύπτον τά στήθη. Τό υπό στοιχείον Γ, πεποικιλμένον επίσης και χρυσοϋφαντον, είναι τό ύποκάμισον, καταβαίνον μέχρι γονάτων βάλλεται δε μετά τό μεσογίλεγον τό υπό στοιχείον Β. καλείται στομαχικόν, είναι δε περιχύρσον και όύτεται επί του στήθους: διά

Ένδύματα Μυκόνια.

ήστις αναφέρει τήν σταθεράν των νησιωτών τούτων άπόφαση μετ' έγκωμίων, είναι τούτο, ότι τήν τελευταίαν ήμεραν τής άποδημίας του στόλου άπεδύθασαν εις Μύκονον, μακράν τής πόλεως, περί τούς εκατόν πενήκοντα Άραβες, και ότι οι κάτοικοι, άντιπροβολήσαντες αυτοίς, έφόνευσαν εξ, και άπέδιώσαν τούς άλλους έφρονούθησαν δε και επληρώθησαν δύο Μυκόνιοι.

Είνα περιέργη τά ένδύματα τά όποια έφόρου τό 1834 αι προσβύτεραι των γυναικών τής Μυκόνου και ή μεν γραια, ήτις με προσέφερε μετά τασάντης περιπαθείας τόν κήδον τής, ήτο ένδεδυμένη σπως παριστάται ή έν τή σελίδι 484. ειδήν ή ως τίτλα ύψηλή και στρογγύλη κεφαλοδέσμη καθώς και αι κάλ-

άλλο ονομάζεται στηθοπώνι. τό υπό στοιχείον Η. ήτοι ό μπούσαος, είναι τό περιστήθιον, έφρον και χρυσόν και άργυρόν και μαργαρίτας. έχον μεν χειρίθας (μπουστομάνικα) έν ώρα χειμώνος, ως φαίνεται εις τό υπό στοιγ. Α, άποβάλλον δε αυτός έν ώρα θερούς. τό υπό στοιχείον Β. καλείται φοροπώνι είναι δε πολύπτυχον και μόλις καλύπτει τά γόνατα. τά υπό στοιχείον Ι. εκ λεπτοτάτου υφάσματος, και πεποικιλμένα δια κεντημάτων, καλούνται έμπροσθοποδιά, και βάλλονται επί του φρουσταίου, δια δε τής πλατείας ταινίας (μυόλιας) ήτις εξεικονίζεται υπό τό στοιχείον Β, περιδέεται χαριέντως ή κεφαλή. Αι κάλται και αυτών είναι έρυθραί πολλαίς, δεδεμέναί δια καλταδετών περιχύρσων, και θυσανωτών ως τά υπό

στοιχ. Κ. και Ζ. συνειθίζουσι δὲ νὰ φορῶσι πολλὰς διὰ νὰ φαίνωνται παχέαι αἱ κνήμαι τῶν.

Τὰ ὑποδήματα ἢ αἱ κοντοῦραι αὐτῶν εἶναι δύο εἰδῶν, ὡς φαίνεται εἰς τὴν εἰκόνα Α. αἱ μὲν ἀφρακτοὶ ὄπισθεν, αἱ δὲ φρακταί.

Σπεύδων νὰ ἐπανεῖλθω εἰς Σύραν δὲν κατάρθωσα νὰ ἐπισκεφθῶ οὕτω τὸ γνωστὸν μοναστήριον τῆς Γορλιανῆς, ἐπικληθείσης οὕτω ἀπὸ τῆς παρακειμένης τοποθεσίας λεγομένης ὁ Τοῦρλος, οὕτω τῆ Παλαιόκαστρον, ἢ τὰ ἐρείπια ἀρχαίας πόλεως σωζόμενα ἐπὶ λόφου τετρανοῦ ἐν μέσῳ τῆς νήσου, καὶ ἀνήκοντα εἰς τὴν μνημονευθεῖσαν οἰκογένειαν τοῦ Γκιζῆ. Φαίνεται δὲ ὅτι ἡ Μύκονος εἶχε πάλαι δύο πόλεις, διότι ὁ Σκύλαξ ἐν τῷ Περιπλῳ αὐτοῦ, τὴν ὀνομάζει δέ-πολι.

N. Δ.

ΑΙ ΣΤΑΥΡΟΦΟΡΙΑΙ.

(Ἰδε τὸ Φυλλ. ΠΘ').

β'. Ἡ ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα στρατεία τοῦ Ροβέρτου Γουσκάρδου.

—ο—

Τὴν ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα στρατείαν τοῦ Ροβέρτου Γουσκάρδου, συνήθως μὴ συνδεομένη μετὰ τῶν σταυροφοριῶν, θεωροῦμεν ὡς πρόδρομον αὐτῶν, διὰ τὸν ὅ-λων σταυροφορικὸν χαρακτήρα τῆς ἐπιδοκιμασίας ἣν παρέσχεν αὐτῇ ὁ πάπας Γρηγόριος Ζος, καὶ διότι τὸ ἐπιχείρημα τοῦτο κυριώτατον σκοπὸν προέθετο ὄν καὶ τὸ μὲν ὀλίγον ἐκρχγὲν πολὺ μεγαλῆτερον εὐρω-παϊκὸν κίνημα.

Οἱ εἰς τὴν βόρειον Γαλλίαν, ἀπὸ τῆς δεκάτης ἐκατονταετηρίδος, κατασταθέντες Νορμαννοὶ δὲν ἀπέ-βαλον ὡς ἐκ τούτου τὸν μάχιμον καὶ τυχοδιωκτικὸν αὐτῶν χαρακτήρα κατὰ τὴν ἐνδεκάτην ἐκατονταε-τηρίδα, αὐτοὶ κατέκτησαν τὴν Ἀγγλίαν, αὐτοὶ τὴν κάτω Ἰταλίαν καὶ τὴν Σικελίαν. Ἐπὶ ἀπὸ τοῦ πρώ-του ἡμίσεος τῆς ἐκατονταετηρίδος ταύτης εἶχον ἐ-πέλθει εἰς τὴν κάτω Ἰταλίαν πολλὰ στίφη Νορμαν-νῶν, οἵτινες κατ' ἀρχὰς ὑπερέτησαν ὡς μισθοφόροι τοῖς βυζαντινοῖς ἐπάρχου, μετ' ὀλίγον δὲ ἐγένοντο κατὰ μικρὸν κύριοι τῆς ὠραίας ταύτης χώρας, ὠρε-ληθέντες τὸ μὲν πρῶτον ἀπὸ τῶν περὶ αὐτῆς ἐρίδων τῶν βυζαντινῶν καὶ τῶν Γερμανῶν αυτοκρατόρων, ἔπειτα δὲ ἀπὸ τῶν προεκτειθεισῶν πολιτικῶν ταρα-χῶν τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει αὐλῆς. Τῷ 1057, ἡ ἀρχὴ τῶν κατὰ τὴν κάτω Ἰταλίαν Νορμαννῶν πε-ριήλθεν εἰς χεῖρας Ροβέρτου, τοῦ ἐπικληθέντος Γου-σκάρδου, ἥτοι πανούργου, ὅστις ἦτο τῶν ὀντι ὁ πολυ-τροπώτατος καὶ πολυμήτορος τῶν κατὰ τοὺς χρό-νους ἐκείνους ἀνδρῶν καὶ κατάρθωσε νὰ ἀσφαλίσῃ καὶ νὰ ἐπεκτείνῃ τὰς προτέρας τῶν ὁμογενῶν αὐτοῦ κα-ρακτῆσεις. Ὁ Ροβέρτος, θεωρῶν τοὺς δύο αὐτοκρα-

τορας τοὺς περὶ τῆς κάτω Ἰταλίας ἐρίζοντας, ὡς ἐξί-σου πολεμίους αὐτοῦ, ἐζήτησεν ἕτερον σύμμαχον, τὸν ἀρχιερέα τῆς Ρώμης, ὅστις, ὁμοίως ἐχθρικός δια-κείμενος πρὸς ἀμφοτέρους τοὺς μεγάλους ἐκείνους ἡγεμόνας, προθύμως ἐδέχθη τὴν συμμαχίαν τοῦ Ρο-βέρτου καὶ ἀνεγνώρισεν αὐτὸν ὡς δοῦκα οὐ μόνον τῆς Καλαβρίας καὶ τῆς Ἀπουλίας, ἀλλὰ καὶ αὐτῆς τῆς ὑπὸ τῶν Ἀράβων ἐτι κατεχομένης Σικελίας. Ὑπὸ ταύτης δὲ τῆς ἠθικῆς δυνάμεως ἐνισχυθεὶς ὁ Ρο-βέρτος, ἀφ' ἐνὸς μὲν διὰ τοῦ ἀδελφοῦ Ρογέρου ἀπέ-σπασεν ἀπὸ τῶν διαιρεθέντων καὶ ἐξασθενησάντων Μωαμεθωνῶν τὴν Σικελίαν, ἀφ' ἑτέρου δὲ αὐτὸς ἐξέ-βαλε παντάπασιν ἀπὸ τῆς κάτω Ἰταλίας τοὺς βυ-ζαντινοὺς, καὶ, γενόμενος οὕτω κύριος ἀπάσης τῆς χώρας μέχρι τῶν συνόρων τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ κρά-τους, ἐβίβηεν ἤδη βάσκανον ὀφθαλμὸν καὶ εἰς αὐτὸ τὸ βυζαντινὸν κράτος.

Ὁ Ροβέρτος παρεσκευάσε τὸ πρὸς τοῦτο τὸ μέρος ἐπιχείρημα μετὰ πανουργίας πληρέστατα δικαιολο-γούσης τὸ ἀποδοθὲν αὐτῷ ἐπώνυμον. Καθ' ἣν ἐπο-χὴν, τῷ 1071, ἐκάλθησεν ἐπὶ τοῦ βυζαντινοῦ ὀρόνου ὁ ἀσθενὴς Μιχαὴλ Ζ', ἡ ὑπὸ τῶν Νορμαννῶν κατὰ-κτησις τῆς κάτω Ἰταλίας εἶχε συμπληρωθῆ, ἡ δὲ πολιτικὴ μερίς, ὀριαρθεύουσα μὲν ἐν Κωνσταντινου-πόλει, ἀλλὰ ἐλευθῶς ἔχουσα καὶ ἐν Ἀσίᾳ καὶ ἐν ταῖς Ἑυρωπαϊκαῖς ἐπαρχίαις, ἀντι νὰ μελετήσῃ τὴν ἀνάγκησιν τῆς πόρῳ κειμένης ἐκείνης χώρας, ἐθεώ-ρησε φρονιμώτερον νὰ συνάψῃ φιλικὰς πρὸς τὸν Ρο-βέρτον σχέσεις καὶ πρὸς ἐμπέδωσιν αὐτῶν ἀπεφα-σίσθη νὰ συζευχθῇ ὁ τοῦ Μιχαὴλ υἱὸς Κωνσταντῖνος τὴν θυγατέρα τοῦ Ροβέρτου Ἑλένην. Ἡ Ἑλένη, καί τοι ἀνύλικος ἐτι, εἶχε σταλῆ ἀμέσως εἰς τὴν ἐν Κων-σταντινουπόλει αὐλὴν, ἵνα ἀνατραφῇ αὐτῇ μετρίως οὐ ἐλθῇ εἰς ὦραν γάμου. Ἀλλ' ἐν τῷ μεταξὺ ὁ βο-τανειάτης, καθαιρέσας τὸν Μιχαὴλ, κατέκλειπεν αὐ-τὸν μετὰ πάσης αὐτοῦ τῆς οἰκογενείας, ἐτι δὲ καὶ τὴν θυγατέρα τοῦ Ροβέρτου, εἰς μοναστήριον. Τοῦτο ἤθελεν ἴσως ἀρκέσει ἵνα περιποιήσῃ πρόσχημά τι νο-μιμότητος εἰς τὸ κατὰ τῆς Ἑλλάδος ἐπιχείρημα τοῦ Νορμαννοῦ ἡγεμόνος, ὅστις ἠδύνατο νὰ παραστῇ ὡς σύμμαχος καὶ ἐνδικητῆς τοῦ μέλλοντος αὐτοῦ συμ-πενθέρου· ἀλλ' ὁ Ροβέρτος, θίλων νὰ ἐνισχυθῇ ἐτι μάλλον, κατέφυγεν εἰς μηχανήματα τι χαρακτηριστι-κώτατον τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, τῆς ὁποίας ἡ ἱστορία ὁμοιάζει εἰς πολλὰ μυθιστορίαν μάλλον ἢ βίον πραγ-ματικόν.

Αἱ μεταξὺ Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως θρησκευτικαὶ σχέ-σεις δὲν εἶχον ἐτι διακοπῆ τότε ἐντελῶς, ἂν καὶ τὸ ἐκκλησιαστικὸν σχίσμα εἶχε συμπληρωθῆ πρὸ τίνος χρόνου. Καθὼς πολλοὶ προσκυνηταὶ τῆς δύσεως προσ-ῆρχοντο εἰς τὴν ἀνατολήν, καὶ τοὶ ἀπανταχοῦ μὴ εὐρίσκοντες εἰρὴν ἱερεῖς καὶ ναοὺς ὀρθοδόξους, οὕτω πολλοὶ προσκυνηταὶ, μάλιστα μοναχοὶ, ἐπορεύοντο ἐτι ἐξ Ἑλλάδος εἰς Ἰταλίαν πρὸς τοὺς αὐτόθι ἱερεῖς τό-πους. Ὁ Ροβέρτος ἀπεφάσισε νὰ ὠφεληθῇ ἀπὸ τῆς περιστάσεως ταύτης, καὶ, πέμψας εἰς Καλαβρίαν δύο ἐπιτηδειοτάτους καὶ πιστοὺς αὐτοῦ ἀξιωματικούς, παρήγγειλεν αὐτοῖς νὰ καταρθώσωσι νὰ εὐρωσι μετὰ:

ξὺ τῶν προσερχομένων ἐξ Ἑλλάδος μοναχῶν τινὰ, παρεμφερῆ ὄντα τὴν ὄψιν πρὸς τὸν Μιχαὴλ Παραπι-νάκιον καὶ δυνάμενον ὀπωδῆσθε νὰ παραστήσῃ τὸ πρόσωπον αὐτοῦ. Οἱ ἀπεσταλμένοι ἐπέτυχον τῶν ὄντι μετ' ὀλίγον εἰς Κρότωνα μοναχόν, ὀνόματι Βαϊκτορα, « ἀνδρὰ ποικίλον τε καὶ πρὸς πανουργίαν ἀπαράμιλλο-ν » ὡς λέγει ἡ Ἄννα Κομνηνὴ, ἀνήκοντα, ὡς φαί-νεται, εἰς οἰκογένειαν οὐχὶ ἄσημον καὶ γινώσκοντα τὰ κατὰ τὴν βυζαντινὴν αὐλὴν καλῶς, διότι, πρὶν ἀσπασθῆ τὸν μοναχικὸν βίον, εἶχε μετέλθει ὑπηρεσίαν τινὰ παρὰ τῷ βασιλεῖ, προθύμως δὲ ἤδη ἀναλαβόντα νὰ ὑποκριθῇ τὸ πρόσωπον τοῦ Μιχαὴλ. Ὅθεν ἀμέσως ἐγραψαν πρὸς τὸν ἐν Σαλέρῳ διατρίβοντα Ροβέρτον, καθ' ἃς εἶχον ὀδηγίαις, ὅτι εὐρον εἰς Κρότωνα τὴν πεν-θερὸν τῆς θυγατρὸς του, διαφυγόντα ἀπὸ τοῦ μονα-στηρίου ὅπου ἐκρατεῖτο περιωρισμένος καὶ ἐλθόντα εἰς Ἰταλίαν ἵνα ζητήσῃ τὴν συνδρομὴν αὐτοῦ. Ὁ δὲ Ροβέρτος, ὅστις εἰς μόνους τοὺς δύο ἐκείνους ἀξίω-ματικούς εἶχον ἐκμυστηρευθῆ τὰ σχέδιά του, δει-κνύει τὴν ἐπιστολὴν εἰς τὴν σύζυγον καὶ εἰς τοὺς με-γιστάνους τῆς αὐλῆς καὶ τοῦ στρατοῦ, οἵτινες ἀπαν-τες προτρέπουσιν αὐτὸν νὰ μὴ κωφεύσῃ εἰς τὴν αἰτη-σίαν, καὶ ὁ Ροβέρτος προκρίσεται ὅτι ἐνδίδει εἰς τὴν γνώμην αὐτῶν. Φέρεται λοιπὸν ὁ μοναχὸς εἰς τὴν αὐλὴν, καὶ, περιβληθεὶς βασιλικὴν πομπήν, ἀρχίζει μετὰ παραδόξου τέχνης νὰ δραματοποιῇ τὸ τοῦ ἐ-ξωσθέντος αυτοκράτορος πρόσωπον διηγεῖται μετὰ δακρύων πῶς ὁ βοτανειάτης, ἀφαιρέσας αὐτῷ σύζυ-γον, υἱὸν, διάδῃμα, περιέθετο μοναχικὰ βράχιον ὅτι τὸ ἐγκλημά του ἦτο ὅτι ἀπεφάσισε νὰ συζεύξῃ τὸν υἱὸν αὐτοῦ μετὰ τῆς τοῦ δουκὸς θυγατρὸς, ὅτι ἡ δυστυ-χῆς αὕτη κήρη ἐστέναξεν ἐπίσης ἐν τῇ φυλακῇ, καὶ ὅτι ὁ τῶρνατος ἐτρέψε μήνας ὁ γενναῖος Νορμαννὸς ἀ-ναλάβῃ τὴν ὑπεράσπισιν τασούτων ἱερῶν δικαίων. Β-φαίνετο δὲ καὶ ὅτι ἀποσιωπῶ πολλὰ τῶν δυστυχημά-των, φειδόμενος τῆς καρδίας εὐαίσθητου φίλου, ἀλλ' ἀρ' ἑτέρου ἔλεγεν ἱκανὰ ὥστε νὰ διεγείρῃ τὴν πλεο-νεξίαν τῶν ἀκορέστων ἐκείνων μαχητῶν, ἐπαγγελλό-μενος αὐτοῖς χρυσῶν θημῶνας καὶ ὁ Ροβέρτος ἐστέ-ναξεν καὶ ἐπολλαπλασίαζε τὰς ἀποδοδόμενας τῷ ἀπα-τεῶνι τιμὰς καὶ τὰ δαίγματα τῆς ἀροσιώσεως, καὶ οἱ μεγιστάνες ἠγανάκτουν ἤδη διὰ τὴν ἀναβολὴν τοῦ ἐπιχειρήματος. Ἀλλ' ὁ πανούργος ἡγεμὼν ἤξευρεν, ὅτι ἡ κωμικὴ αὕτη σκηνὴ, ἵνα εὐδοκιμήσῃ μέχρι τέλους, εἶχε χρεῖαν νὰ ὑποστηρηθῇ ὑπὸ δυνάμεων περικλυτῶν καὶ κινυτικῶν μεγάλων, περὶ δὲ τὴν προπαρασκευῆν τῶν δυνάμεων τούτων ἡσχολήθη δραστηρίως ἐν δια-στήματι δύο περιόπου ἐνιαυτῶν.

Δὲν ἠμέλησε δὲ καὶ ἑτέρας τέχνας, διότι ἤξευρεν ἐ-πάπειρον νὰ συνδυάξῃ τὴν ὑλικὴν βίαν μετὰ τῆς ἠθι-κῆς γοητείας. Ἐπὶ τοῦ ἀρχιερατικοῦ ὀρόνου τῆς Ρώ-μης ἐκάθητο ἀπὸ τοῦ 1073 ὁ Ἰλδεδεσάνδος, ὁ μετα-νομασθεὶς Γρηγόριος Ζ', ὅστις ἐπεχείρησε καὶ κατὰ μέγα μέρος ἐπέτυχεν νὰ ὑπαγάγῃ ἀπαντας τοὺς ἡγε-μόνας τῆς δυτικῆς, τῆς μέσης καὶ τῆς βορείου Εὐ-ρώπης ὑπὸ τὸ αἰδηρῶν κράτος τῆς ἱερατικῆς αὐτοῦ κυριαρχίας. Ἡ ἀγανὴς τοῦ ἀνδρὸς τούτου μεγαλοφυΐα, ἐνθ' ἐπάλαιε κατὰ τοῦ ἀυτοκράτορος τῆς Γερμανίας

Ἡρόικου Δ'. πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ τερατώδους ἐκείνου βουλεύματος, δὲν ἀπέτρεπε τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ ἀπὸ τῆς ἀνατολῆς καὶ ἐβουσσοδόμει ἤδη τὸ κολοσσαῖον σταυροφορικὸν κίνημα. Τὴν 2 Δεκεμβρίου 1074, πρὶν εἰσεῖτε περιέλθῃ εἰς ἀπότομον πρὸς τὸν Ἡρόικον βῆ-ξιν, ἐγραψεν αὐτῷ ἐπιστολήν, διαλαμβάνουσαν, ὡς ἐτι ἡ Ἀνατολὴ ἐπικαλεῖται τὴν ἐπικουρίαν τοῦ ἄκρου ἀρχιερέως, ὅτι ἡ ἐκκλησία τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἡ διχονοοῦσα πρὸς τὴν τῆς Ρώμης ἕνεκα τῆς ἐκπο-ρεύσεως τοῦ ἁγίου πνεύματος, ἐζήτησεν τὴν ἑνώσιν, ὅτι πεντακιμήριοι Χριστιανοί, Ἰταλοὶ καὶ Γάλλοι, ἔλεγον ἑαυτοὺς προθύμους νὰ στρατεύσωσιν εἰς ἀπολύτρωσιν τοῦ ἁγίου τάφου, ἐὰν ὁ Γρηγόριος ἀνάλαβῃ τὴν ἡγεμο-νίαν τοῦ εὐλαβοῦς τούτου ἐπιχειρήματος καὶ ὅτι τὸ καθ' ἑαυτὸν ὁ ἀρχιερεὺς ἦτο ἕτοιμος νὰ στρατεύσῃ, καταλείπων τὴν ἐκκλησίαν τῆς Ρώμης εἰς τὴν προστα-σίαν καὶ τὴν φυλακὴν τοῦ αυτοκράτορος. » Τῇ δὲ 16 τοῦ αὐτοῦ μηνός, ὁ Γρηγόριος ἀπεύθυνεν ἄπισσι τοῖς πιστοῖς ἐπιστολὴν προτρεπτικὴν πρὸς τὴν αὐ-τὴν ἐκστρατείαν. Οὐδὲν τῶν ὅσα ἔλεγεν ὁ ἀρχιερεὺς τῆς Ρώμης πρὸς τὸν Ἡρόικον ἦτο ἀληθές. Αἰτησίς περὶ ἐπικουρίας ἀπὸ τῆς ἀνατολῆς οὐδέμια εἶχεν ἔλ-θει, καὶ οὐδ' αὐτὸς ἠδυνήθη ὠρισμένως νὰ ἀναφέρῃ τοιαύτην ἢ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐκκλησία οὐδε-μίαν εἶχεν ὑποβάλει πρῶτασιν ἐνώσεως, καὶ ἐτι ὀλι-γώτερον θυσιῶν τῶν δογμάτων αὐτῆς (*)· αὐτὸς δὲ ὁ

(*) Διὰ νὰ ἐνοήσωμεν καλῶς μέχρι τίνος ἡ ἐν Κωνσταν-τινουπόλει ἐκκλησία ἐπεθύμει τότε νὰ ὑποκύψῃ εἰς τὴν κυ-ριαρχίαν τοῦ πάπα καὶ τὴν γνώμην εἶχον οἱ βυζαντινοὶ ἰδίως περὶ τοῦ Γρηγορίου Ζ', ἀρεῖε νὰ ἀναγνώσωμεν τὴν ἀκόλουθον τῆς Ἀλεξιάδος περιουτήν, ἐν ἣ ἡ Ἄννα περι-γράφει τὴν ἀρχὴν τῆς τοῦ ἀρχιερέως ἐκείνου πρὸς τὸν Ἡ-ρόικον Δ' διενέξεως. « Ὁ γὰρ τοὶ Πάπας τῆς Ρώμης, μετὰ τοῦ βῆγος Ἀλαμανίας Βενερίου διαπραρῶν ἐσχηγίαις, ἰδοὺ-λετο πρὸς συμμαχίαν ἐκδοῦσαι Ῥομπέρτον, ἣδη περιφανέ-στατον γεγονότα καὶ πρὸς μεγάλας ἀρχὰς ἀκμάσαντα. Ἡ δὲ διαφορά Ῥηγός τε καὶ Πάπα τοιαύτη τις ἦν. Ὁ μὲν γὰρ καθήκοντο τὸν βῆγα Ἐνέριον ὡς τὰς ἐκκλησίας οὐ πρῶτα διδόντα, ἀλλὰ διορηγμάτων ἀποδοδόμενον, καὶ πού καὶ ἀναξίως ἀνδράσι τὴν ἀρχιερατικὴν καταπιστευόμενα, καὶ τοιούτων ἐγκλημάτων ἰδίως. Ὁ δὲ γὰρ βῆγ Ἀλαμα-νίας τυραννίδος τὸν Πάπαν ἐγράφετο, ὡς ἄτερ γνώμης αὐτοῦ τὸν ἀποστολικὸν ἔξαρτάσαι ὀρόνον καὶ πού καὶ ἀπηναι-σχυρῆσαι πρὸς τοῦτον, καὶ ἱσαμωτέρως ἐχρήσατο λόγοις, ὡς εἰμὴ ἐκστατῆ τῆς ἀθεορέτου προεδρίας, μετ' ἑβρίας ἐ-κειθεν ἀπελαθίσεται. Τούτων οὖν ἀκούσας ὁ Πάπας τῶν λόγων καὶ τῶν πρῶσθεν εὐθὺς ἐμεμήθει, καὶ αἰσισόμενος πρῶτερον ἀπαθροῦπως, εἶτα καὶ κείρας τὰς κεφαλὰς καὶ ἐπι-κείρας τοὺς πώγωνας, τὰς μὲν ψαλλοί, ἐπρὸ δὲ τοὺς πώγω-νας, καὶ ἄλλοι προσεξεργασάμενος ἀτοπίωτατον, καὶ βροβα-ρικὴν ὕβριν ὑπερέλαυνον, ἀπῆκεν. Ἐῖπον ἂν καὶ τὴν ὕβριν εἰμὴ με καὶ γυναίκα καὶ βασιλικὴ ἐπέχεν αἰδώς. . . . ἀρκέσει αὐτὸ τοῦτο τὸ μὴδὲ μικρὸν τι τοῦ πρῶθεντος ἀ-νασχέσθαι ἡμᾶς παρεμφῆσαι ἤδη ἡγήσασθαι. Καὶ ταῦτα ἀρ-χιερέως, ὡς δική, καὶ ταῦτα πρῶτον ἀρχιερέως, καὶ ταῦτα πρῶτα ἀποκαθημένους τῆς οἰκουμένης ἀπάσης γενόμενον, ὡς περ οὖν καὶ οἱ Λατῖνοι λέγουσιν τε καὶ εἰπὼσι, ἔστι γὰρ καὶ τοῦτο τῆς ἀλαζονείας αὐτῶν. Μεταπεισιωθέντων γὰρ τῶν σκηπτρῶν ἐκείθεν ἐνόησε εἰς τὴν ἡμετέραν τε καὶ βασιλῆδα πόλιν καὶ δὴ καὶ τῆς συγκλήτου καὶ ἕμα πάσης τῆς τάξεως, μεταπέ-πτωκε καὶ ἡ τῶν ὀρόνων ἀρχιερατικὴ τάξις, καὶ δευώκασιν οἱ ἀνέκαθεν βασιλεῖς τὰ πρῶτα τῷ ὀρόνω Κωνσταντινου-πόλεως, καὶ μάλιστα ἡ ἐν Χαλκηδόνι σύνοδος εἰς περιωπῆν πρῶτιστην τὸν Κωνσταντινουπόλεως ἀναβιβασμένη, τὰς ἀνά-

νον, αὐτὸς ἠναγκασμένος ὦν νὰ στρατηγῇ ἐν ἀδι-
λείπτοις πολέμοις, ἐπέτρεψε μετ' ἀπεριορίστου ἀρ-
χῆς εἰς τὴν μητέρα αἰψασαν τὴν ἐσωτερικὴν διόλ-
κισιν.

Τὸ κράτος μετὰ μακρὸν τρικυμίαν ἐφίνατο πρὸς-
ορισθῆν εἰς λιμένα ἀσφαλίᾳ· ἀλλ' αἱ ἐξωτερικαὶ
περιστάσεις ἦσαν φοβεραὶ. Καθ' ἣν στιγμήν ὁ Ἀ-
λέξιος ἀνέλαβε τὴν βασιλείαν οἱ Τούρκοι ἐστρά-
τησαν εἰς Νικαίαν, εἰς δὲ τῶν ἀρμυρανο-
τέρων ἀνδρῶν τῆς δύσεως, καὶ βεβαίως ὁ πάν-
των καλύτερωτάτος, συγκροτήσας ἐν Βρενταίῳ δι-
ναμιν τριφυρίον λογαδίων μαχητῶν, ἐτοιμάζετο νὰ
ἐπιπλεύσῃ εἰς τὰ δυτικὰ παράλια. Ὁ στρατὸς, διὰ
μὲν τὴν ὀλιγομίαν τῶν προσηγουμένων βασιλέων, ἦ-
το εὐάριθμος καὶ τῶν πλείστον παρασκευῶν ἰσχυρῆς,
διὰ δὲ τὰς πολλὰς ἐμφυλίους διενέξεις, εἰς ἀτάξιαν
καὶ στάσιν τοσούτων ἐπὶ τῆς, ὥστε ὁ Ἀλέξιος, ἀμα-
βασιλεύσας, ἠναγκάσθη νὰ ἐξαγάγῃ ἀπὸ τῆς Κων-
σταντινουπόλεως ἀπαντα σχεδὸν τὰ αὐτοῦ σιφῶ-
σαντα τάγματα καὶ νὰ συγκροτήσῃ αὐτὰ εἰς ὑπαι-
θρον στρατοπέδον πλησίον τῆς Ἀδριανουπόλεως, ἵνα,
μακρὰν τὴν πόλεον, καθυποβάλλῃ αὐτὰ εἰς νέαν πε-
νηλίαν καὶ γόμνασιν. Συγχρόνως δὲ ἐφρόντισε περὶ
τῆς συμπληρώσεως τοῦ στρατοῦ, περὶ τῆς ἐξασφαλί-
σεως τῶν κατὰ τὴν Ἑλλάδα φρουρίων, περὶ τῆς πε-
ριστολῆς τῶν ἐν Ἀσίᾳ Τούρκων καὶ περὶ εὐμένειας
συμμαχίαν κατὰ τοῦ ἀπὸ δυσμῶν πολέμου. (*)

Τὰ πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ τελευταίου τούτου σκοποῦ
ἐκ πρώτης ἀφετηρίας ἐνεργηθέντα ἀποδοκίμουσι τίν
ἐκτασιν τῶν ἐξωτερικῶν σχέσεων τοῦ Ἀλέξιου καὶ τὴν
ἐπιτηδεύματα τῆς πολιτικῆς του. Ἰπεδειξάμεν ἤδη
ὅτι οἱ Νορμαννοὶ τῆς κάτω Ἰταλίας δὲν ὀμονοῦν
πρὸς ἀλλήλους· πολλοὶ ἐξ αὐτῶν, δυσκρεστημένοι ὄν-
τες κατὰ τοῦ Ροβέρτου, εἶχον καταρτίσει εἰς τὴν ἐν
Κωνσταντινουπόλει αὐλήν. Ἐντὺς τῶν προσηγου-
μενῶν ἀδελφῶν Ῥογέρου καὶ Ῥαούλ, πολλοὶ τῶν

(*) Ὁ Ἀλέξιος τότε, διὰ τὴν ἠκονομίαν τῆς περιστοι-
χούσας αὐτὸν πολλὰς φιλοτιμίας, εἰσήγαγε τρία νέα ἐν-
τὴν κράτει θεώματα, τὸ τοῦ Σεβαστοκράτορος, τὸ τοῦ Πα-
νυπερσεβάστου καὶ τὸ τοῦ Πρωτοσεβαστοῦ, ἐνῶ μὲν
τῆς ἐποχῆς ἐκείνης δύο μόνον ἀξίαι, ἡ τοῦ Λυγοῦστου ἢ
Σεβαστοῦ καὶ ἡ τοῦ Καίσρος, ἦσαν ἐν χρῆσει παρὰ τῆ
Βυζαντινῆ αὐλή. Καὶ Ἀύγουστοι μὲν ἢ Σεβαστοὶ ἐπεκα-
λοῦντο οἱ υἱοὶ ἢ ἀδελφοὶ τοῦ βασιλέως, Καίσαρ δ' ἐπελά-
γεται ὁ τὸ δεύτερον ἀξίωμα τοῦ κράτους μετὰ τὸν βασι-
λεῖα ἐπέχων. Πολλοὶ τῶν ἱστορικῶν σκόπευται τὴν Ἀ-
λέξιον διὰ τὴν ἐπίνοιαν τῶν νέων αὐτῶν ἀξιομάτων καὶ
θεωροῦσι τὴν πράξιν ταύτην ὡς ἀλόγητον τεκμήριον τῆς
ἠθικῆς ἀβλιότητος· εἰς ἣν περιῆθε τότε τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος.
Ἄν πρόκειται νὰ ἀναλάβωμεν ἐνταῦθα τὴν ὑπὲρ τῶν παλ-
λῶν τίτλων ἀπολογία· ἀλλ' εἶναι ἴσως ἐπιτερομένη νὰ
ἐρατήσωμεν, ἵνα καὶ ἡμεῖς οἱ τίτλοι τῆς Ἀυτοκρατορικῆς
ἢ Βασιλικῆς ὑψηλότητος, τῆς Γαλινοτάτης ὑψηλότητος, τοῦ
Αεσπότου (Munseigneur), τοῦ Ἐξοριστοῦ καὶ π. συμπιέζο-
νται μετὰ τὴν ὑπερὶν κράτους γενναίαν καὶ χρηστῶν, οἱ δὲ
τίτλοι τοῦ πανυπερσεβάστου, τοῦ σεβαστοκράτορος καὶ τοῦ
πρωτοσεβάστου ἐφάνησαν τσαρῆτες εἰρωνείας ἀξίαι. Ἐν αὐ-
τῇ τῇ ἐνεκακαδικατῇ ἐκκονταετηρίδι, ὁ μέγας Ναπολέων,
ἰσχυρὸν νέον αὐτῆν, δὲν ἐθεήρην ἄποσον νὰ μεταχειρισθῇ
τὰ ἀξιώματα ἐκεῖνα καὶ ἄλλα πολλά, ὁ δὲ Ἀλέξιος εἶναι ἀ-
ξίος ἀγχοῦ διότι ἐν τῇ δωδεκάτῃ μετεχειρίσθη τινὰ, ἴσως
ἐκείνων μετριώτερα;

πλησιωτάτων συγγενῶν τοῦ Ροβέρτου ἦσαν συνεν-
νοημένοι μετὰ τῶν Βυζαντινῶν. Ὁ ἀδελφὸς τοῦ Οὐμ-
βέρτου διατρίβε πρὸ καιροῦ ἐν Βυζαντίῳ, ὁ δὲ υἱὸς τοῦ
Οὐμβέρτου αὐτοῦ, ὁ Οὐμβερτόπουλος, (*) ἦτο στε-
νὸς τοῦ Ἀλέξιου φίλος καὶ συντέθεισος ἐκ τῶν πρώ-
των εἰς τὴν ἀνάρτησιν αὐτοῦ. Ὁ δὲ ἀνεψιὸς τοῦ Ρο-
βέρτου, ἀπὸ ἀδελφοῦ προσηγουμένου, Ἐρμάννος, ἐν αὐτῇ
τῇ Ἰταλίᾳ κεκρυμμένος, ἐκπερὶ δὲ ἀφορμὴν ἵνα δι-
εκδικήσῃ τὴν αὐτῷ μάλλον ἢ τῷ θεῷ αὐτοῦ προσή-
κουσαν ἡγεμονίαν τῶν Νορμαννῶν. Ὁ τριαχὺς καὶ
πλεονέκτης Ροβέρτος· εἶχε κινήσει πολλὰς κατ' αὐτοῦ
ἀντιπαθείας καὶ παρὰ τῆ κλήρῳ τῆς κάτω Ἰταλίας,
ἰδίως δὲ ὁ ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως (Ποργῶ)
ἐφάνη προθυμότητος νὰ συμπράξῃ μετὰ τοῦ Ἀλε-
ξίου καὶ προτίεπε τὸν ἡγεμόνα τῆς γῆρας ἐκεί-
νης Ἰσθμῶν εἰς τὴν μετὰ τῶν Ἑλλήνων συμμαχίαν.
Ἐκ τῆς ἐπιτηδεύσεως ὅλων τούτων τῶν πολέμων ὑ-
ποκινήσεως παρεσκευάσθη κατὰ ἑαυτὸν τοῦ Ροβέρτου,
ἐν αὐτῇ τῇ Ἰταλίᾳ, στάσις, ἣτις ἠνάγκασε βραδύτε-
ρον τὸν Νορμαννὸν ἡγεμόνα νὰ ἀνακρίψῃ ἀπὸ τὴν
Ἑλλάδα. Ὁ δ' Ἀλέξιος δὲν περιερίσθη εἰς ταῦτα, ἀλλὰ
συνεννοήθη καὶ μετὰ τοῦ βασιλέως τῆς Γερμανίας
Ἡρρίκου τοῦ Δ'. Ὁ βασιλεὺς αὐτὸς ἀπῆκε τὴν ἐπι-
τις ὅλης Ἰταλίας κυριαρχίαν, καὶ ἐπ' αὐτῆς τῆς ὑπὸ
τοῦ Ροβέρτου καταληφθείσης, πρὸς δὲ διέκειτο καὶ δι'
ἑτέρων τινῶν λόγων πολέμου πρὸς τὸν Νορμαννὸν ἡγε-
μόνα· διότι ὁ Γρηγόριος Ζ', θελὼν τότε νὰ ἀνοψώσῃ τὸ
παπικὸν ἀξίωμα ὑπερῶν τοῦ αὐτοκρατορικοῦ, εἶχε
συμμαχίαν τῶν Ροβέρτου. Ἐντεῦθεν ἐφορούμενος ὁ
Ἀλέξιος ἐπανειλημμένως μὲν ἐγράφε πρὸς τὸν νέον
αὐτοκράτορα, καὶ πρὸς τὸν, τὸν Χοιροσκόφτην, ἐ-
ξαπέστειλε (**), πείθεινον συμμαχίαν καὶ ἐπιμα-

(*) Ἐκ εἰς πούλοσ ἢ πούλοσ λόγοντα ὀνόματα ἤρ-
μισαν νὰ ἀναφῶνται κατὰ πρότυπον, ἢ ἐν ἀπατήματι, εἰς
ταῦτα τὴν ἑσπερίαν ἐκκονταετηρίδα. Κατ' ἀρχὰς αἱ κα-
ταλέξεις αὐταὶ ἐπέκειντο ἑσπερίαν κατηγορίαν, ὡς ἐπὶ αὐτὰ
ὁ μόνον ἀπὸ τῶν προσηγουμένων Οὐμβερτόπουλον, ἀλλὰ καὶ
ἀπὸ τῶν Λογγυβαρδῶν, ὅσοι, ἐπὶ Μιχαὴλ Ζ', μισο-
φύρος Λογγυβαρδῶν ἦν παρὰ τοῖς Βυζαντινοῖς, κατέστη ἔ-
πειτα γαυρήσας τοῦ ἡγεμόνος τῶν Σέρβων Μιχαὴλ' καὶ τὸ
τάγμα δὲ τῶν Τούρκων πάλω ν, τὸ ἵππων ὄλομον ἀ-
παντήσαι ἐπὶ τῆς πρώτης Σταυροφορίας, ἐν τῇ ὑπηρε-
σίᾳ τοῦ Ἀλέξιου, συντίετο ἐκ πύδων γεννηθέντων ἀπὸ
Τούρκων καὶ Ἑλλήνων. Πρωτοπρότατα ἕμισ ἢ κατάληξις
ἐκείνη ἀπέβλεπε τὸν τοσούτων ἑσπερίαν χαρακτήρα, ἅσκι ἐπὶ
ἐπὶ Ἀλέξιῳ συνεκροτήθη τάγμα στρατιωτικῶν λογαδίων νέ-
ων, αἵτινες καλοῦμεν Ἀρχοὺς τὸ πῶλοσ ἢ Ἀλεξιάδος
πελ. 204 τῆς Ἰαρίσ. ἐκδόσεως) ἦσαν παῖδες ἀρχαίων στρα-
τιωτικῶν.

(**) Τὴν δὲ τοῦ Χοιροσκόφτου περιεβίβαν ὑπὸ τοῦ Ἀ-
λέξιου πρὸς τὸν Ἡρρίκου Δ. ἐπιστολῆν, περιωβείσαν εἰς ἡ-
μᾶς, ἐνέμισαμεν καλὸν νὰ καταχωρίσωμεν ἐνταῦθα ὀλίγη-
ρον, καὶ εἰς τὴν δὲ αὐτῶν ἐνοσίαν τινὰ τοῦ ἐπιστομῶν ὕμνου,
τὸ ὅποιον μετεχειρίσθη τότε ἡ Βυζαντινὴ αὐλή γράφουσα
πρὸς τὸν ἱσχυρότερον μονάρχην τῆς δύσεως, καὶ εἰδοί ἢ ἐ-
πιστολῇ περιέγει τούτῳ κυριώτερος τῶν συμφωνηθέντων δ-
ρων. Εἶχε δὲ οὕτως.

Τὰ κατὰ τὴν σὴν μεγαλοδύναμον ἐξουσίαν κα-
λῶς ἔχειν καὶ προκόπτειν ἐπὶ τὸ βέλτιον, εὐχῆς ἔρ-
γον ἐστὶ τῇ βασιλείᾳ μου, παρεγγενέστατε καὶ τῷ
ὄντι χριστιανικώτατε ἀδελφε. Ἐκαὶ πῶς γὰρ οὐκ

χίαν, προτρέπων αὐτὸν νὰ ἐπιπέσῃ μετ' ὅλης τῆς
δυνάμεως εἰς τὴν Ἀπουλίαν καὶ τὴν Καλαβρίαν, πέμ-
πων χρήματα ἐπὶ τούτῳ καὶ δῶρα, ὑποσχό-
μενος ἐτι πλείωτερα, καὶ, ἵνα καταστήσῃ τὸν σύν-
δομον στενωτέρον, προστρέφων τὸν ἀνεψιὸν αὐτοῦ,
υἱὸν τοῦ Ἰσακίου, ὡς σύζυγον μιᾶς τῶν τοῦ Ἡρρί-
κου θυγατέρων. Ὁ Ἡρρίκος ἀπεδέχθη τὰ πάντα· καὶ
εἰς μὲν τὴν Ἀπουλίαν μικρὰν ἐπεχείρησεν ἐπιδρομὴν
ἀλλ' οἱ ἀδιέλπιτοι κατὰ τοῦ Γρηγορίου πόλεμοι αὐ-
τοῦ ἀντιπερισπασθῆν, διότι ὁ Ροβέρτος ἠναγκάσθη
τελευταίον νὰ δράμῃ εἰς βοήθειαν τοῦ συμμαχῶν
ἀρχιερέως, ἂν ὄχι πρὸς τὸ συμφέρον τοῦ ἀρχιε-
ρέως αὐτοῦ, περὶ οὗ ἀληθῶς εἰπεῖν ὀλίγον ἐκείδετο,

ἔξῃσται τῇ τοῦ κράτους ἡμῶν θεοσεβείᾳ ἐπογγεσθαί
σοι τὰ κρείττω τε καὶ λυσιτελέστερα, τὴν ἐν σοὶ κα-
τακλιβόση θεοπέδιαν; Ἢ γὰρ πρὸς τὴν ἡμετέραν
βασιλείαν ἀδελφική σου αὐτὴ βοήθῃ καὶ δαίσει, καὶ
ὁ κατὰ τοῦ κακομηχάνου ἀνδρὸς συμφωνηθεὶς ἀναδε-
χθῆναι σοὶ κῆρας, ἵνα τὸν παλαμναῖον καὶ ἀλιτή-
ριον καὶ τοῦ Θεοῦ πολέμιον καὶ τῶν Χριστιανῶν,
ἀξίως μετέλθῃς τῆς κακοφροσύνης αὐτοῦ, πολλὴν σοὶ
τὴν ἀγλυθὲλειαν τῆς ψυχῆς διαδείξουσι, καὶ τὸ ἔρ-
γον τοῦτο φανερὰν τὴν πληροφρίαν παρίστανι τοῦ
κατὰ Θεοῦ σου φρονήματος. Τὰ δὲ κατὰ τὴν ἡμε-
τέραν βασιλείαν τὰ μὲν ἔχει καλῶς, ἐν ἐλαγίσταις δὲ
ἀστατεῖ καὶ ταράττεται τὰ κατὰ τὸν Ρομπέρτον
κυμαινόμενα· ἀλλ' εἴτι δεῖ πιστεῦναι τῷ Θεῷ καὶ τοῖς
ἐκείνου δικαίαις κρίμασι, ταχέια ἢ καταστροφή τοῦ
ἀδικιωτάτου ἀνθρώπου παρέσεται· οὐδὲ γὰρ ἀνέξεται
πάντως Θεὸς βάρβαν ἀμαρτωλῶν κατὰ τῆς κληρονο-
μίας αὐτοῦ ἐπὶ τοσούτων ἀφίσταθαι. Τὰ μὲν τοι παρὰ
τοῦ κράτους ἡμῶν συμφωνηθέντα ἀποσταλῆναι τῇ
μεγαλοδύναμῳ σου ἐξουσίᾳ, αἱ ἐκατὴν τεσσάρηκοντα
τέσσαρες χιλιάδες τῶν νομισμάτων (ἐνοσίται χρυσῶν)
καὶ τὰ ἐκατὸν βλαττία (πορφύρα ἱμάτια), ἀπεστά-
λησαν νῦν διὰ τοῦ πρωτοπρόεδρου Κωνσταντίνου καὶ
κατεπάνου τῶν ἀξιωματῶν, κατὰ τὴν ἀρέσειαν τοῦ
πιστοτάτου σου καὶ εὐγενεστάτου κόμητος τοῦ Βουλ-
γάρδου, καὶ τὸ ῥῆθῆν ποσὸν τῶν ἀποσταλέντων ἀπε-
πληρώθη διὰ τῆς εἰργασμένου ἀγγυλοῦ καὶ Ῥωμαῖ-
κου παλαιᾶς ποιότητος. Καὶ τελειομένου τοῦ βρ-
κου παρὰ τῆς εὐγενείας σου, σταλήσονται σοὶ καὶ αἱ
ὑπόλοιποι διακόσιαι δεκαεὶ χιλιάδες τῶν νομισμά-
των, καὶ ἡ βόγα τῶν δολέντων εἰκοσιν ἀξιωματῶν
διὰ τοῦ πιστοτάτου τῇ σοὶ ἐξουσίᾳ Βαγγελάρδου (Ἀ-
βελγάρδου, ἀνεψιοῦ τοῦ Ροβέρτου Γουσκάρδου, συνά-
ποστατήσαντος ἐν Ἰταλίᾳ κατὰ τοῦ θεῖου του μετὰ
τοῦ μνημονευθέντος ἐν τῷ κειμένῳ Ἐρμάννου), ὀπη-
νίκα εἰς Λογγυβαρδίαν κατέλθῃ. Ὅπως μὲν τοι ὀ-
φείλει τελεσθῆναι ὁ ὄρκος προσδηλώθη πάντως τῇ
εὐγενείᾳ σου, ἀπαγγελαί δ' ἐτι σαφέστερον καὶ ὁ
πρωτοπρόεδρος Κωνσταντίνος καὶ κατεπάνω, ὡς καὶ
παρὰ τοῦ κράτους ἡμῶν ἐνταλλθεὶς ἕκαστον τῶν κρ-
φαλαίων, ἀπερ μέλλουσι ζητηθῆναι, καὶ παρὰ τοῦ
γενησομένου παρὰ σοῦ ὄρκου βεβαιωθῆναι. Ὅσηνίκα
γὰρ ἡ συμφωνία ἀναμεταξὺ τῆς βασιλείας μου, καὶ

φανακίαν καὶ αὐτὸν οἰκτρῶς ὀσάκις ἠδύνατο, τοῦ-
λάχιστον πρὸς τὸ ἴδιον συμφέρον. Ἐπὶ πᾶσιν ὁ Ἀ-
λέξιος δραστηκωτάτην ἐπικουρίαν ἔλαβε παρὰ τῶν
Ἑνετῶν. Ἡ Βυζαντινὴ μοναρχία, θαλασσοκρατήσασα
κατὰ τὴν ἐνάτην, τὴν δεκάτην καὶ ἐν ἀρχῇ τῆς ἐν-
δεκάτης ἐκκονταετηρίδος, ἀπέβαλε τὸ πλείστον τῆς
ναυτικῆς δυνάμεως, ὡς καὶ τῆς περὶ τῆς ἐπι-
δουτυχῶν ἐμφυλίων διενέξεων· αἵτινες προηγήθησαν
τῆς τῶν Κομνηνῶν ἀναρρήσεως. Ἀλλὰ τὸν μὲν ἡπει-
ρωτικὸν στρατὸν λαὸς ἀχμῆρος καὶ ἡγεμόνος ἐπιτή-
διοι εὐγενεῶς ἀναπληροῦσι, τὸ δὲ ναυτικὸν δὲν αὐτο-
σχεδιάζεται, ὥστε ὁ Ἀλέξιος, ἔχων ἐξ ἀρχῆς τῆς βα-
σιλείας τοῦ νὰ ἀγωνισθῇ πρὸς πολέμιον ἀπὸ θαλάσ-
σης ἐπερχόμενον καὶ προσλαβόντα συμμαχῶν τοῖς

τῶν παρὰ τῆς εὐγενείας σου ἀποσταλέντων πρέσβων
ἐγίνετο, διευνημονεύθησάν τινα τῶν ἀναγκαιοτέρων
κεφάλαια· ὅτι δὲ περὶ τούτων μὴ ἔχειν πρόσταξιν
εἶπον οἱ τῆς εὐγενείας σου ἄνθρωποι. Κατὰ τοῦτο
καὶ ἡ βασιλεία μου τὸν ὄρκον· αὐτοῖς ἀνήρτησε· τοί-
νων καὶ τελεσθῆτω ὁ ὄρκος παρὰ τῆς εὐγενείας σου,
ὡς ὁ πιστός σου Ἀλέξιος ἐνωμῶτος τῇ βασιλείᾳ
μου ἐβεβαίωσατο· καὶ ὡς τὸ ἡμέτερον κράτος κατὰ
προσθήκην ἀναγκαιοτέραν αὐτοῦ ζητεῖ. Ἡ δὲ βραδύ-
της τοῦ πιστοτάτου καὶ εὐγενεστάτου σου κόμητος
τοῦ Βουλγάρδου γέγονε διὰ τὸ τὴν βασιλείαν μου βού-
λεσθαι τὸν φίλτατόν μου ἀνεψιὸν, τὸν υἱὸν τοῦ παν-
ευτυχεστάτου Σεβαστοκράτορος καὶ περιποθήτου ἀυ-
ταδέλφου τῆς βασιλείας μου, θεαθῆναι παρ' αὐτοῦ,
ὡς ἀνεθῆν ἀπαγγελεῖ σοὶ τὴν ἐν ἡλικίας ἀπαλῶ κα-
ταστήματι βεβήκειαν σύνεσιν τοῦ παιδῆς, τὰ γὰρ
ἔξω καὶ σωματικὰ δεύτερα τίθεται λόγον ἢ βασιλείᾳ
μου, εἰ καὶ ἐν τούτοις πολὺ ἔχει τὸ περιούσιον. Ἐἰς
τῇ γὰρ τῇ μεγαλοπόλει ἐνημέρησε· ἐθεάσατο τὸ παιδίον,
καὶ ὅσα εἰκὸς ὠμίλησεν, ἀπαγγελαί σοὶ ὁ πρέσβης
σου. Καὶ ἐπει οὕτω παιδίον ὁ Θεὸς τῇ βασιλείᾳ μου
ἐχάρισατο, τόπον δὲ μοι γνησίον παιδῆς ὁ φίλτα-
τος οὗτος ἐπέχει ἀδελφιδούς, Θεοῦ εὐδοκούντος, οὐδὲν
ἐστὶ τὸ καλῶν, ἐνωθῆναι ἡμᾶς δι' αἵματος συγγε-
νικοῦ, καὶ φίλα μὲν ἀλλήλοις φρονεῖν ὡς χριστιανοῖς,
οἰκισθῆναι δὲ καὶ τὰ ἀλλήλων ὡς συγγενεῖς, ἵν'
ἐντεῦθεν ἕκαστος δι' ἀλλήλων δυνάμεινοι, φοβεροί
τοῖς ἐναντίοις ὤμεν μετὰ Θεοῦ. Τῇ μὲν τοι εὐγενείᾳ
σου νῦν ἀπεστάλησαν, δεξιωματῶν ἐνεκεν, ἐγκόλιον
χρυσῶν μετὰ μαργαριταρίων, θῆκη διάχρυπος ἐξουσα
τμήματα ἐνδον διαφόρων ἀγίων, ὧν ἕκαστος διὰ τῶν
ἐφ' ἐκάστου αὐτῶν ἐντιθέτων χαρτίου γνωρίζεται,
Καυκίον Σαρδανύχιον, καὶ ἐμπότης κρύος, ἀστροπε-
λέκων δεδεμένον μετὰ χρυσαφίου, καὶ ὀποβάλα-
μον.—Μακρῶναι ὁ Θεὸς τὴν ζωὴν σου, πλατῆναι τὰ
τῆς ἐξουσίας σου ὄρια, καὶ θεῖη σοὶ πάντας τοὺς ἀν-
τιπίπτοντας εἰς ὀνειδισμόν καὶ εἰς καταπάτημα.
Κιρήνη εἴη τῇ ἐξουσίᾳ σου καὶ γαλήνη. Ἦλιος ἐπι-
λάμψοι τῇ ὑπὸ κράτῳ σου καὶ γένοιτό σοι ἅπαντες
κατὰ πάντων σοὶ χαρίζομένης τὸ ἀμῆλον, τοσούτων
τὸ ἀληθινὸν αὐτοῦ ὄνομα ἀγαπῶντι, καὶ κατὰ τῶν
ἐχθρῶν ἐκείνου τὴν χεῖρα ὀπλιζόντι.

ναυαγίους Δαλματικούς, ήναγκάσθη να ζητήσῃ τὴν συνδρομὴν τοῦ Βενετικοῦ στόλου. Ἡ Ἰνετικὴ πολιτεία ἐθεωρεῖτο τότε ἔτι ἀναγνωρίζουσα τὴν ὑπερτάτην κυριαρχίαν τῆς Βυζαντινῆς μοναρχίας, καὶ οἱ δόγοι αὐτῆς ἤδουκας, προσερχόμενοι συνήθως εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, προσελάμβανον αὐτοὺς ἐν τῶν ἀνωτέρων τῆς αὐτῆς ἀξιοματίων. Ἀλλὰ ὁ χαλαρὸς αὐτὸς δεσμὸς δὲν ἤρκει ἵνα καταστήσῃ προθύμους τῶν Ἑλλήνων ἐπικουρούς, κατὰ τὴν κρίσιμον ταύτην στιγμήν, τοὺς περὶ τῶν ἰδίων συμφερόντων πρὸ πάντων κηδομένους ἐκείνους ἐμπόρους, καὶ ὁ Ἀλέξιος ἐπέτρεψεν αὐτοῖς τότε προνόμια τὰ ὅποια βραδύτερον παρήγαγον ὀλεθρίας περιπλοκάς.

Ἀλλ' αἱ ἐξωτερικαὶ βοήθειαι δὲν δύνανται νὰ ἀποδώσιν ἀληθῶς χρήσιμους εἰμὴ ὁσάκις ἐρείδονται ἐπὶ ἐσωτερικῶν παρασκευῶν ἀξιολόγων· ὁ Ἀλέξιος ἐγένεσκε τοῦτο κάλλιστα, καὶ ἐνῶ συνέλαβε συμμάχους εἰς Ἰνετίαν, εἰς τὴν Γερμανίαν καὶ εἰς τὴν κάτω Ἰταλίαν, διέταττεν ἐν ταυτῷ τοὺς τοποτηρητὰς τῆς κατὰ Πόντον Ἰρακλίας, καὶ Παρλαγονίας, καὶ Καρπαδοκίας, καὶ Χωμάτιος, καταλιπόντες εἰς τὰς διαίχσεις αὐτῶν τὰς ἀπαραιτήτους φρουράς, νὰ δρᾶμιαι μεθ' ὧν τῶν διαθεσίμων δυνάμεων εἰς Κωνσταντινούπολιν, παρήγγειλε νέαν μεγάλην στρατολογίαν κατὰ τὰ τὴν Ἀσίαν καὶ τὴν Εὐρώπην, προέτρεψεν ἅπαντας τοὺς φρουράρχους τῶν δυτικῶν παραλίων καὶ νήσων ν' ἀνθέξωσιν ὅσον ἐνεστί μέχρι τῆς ἀρίστως αὐτοῦ ἰδίας δέ, ἔχων εὐλογον ἐφικρομογὴν δυσπιστίας πρὸς τὸν γενικὸν διοικητὴν Ἰλλυρίας, Γεώργιον Μονομαχάτον, τὸν ἐδρεύοντα εἰς Δυρράχιον, τὸ ἐπισημότερον φρούριον τῆς δύσεως, ἐξέπεσται ἐντ' αὐτοῦ τὸν γενναῖον Γεώργιον Παλαιολόγον παρεσκευάσε δὲ καὶ ναυτικὴν δυνάμιν ἐκ τῶν ἐνότων, πέμψας αὐτὴν ὑπὸ τὸν ναύαρχον Μαύρικα εἰς τὸν Ἀδριατικὸν κόλπον ἵνα ἐνωθῇ μετὰ τοῦ Βενετικοῦ στόλου· καὶ ἐπὶ πάντων αὐτὸς ἀνέλαβε νὰ ἐξασφαλίσῃ ἀπὸ τῶν Τούρκων, οἵτινες εἶχον προελάττει μέχρι Προποντιδίας. Ἐπομένως ἡμεῖς ὅτι δὲν ἦσαν κύριοι ἀπάσης τῆς μικρᾶς Ἀσίας· οἱ Βυζαντινοὶ κατεῖχον ἔτι πολλὰς πόλεις καὶ χώρας ἐν τῇ εὐρείᾳ ἐκείνῃ χερσονήσῳ, ἀλλὰ τὰ κτήματα αὐτῶν διεσπῶντο καὶ διεποικίλλοντο, δίκην ψηφιδωτοῦ ἐδάφους, ὑπὸ τῶν Τουρκικῶν χωρῶν καὶ πόλεων, τὰ δὲ στρατεύματα τοῦ ἐν Νικαίᾳ ἐδρεύοντος Σολιμάν, ἐλεγκάτου τὰς περὶ τὴν χώραν καὶ ἐφορλόγουσαν πᾶσαν τὴν Βιθυνίαν μέχρι τοῦ Βοσπόρου. Ἄν ὁ Ἀλέξιος ἤδυνατο νὰ μεταχειρισθῇ κατὰ τῶν πολεμίων τούτων ὅλας τὰς δυνάμεις ὅσας ἤθροισε κατὰ τοῦ Ροβέρτου, βεβαίως ἤθελεν ἀποτελέσει τὸ μέγα βούλευμα τοῦ Ρομανοῦ Διογένους, ἀποδιοπομπῶν ἀπὸ τῆς Ἑλληνικῆς χώρας τὸ ξενικὸν ἐκείνου μίσμα, καὶ καταφεύων πληγὴν κριαίαν εἰς τὸν Μωαμεθανισμόν. Ἀλλ' ἤδη δὲν προσέκειτο περὶ τούτου· ὁ Ἑλληνικὸς χριστιανισμὸς, προσβαλλόμενος ὑπὸ τοῦ δυτικοῦ, ἦτο ἠναγκασμένος νὰ ἀγωνισθῇ πρὸ πάντων πρὸς τοῦτο τὸ μέρος, ὥστε ὁ βασιλεὺς μόνον σκοποῦν προῦθετο τὸ νὰ μακρύνῃ ὅσον ἐνδέχεται ἀπὸ τῆς Κωνσταντινουπόλεως τοὺς Τούρκους, ἀναγκάσας δὲ αὐτοὺς εἰς ἀναχωρήσασθαι, νὰ λάβῃ καιρὸν ν' ἀντε-

πεξέλθῃ κατὰ τοῦ μεγαλητέρου κινδύνου. Ὅθεν, διὰ μικρῶν συμπλοκῶν καταστρέψας τὰ κατὰ τὴν παραλίαν ἐσπαρμένα Τουρκικὰ ἀποσπάσματα, ἐξέβαλε τοὺς πολεμίους ἀπὸ τῆς Βιθυνίας, ἠνάγκασεν αὐτοὺς νὰ ἐκχωρήσωσι πέραν τῆς Νικομηδείας, ἐξέβιασάτο εἰς εἰρηνικὰς ἀπονεύσαι σπονδὰς, καὶ ἔδρον αὐτοῖς τὸν καλούμενον Δράκοντα ποταμὸν δεδιωκῶς, μὴ ὑπερβαίνειν ὅλως αὐτοῦ, μητέποτε πρὸς τὰ ἕρια Βιθυνῶν ἐξορμᾶν ἐπεισεν. » (*)

Πρὶν ἔτι ἐξομαλυνθῶσιν οἱ πρὸς τοῦτο τὸ μέρος περιπασμοί, ἤρχισεν ὁ Ροβέρτος τὴν πολιορκίαν τοῦ Δυρράχιου, ἃν καὶ πολλὰ πειθῶν ἐν τῷ μεταξύ ἀνυπότακτα. Βίδομεν ὅτι, ἐκπεύσας ἀπὸ Βενετικῶν περὶ τὰ τέλη τοῦ Ἰουνίου μηνός, αὐτὸς μὲν ἐπεχείρησε τὴν ἄλωσιν τῆς Κερκύρας, τὸν δὲ υἱὸν Βοημοῦνδον ἐπαμψεν ἵνα προλαταλάξῃ ἐπὶ τῆς στερεᾶς χωρίας ἐπιτήδεια εἰς ἀποδοκίαν. Ἡ κατάσταση τῶν φρουρίων εἶχε παραμεληθῆ οὐδὲν ἦτον ἢ ὁ στρατὸς ἐπὶ τῶν προηγουμένων βασιλέων, τὸ δὲ βραχὺ διάστημα τοῦ χρόνου, τὸ μεσολαβήσαν μετὰ τῆς ἀρίστως τοῦ Παλαιολόγου εἰς τὴν παραλίαν ἐκείνην καὶ τῆς ἐπιπλευσεως τῶν πολεμίων, δὲν ἐπέτρεψεν ὅλων τῶν φρουρίων τὴν ἀποχρῶσαν ἐπισκευήν. Ὁ Παλαιολόγος μάλιστα προσέφρασε νὰ βελτιώσῃ ὅπως οὖν τὰ ὄχυράματα τοῦ Δυρράχιου, τοῦ δὲ πρὸς μεσημβρίαν τῆς μεγάλης ἐκείνης πόλεως κειμένου Αὐλῶνος ἠδυνήθη εὐχερῶς νὰ καταπῆ κύριος ὁ Βοημοῦνδος· μετὰ δὲ τὴν χείρωσιν τῆς Κερκύρας, ἐπελθόντος εἰς Αὐλῶνα καὶ τοῦ Ροβέρτου, μίξ μὲν τὸν στρατὸν μοῖρα ἀπεβίβασθῃ ἐνταῦθα καὶ ἐπέτρεπά τινος τῶν Βοημοῦνδον ἵνα ὠδηγήσῃ αὐτὴν διὰ ξηρᾶς ἐπὶ τὸ Δυρράχιον, ὁ δὲ Ροβέρτος μετὰ τῆς λοιπῆς καὶ τοῦ στόλου ἀπέπληθε διὰ θαλάσσης· εἰς τὴν αὐτὴν πόλιν. Ἀλλ' ἅμα διελθὼν τὴν Κέρκυραν καὶ πρὸς τὸ Δυρράχιον ἀποκλίνας, καταλαμβάνεται ὁ στόλος, περὶ τὸ ἀκρωτήριον τὸ καλούμενον Ἰλῶσσα, ὑπὸ τρικυρίας φοβεράς, καὶ διασκορπισθεὶς ἐπαθε τὰ πάνδεινα· αὐτὸς ὁ ἀτρόμητος Ροβέρτος ὑπέστη τὸν ἐσχατοῦν κίνδυνον, ἐσώθη ὅμως μετὰ τῶν πλείστων πλοίων, καὶ, περιμείνας εἰς Ἰλαβινίτζαν ἐπτὰ ἡμέρας, ἵνα συέλθωσιν οἱ θαλασσομαχίσαντες, ἀναπαυθεὶς τὰ στρατεύματα, ἐπέλθῃ δὲ ἀπὸ ξηρᾶς· καὶ ὁ Βοημοῦνδος, ἐξορμῶν αὐτὸς ἐπὶ τὸ Δυρράχιον, καὶ περὶ τὰ μέσα Ἰουλίου ἐστρατοπέδευσεν πάντας ἐνώπιον τῆς πόλεως ἐκείνης, τῆς πάλαι πολυβρυλλήτου Ἐπιδάμου. Μάλιστα ὅμως συμπληρώσαντες τὰς πρώτας τῆς πολιορκίας παρασκευάς, μανθάνουσιν ὅτι ἐπέρχεται ὁ Ἰνετικὸς στόλος. Ὁ Ροβέρτος ἐκπέμπει κατ' αὐτοῦ τὸν υἱὸν Βοημοῦνδον, ὅστις ἠγωνίσθη μετὰ ἐξαιρετοῦ τόλμης καὶ καρτερίας, ἀλλ' ἠττήθη κατὰ κράτος ὑπὸ τῆς ὑπερχειούσης τέχνης καὶ ἐμπειρίας τῶν ἀντιπάλων. Οἱ νικηταί, εἰσελλόντες εἰς τὸν λιμένα τοῦ Δυρράχιου, ἐτροφοδότησαν τὸ φρούριον μετ' ὀλίγον δὲ, προσελθόντος καὶ τοῦ ὑπὸ

(*) Ὁ Δράκων εἶνα ποτάμιον σήμερον ὀνομαζόμενον Κιρκιτσιτσί (Kirkitschid) καὶ ἐκβάλλει εἰς τὸν Ἀσπασκόν κόλπον. Δὲν ἤξευρομεν ποῦ εὔρεν ὁ Σχολαστικὸς ὅτι ὁ Ἀλέξιος, διὰ νὰ ἀπαλλαγῇ ἀπὸ τῶν Τούρκων, ἐπέτρεψεν αὐτοῖς πολλὰς καὶ ἄλλας χώρας, τὸμ. Ζ', Μέσ. Γεν. ἱστορ. σελ. 760.

τὸν Μαύρικα στόλου καὶ ἐνωθέντος· μετὰ τῶν Ἰνετικῶν, ὁλοσχερῶς ἐθαλάσσοκράτησαν οἱ Βυζαντινοὶ. Πᾶσα ἡ πρότερον ὑπὸ τῶν Νορμανῶν καταληφθεῖσα παραλία ἀπέστη ἠδὲν ἀπέσπασε παρέχουσα χρήματα καὶ τροφὰς· ἢ μετὰ τῆς Ἰταλίας σχέσεως διακόπη· οἱ πολέμιοι περιήλθον ἐντέθεν εἰς δευοτάτην ἀμυχανίαν πρὸς τοῦτοίς ἠένδεια τῶν ἀναγκίων παρήγαγε παρ' αὐτοῖς λιμὸν μέγαν· ὁ ἀπὸ τῆς τρικυρίας καὶ τῆς ναυτικῆς ἤτις ἐλαττωθεὶς στρατὸς ἠκρωτηριάσθη ἔτι μᾶλλον ἀνηγγέλλετο δὲ ἡ προσεχὴς ἀφίξις αὐτοῦ τοῦ Ἀλεξίου μετὰ δυνάμεως ἰσχυρᾶς. Καὶ ὅμως, μὴ ὁ κνήσωμεν νὰ ναυμασώμεν τὴν ἀρετὴν ἀνδρὸς πολεμίου, οὐδεμίαν τῶν φοβερῶν ἐκείνων συμφορῶν ἰσχυρῶς νὰ διασίσῃ τὸ ἀπτόητον τοῦ Ροβέρτου φρόνημα, οὐδὲ νὰ πείσῃ αὐτὸν εἰς ἐγκαταλείψιν τοῦ ἐπιχειρήματος, διότι ἤτο ὁ ἀνὴρ ἐκ τῶν διαμονίων ἐκείνων φύσεων, αἰτίνας, καταγελῶσαι τῶν ἀπειλῶν τῆς τύχης, ἀναγκάζουσαν αὐτὴν ἐπὶ τέλους νὰ συνταχθῇ καὶ ἄκουσα μετ' αὐτῶν (*).

Ἀλλ' ἂν τοιοῦτος ἦτο ὁ Ροβέρτος, εἶχε κατέναντι αὐτοῦ ἀνδρὰ ἐπὶ μὲν τῇ ἀνδρείᾳ καὶ τῇ πολεμικῇ ἀσκήσει κατ' οὐδὲν ἐλαττούμενον, ἐπισκομοῦντα δὲ τὰς ἀρετὰς ταύτας διὰ χρηστότητος ἀπαραιμίλου, καὶ βασιεῖαν ἔχοντα τὴν συνείδησιν τοῦ καθήκοντος αὐτοῦ, ὡς Ἕλληνας χριστιανοῦ, πρὸς τὴν ἐθνικότητα εἰς ἣν ἀνηκεν, ὡς ὑπηκόου δὲ, πρὸς τὸν βασιλέα τὸν ἀνελέντα αὐτῷ τὰς κλεῖς τῆς μεγάλης ἐκείνης πύλης τοῦ κράτους. Πρὸ τῆς ναυτικῆς ἤτις, τὸ μέγεθος τοῦ ἔτι ἀκμαζόντος Νορμαννικοῦ στρατοῦ, ὁ πανταχόθεν ἀποκλεισθεὶς τῆς πόλεως, ἢ λαμπρότης τῶν ἱπποτικῶν πανοπλιῶν τοῦ πολεμίου στρατοῦ καὶ ἡ φοβερὰ περὶ τοῦ ἡγεμόνος αὐτοῦ φήμη εἶχον καταπιπτοῦσι ὅπως οὖν τὴν φρουρὰν τοῦ Δυρράχιου. Ἀλλὰ τοῦτο ἔστι τὸ προτέρημα τοῦ καλοῦ κήραθου ἀνδρός· καθὼς τοὺς ἐν τῷ σκότει πλανωμένους καὶ ἀμυχανούντας μίαν φωτὸς ἀκτίς ἐπιλάμπασα καὶ φωτίζει καὶ χειραγωγεί, οὕτω ἀνδρὸς ἐνὸς ἀρετῆ εἶναι πολλάκις ἱκανὴ νὰ ἐξευγνίσῃ καὶ νὰ ρυθμίσῃ μεγάλου ὄχλου ἀνθρώπων τὰ κινήματα καὶ τὰς πράξεις. Ὁ Γεώργιος Παλαιολόγος, ἐπιτηδείως παρασκευάσας τὴν πόλιν εἰς ἀμυναν ἅμα καὶ ἐπίθεσιν, νυχθημερῶν περιφερόμενος εἰς τὰ τεῖχη ἵνα ἐπιτηρῇ τὴν ἀκριβῆ τῶν διαταξαγμένων ἐκτέλεσιν, ὑπομνηστικῶν ἀδιαλείπτως τοῖς πᾶσι τὸ καθήκον τὸ ὅποιον πρῶτος αὐτὸς ἐξεπλήρου ἀκριβῶς, καὶ ἐπαγγελόμενος ταχίας καὶ ἀποχρῶσας τὰς ἐπικουρίας, μετέδωκε εἰς πάντας τὸ πληρὸν τὴν καρδίαν αὐτοῦ θάρρος. Καὶ ἐπειδὴ ἤξευρεν ὅτι τινὲς τῶν κατοίκων πιστεύουσιν εἰς τὸν περὶ τοῦ Μιχαὴλ μύθον τοῦ Ροβέρτου, διὰ νὰ ἀρκιρῶσῃ ἀπὸ τὸν ἀντίπα-

λον τὸ ἠθικὸν τοῦτο προτέρημα, κατέφυγεν εἰς μηχανήματα, μαρτυροῦν διὰ πολλὰκις ἢ χρηστότης, ἐν τῇ εὐθύτητι αὐτῆς, εἶναι ἐπιτηδειότερα τῆς μαχθητέρας πανουργίας· διότι ἐξαπέστειλε πρὸς τὸν Νορμαννὸν ἡγεμόνα πρεσβεῖαν τῶν ἐπισκομοτέρων πολιτῶν, εἰπόντων ὅτι, ἂν τῶνόντι συναπάγεται μεθ' αὐτοῦ τὸν βασιλέα Μιχαὴλ, δὲν ἔχει οὗτος εἰ μὴ νὰ ἐμφανισθῇ ἐνώπιον τῆς πόλεως ἵνα πάντες προσκυνήσωσιν αὐτόν. Ὁ τοσοῦτον ἄλλως πονηρὸς Ροβέρτος ἐνέπεσιν εἰς τὴν παγίδα ταύτην· καὶ, ἅμα ἐπαυελθόντων τῶν πρεσβέων, προέτασσε εὐθὺς νὰ κοσμήσῃ πολιτελῶς τὸν ψευδομιχαὴλ, μετὰ λαμπρᾶς δὲ προπομπῆς, παντοίους ὀργάνους μουσικῶν καὶ κυθάλοις συνουθεύμενον, προσάγει αὐτὸν εἰς τὰ τεῖχη τῆς πόλεως. Ἄπαντες οἱ κάτοικοι εἶχον συρρέσει εἰς τὰς ἐπάλξεις ἵνα παρευθεῖσιν εἰς τὸ παραδοῦν τοῦτο θέλημα. Ἀλλ' ἅμα πληαίασαντος ὅπως οὖν τοῦ γόητος, ὥστε διεκοίθησαν οἱ χαρακτήρες τοῦ προσώπου αὐτοῦ, καταιγίς συριγμῶν, χλευασμῶν καὶ καγγασμῶν ὑπεδέχθη τὸν αὐτοσχέδιον βασιλέα, διότι πλείστοι τῶν ἐπιφανιστέρων πολιτῶν εἶχον γνωρίσει ἄλλοτε τὸν ἀνδρὰ ὑπηρετοῦντα ὡς οἰνοχόον ἐν τῇ αὐλῇ. Ἐπιθεῖ ἀγανακτοῦντος τοῦ ἥρωος καὶ σφαδάζοντος τοῦ Ροβέρτου διὰ τὸν ἐμπαιγμὸν ὃν ὑπέστησαν, ἐξορμᾶ ἀφῆκας ἢ τοῦ Δυρράχιου φρουρὰ, καὶ, οὐ μικρὰν ἐπαγαυόσα εἰς τὸ τεθορυβημένον στρατόπεδον τῶν πολεμίων Σημῶν, ἐπανῆλθεν ἀθλαδῆς ἐντὸς τοῦ τεύχους. Καὶ ἐπὶ τῆς ναυμαχίας δὲ πρὸς τοὺς Ἰνετικούς, ὁ Παλαιολόγος ἐπεχείρησεν ἐξοδόν, καθ' ἣν, μέχρι τῆς παρεμβολῆς τοῦ Ροβέρτου προελάσας, ἐπήγαγε πολλὴν εἰς τοὺς πολεμίους φόνον.

Μετὰ δὲ τὴν κατὰ θάλασσαν ἦταν τῶν Νορμαννῶν, ἐπήρθη ἔτι μᾶλλον τὸ φρόνημα τῶν πολιορκουμένων. Ἄν ὁ πεισματώδης Ροβέρτος δὲν ἔπαυεν ἐπιτιθέμενος διὰ ποικίλων καὶ πρὸς τοιομομαχίαν ἐπιτηδείων μηχανῶν, ὁ Παλαιολόγος, μὴ ἀκούμενος ν' ἀποκορῆ, διὰ πάσης νυκτὸς καὶ ἡμέρας, τὰς τοῦ ἀντιπάλου ἐφοδούς, ἐπεχείρησε ἐξόδους πολλὰς πρῶτον πρῶτον μεγαλητέρας, καὶ ἔδωκεν εἰς τὴν πρώτων τῶν ἐπιθετικῶν ἐκείνων ἐπιχειρήσεων δείγμα λαμπρὸν τῆς γενναϊότητος αὐτοῦ· διότι, πολλὰς λαβῶν εἰς διάφορα τοῦ σώματος μέρη πληγὰς, προσδάλλαται τελευταῖον περὶ τὸν κρῆταφον διὰ βέλους, μὴ δυναθεὶς δὲ νὰ τὸ ἐξαγάγῃ, κόπτει τὸν στύρακα αὐτοῦ, περιδίδει τὴν κεφαλὴν προχείρως καὶ, ἐξορμήσας αὐτὸς εἰς τὸ πυκνότερον τοῦ ἀγῶνος, παραμένει μαχόμενος ἀκλόνητος μέχρι δελίης ἐσπέρας. Οὐδὲν ἦτον δ' ἐνεκαρτέσει ὁ Ροβέρτος, ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον περισφιγγὼν τὴν πόλιν, προσεγγίσας τὴν παρεμβολὴν εἰς βολὴν τόξου καὶ καταλαβὼν τὰ περὶ ὅρη καὶ τέμπη εἰς τράπον ὥστε νὰ ἀποκλείσῃ πᾶσαν τροφὴν διὰ τῶν. Μάλιστα δὲ ἠνώγει τοὺς πολιορκουμένους, καὶ πλείστας παρεῖχεν ἐλπίδας τῆς Ροβέρτου, μέγας τις μόσυν ἦτοι ἐξίλιος πύργος, ὃν ὁ αὐτὸς κατασκεύασεν ὑψηλότερον τῶν πύργων δι' ὃν ἦσαν τὰ τεῖχη τοῦ φρουρίου ὡχυρωμένα. Τὸ ἄνω τοῦ ἑλληνικοῦ ἐκείνου πύργου πάτωμα ἐκλείετο διὰ θύρας δι' ἧς πεντακόσιοι ὀπλοφόροι ἐμελλόν· νὰ ἐμ-

(*) Αὐτοὶ οἱ τότε Βυζαντινοὶ, καὶ οἱ ἔχοντες εὐλογωτάτας ἀφορμὰς μίσους κατὰ τοῦ Ροβέρτου, δὲν ἐπίτασαν νὰ ὀμολογήσωσι τὴν ἀραμάνον καρτερίαν αὐτοῦ ἀνδρός, ἦτις πολλὰς πόλλας ἐξαγοράζει ἀμαρτίας. Ἐπὶ δὲ Ῥομπερτον, λέγει ἡ Ἄννα, ὁμιλοῦσα περὶ τῶν κατὰ τὴν τρικυρίαν, οὐδὲν τῶν γενομένων ἐβόδα, ἀκαταπρόσητος ἔχοντα, καὶ εἰς τοσοῦτον οἶμαι τὴν ζωὴν ἐκαστοῦ διαρκῆσαι ἐπευχόμενον, ἐφ' ὅσον πρὸς οὐς θέλει μάχεσθαι δύναται ἂν. Ἐνθεν τοι καὶ τοῦ προκειμένου σκοποῦ, τῶν γεγονότων οὐδὲν ἀπέριξεν αὐτόν.

ἐνιαυτούς, ἀπεκδεχόμενα ἔτι ὅπως καρδίαι Ἑλληνικαὶ ἀποδώσωσι τελευταίον αὐτοῖς τὴν ὀφειλομένην ἐθνικὴν εὐγνωμοσύνην καὶ ἀνεγείρωσιν αὐτοῖς τὰ προσήκοντα μνημεῖα εἰς τὸ ἱστορικὸν ἔμῳ πολυῶν δριυ. Αὐτὸς δ' Ἀλέξιος ἐξέψοικινδύνευσεν ὡς ὁ ἐσχατος τῶν στρατιωτῶν. Ἦδη διαλυμένης τῆς μάχης, τρεῖς λογάδες τοῦ Νορμαννικοῦ στρατοῦ μαχηταί, θεωροῦντες αὐτὸν ἐγκαρτεροῦντα ἔτι καὶ ἀγωνιζόμενον νὰ ἐμφυχήσῃ τὰ ἀπανταχόθεν τρεπόμενα τάγματα, ὁμοῦν ἀπὸ φυτῶν κατ' αὐτοῦ, προτεινάντες τὰ μακρὰ αὐτῶν ὄρατα· καὶ ὁ μὲν πρῶτος διήμαρτε τοῦ βασιλέως, μικρὸν παρεγκλίνας τοῦ ἵππου· τοῦ δὲ, ἀπωσάμενος ὁ Ἀλέξιος τὸ δῶρον διὰ τοῦ ξίφους, ἀποτέμνει τὴν χεῖρα τοῦ σώματος· ὁ δὲ τρίτος πλήττει τὸν βασιλέα κατὰ μέτωπον καὶ συντρίβει τὴν περικεφαλαίαν. Ἄλλ' ὁ ἡγεμὼν διαφρύγει τὸν θάνατον ὑπτιος πεσῶν ἐπὶ τὴν οὐρὰν τοῦ ἵππου· καὶ μετ' ὀλίγον ὀρθωθείς ἐπὶ τῆς ἐρεσπείδος, καὶ ἐδραμὴ καθίσας, καὶ μηδὲν τῶν ὀπλῶν ἀποβάλλων, ἀλλὰ γυμνὸν τὸ ξίφος κρατῶν τῆ δεξιᾷ, περιόρτους δὲ ὑπὸ τοῦ ἰδίου αἵματος, τὴν κεφαλὴν ἀπερικάλυπτον ἔχων, καὶ τὴν μακρὰν κόμην περιπλανωμένην ταῖς ὄψεσιν, ἐξηκολούθησε μαχόμενος μέχρι οὗ ἐπέστη ἡ ἀναπόδρατος τῆς υποχωρήσεως ὄρμ. Ἐκ τῶν πολεμίων διέπρεψαν ὁ μὲν Ροβέρτος, ἐπὶ τῆ ἀνεκδήσει εὐσταθείας, ὁ δὲ Βοημοῦνδος, ἐπὶ τῆ ἀκαθέκτω ὀρμῇ, ἄπαντες δὲ οἱ Νορμαννοὶ ἱππῶται ἐπὶ ἀνδρείᾳ περιφανεῖ, τῆς ὁποίας πολλοὶ ἐξ αὐτῶν ἐγένοντο θύματα κατὰ τὴν αἵματηρὰν ἐκείνην ἡμέραν. Μεταξὺ δὲ τῶν πεσόντων ἦτο καὶ ὁ ψευδοβασιλεὺς Μιχαῆλ, ὅστις ἐξέλαθεν, ὡς φαίνεται, μέχρι τῆς ὄρας διόλου σπουδαίως τὸ καμικὸν αὐτοῦ πρόσωπον καὶ διὰ ἐγκλίρου θανάτου ἀπῆλκε τὸν Ροβέρτον τῆς ἀμυχανίας εἰς ἣν ἤθελεν εὐρεθῆ ἂν τὸ μορμολύκειον ἐκεῖνο ἐπέζη, μέχρι τῆς μετὰ τινὰ χρόνον ἐπελήθους ἀποτυχίας τοῦ ὄλου ἐπιχειρήματος. Ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον ἀξιομνημόνευτα εἶναι βεβαίως τὰ κατὰ τὴν σύζυγον τοῦ Ροβέρτου Σικελιᾶται, ἧτις, παρακλινομένη αὐτὸν εἰς τὴν διαπόντιον ταύτην στρατείαν καὶ μετασχῦσα ὄλων τῶν προτέρων κινδύνων, ἠγωνίσθη λαμπρῶς καὶ ἐν τῇ μάχῃ ταύτῃ τεταγμένη εἰς τὴν δεξιὰν πτέρυγα, τὴν κατ' ἀρχὰς ὑπεδύσαν εἰς τοὺς Βυζαντινοὺς, διὰ φωνῆς μεγάλης ἀνεμάλει καὶ ὠνεϊδίζε τοὺς φυγάδας· καὶ ἐπειδὴ δὲν εἰσκαίετο, ἐδραμεν ἐπ' αὐτοῦς κρατοῦσα μακρὴν δόρυ, καὶ πλήττουσα δεξιᾷ καὶ ἀριστερᾷ, διεκώλυσε τὴν παράδον, καὶ ἀνατρέπει τοὺς ἀπειθεστέρους, ἐπανήγαγεν αὐτοὺς εἰς τὴν μάχην. Τὸ ἔτι παραδοξότερον ἴσως εἶναι, ὅτι ὁ Νορμαννὸς χρονογράφος Γουλιέλμος ὁ Ἀππουλος ἠθέλησεν ἐκ παντὸς τρόπου νὰ μειώσῃ τὰ κατορθώματα τῆς ἀληθοῦς ἐκείνης Ἀμαζόνος, διότι ἔτυχε νὰ μὴ ᾔνοι Νορμαννὴ, ἀλλὰ Λογγοβαρδία τὸ γένος, ὁ δὲ χρονογράφος δὲν ἠνείχετο νὰ ὁμολογήσῃ διαπρέψασαν μετὰ τῶν ἐπὶ τῇ ἀνδρείᾳ πολυπληθῶν αὐτοῦ ἡμογενῶν γυναῖκα ἀλλόφυλον καὶ ἐπειτα περιμένονεν νὰ μάθωμεν τὴν περὶ τῶν Βυζαντινῶν ἀλήθειαν ἀπὸ τοιούτων ἱστορικῶν! Ὅπόσον εὐγενεστέρως ἀνεδείχθη ἡ Ἑλληνικὴ Ἄννα Κο-

μνηνὴ μὴ διστάσασα ν' ἀποθαυμάσῃ τὴν ἐξαισίαν ἐκείνην ἀρετὴν καὶ Παλλάδα ἄλλην νὰ ἀποκαλέσῃ τὴν ἐσπερίαν ἡρωίδα!

Ἡ ἀπὸ τοιούτων ἀντικάλων ἦττα οὐδένα βεβαίως προσέτριψε μῶνον εἰς τὸ Ἑλληνικὸν ὄνομα καὶ ἀξίωμα. Οἱ Νορμαννοὶ ἦσαν τότε οἱ ὀνυματότεροι μαχηταί τῆς Εὐρώπης, εἰς τοὺς ὁποίους οὐδὲν καὶ αὐτῶν τῶν Γερμανικῶν ἐθνῶν ἠδυνήθη ν' ἀντιζη, οὐδὲ οἱ Φράγκοι, οὐδὲ οἱ Λογγοβαρδοὶ, οὐδὲ οἱ Σάξωνες. Βίς τὴν Ἀγγλίαν, εἰς τὴν Γαλλίαν, εἰς τὴν Ἰταλίαν οἱ Νορμαννοὶ ἠδυνήθησαν μάλιστα νὰ ἰδρῦσωσι κράτη διαρκῆ καὶ οὐσιωδῆς νὰ ἀλλοιώσωσι τὰς ἡττηθείσας ἐθνικότητας, ἐνῶ οἱ Βυζαντινοὶ τοὐλάχιστον κατώρθωσαν ἐπὶ τέλους ν' ἀποκρούσωσιν αὐτοὺς ἀπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ ἐδάφους. Πρὶν ὅμως ἐπέλθῃ τὸ σωτήριον τοῦτο ἀποτέλεσμα, τὰ πρῶτα τῆς ἡττης ἐπακόλουθα ὑπῆρξαν ὀλέθρια.

Ὁ Γεώργιος Παλαιολόγος δὲν ἠδυνήθη μετὰ τὴν μάχην νὰ ἐπανεέλθῃ εἰς τὸν Δυρράχιον, τὸ ὅποιον ὑπερποτε στενωπὸς ὑπὸ τῶν Νορμαννῶν ἐπολιορκήθη. Ἡ φρουρὰ ἀντέστη καρτερικῶς περὶ τοὺς τέσσαρας ἔτι μῆνας, ἀλλὰ, κατὰ φεβρουάριον τοῦ 1082, διὰ προδοσίας Ἐνετοῦ τινος, ὁ Ροβέρτος κατέστη τελευταῖον κύριος τοῦ μεγάλου ἐκείνου φρουρίου. Ἐντεῦθεν δὲ, ὡς ἀπὸ ἀσφαλεστέρου ὁρμητηρίου, ἐπεχείρησε τὴν κατακτῆσιν τῆς ἄλλης Ἰλλυρίας, καὶ προελθὼν μέχρι Καστορίας, παραλαμβάνει εὐχερῶς τὸ δυσπρόδητον τοῦτο φρούριον ἀπὸ τῶν μισθοφύρων Βαριάγων, εἰς οὓς εἶχεν ἀναθέσει αὐτὸ ὁ Ἀλέξιος. Ὁ δὲ βασιλεὺς, ὅστις εἶχε στήσει τὴ στρατήγησιν αὐτοῦ ἐν Θεσσαλονίκῃ, περιήλθεν εἰς δαιμονότατην ἀμυχανίαν οὐ μόνον διὰ τὴν τῆς αὐτοῦ ῥαγδαίαν τῶν πολεμίων πρόσδον, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν διάλυσιν τοῦ περὶ Δυρράχιον ἡττηθέντος στρατοῦ· ἕτερος ταύτου δὲν ὑπῆρχε συγκεκριμένος· εἰς δὲ τὸν ἐκ νέου ἀπαρτισμὸν τῶν διασκορπισθέντων παρενέβαλον προσκόμματα πολλὰ, ὅ, τε ἐθνικὴ καὶ θρησκευτικὴ ἀνταγωνισμὸς ὑφ' οὗ ἐξηκολούθουν κατατρυχόμενα διάφορα τμήματα τοῦ κράτους, καὶ ἡ χρηματικὴ ἀνέχεια. Ἐκτὸς τῶν Σέρβων, τῶν ἐγκαταλιπόντων αὐτὸν ἐπ' αὐτῆς τῆς μάχης, ὡς εἶδομεν, καὶ οἱ Παυλικῆται, οἱ αἵποτε δυσμενῶς ἔχοντες πρὸς τὴν ὀρθοδοξίαν, ἀπεχώρησαν μετ' ὀλίγον εἰς Φιλίππουπολιν, ἀποποιουθέντες ἐπιμόνωσιν νὰ στρατεύσωσιν ἐκ νέου. Βραδύτερον, ἀπαλλαγείς ἀπαξ τῶν Νορμαννῶν, ὁ βασιλεὺς ἐτιμώρησε πικρῶς τὸν μὲν Βωθίνον, διὰ τὴν προδοσίαν αὐτοῦ, τοὺς δὲ Παυλικῆτους, διὰ τὴν δυστροπίαν αὐτῶν· ἐν τῷ μεταξύ ὅμως ἡ ἐπίβουλή ἐκείνη καὶ ἀπειθεῖα ἠύξανον τὴν δυσχερίαν τῶν πραγμάτων. Πρὸς ταῦτα οἱ πρὸ ὀλίγων μνηθῶν βασιλεύσας Ἀλέξιος δὲν εἶχεν εὐρεῖ ὄβολόν εἰς τὸ ἀποθεματικὸν ταμεῖον· τὰ πρῶτα εἰσπραχθέντα χρήματα ἐχρησίστευσαν εἰς τὴν συγκρότησιν τοῦ ἡδὴ διαλελυμένου στρατοῦ· ἐν Κωνσταντινουπόλει ἡ μήτηρ τοῦ βασιλέως, ὁ ἀδελφὸς Ἰσαάκιος, ἄπαντες οἱ Κομνηνοὶ, ἄπαντες οἱ μεγιστάνες ἐφιλοτιμήθησαν νὰ ἀποθέσωσιν εἰς τὴν βωμὸν τῆς πατρίδος, κατὰ τὴν κρίσιμον ταύτην στιγμήν, ἄψασαν αὐτῶν τὴν παρουσίαν· ἀλλὰ οἱ ἐκ τῶν τοιούτων συνεισφορῶν ἐφάρμαξ ὀλίγα

γόμενοι πόροι, ὅσοι μεγάλοι καὶ ἂν ᾔνοι κατ' ἑαυτοὺς, ὡς πρὸς τὰς ἔτι μεγαλύτερας καὶ ἀδιαλείπτους ἀνάγκας τοῦ κράτους εἶναι πάντοτε μικροὶ ὄθεν ὁ Ἰσαάκιος ἐθεώρησεν ἀπαραίτητον νὰ ἐπιβάλῃ χεῖρα καὶ εἰς τινάτων ἐκκλησιαστικῶν θησαυρῶν· ἐπειδὴ δὲ τινες τῶν ἐκ τοῦ κλήρου ἀντίσταντο, ἐκκλησιαστικῶν σύνδον εἰς τὸ τῆς ἀγίας Σοφίας τέμενος, ἀπὸ πολλὰ ἐδημηγόρησεν ἵνα καταπέσῃ τοὺς δυσκολωτέρους, ἀναγκάζομαι, ἐπὶ τέλους ἀνέκραξεν, ἀναγκάζειν ὅτε οὐ βούλομαι ἀναγκάζειν, καὶ ἐξετέλεσε τὸ βούλευμα. Ἀλλὰ τοσαύτη ἦτο ἡ ἀντίπερμαξ τοῦ ἱερατείου ὡςτε, μετὰ τὸ πέρας τοῦ πολέμου, ὁ Ἀλέξιος, ἐπανελθὼν εἰς τὴν Κωνσταντινουπόλιν, ἐνόμισε δέον νὰ ἀπολογηθῆ περὶ τῆς χρήσεως τῶν ἱερῶν τούτων χρημάτων, ἐπὶ συνλευσεως εἰς ἣν παρήσαν ἡ σύγκλητος, τὸ στρατιωτικὸν καὶ οἱ ἐγκριτοὶ τοῦ κλήρου, καὶ νὰ ὑπομνήσῃ εἰς τοὺς ἀνθρώπους αὐτοῦς, ὅτι πάντα τὰ ἀφαιρηθέντα, εἰς δὲν ἀνήλωτο ἢ κατὰ τὸν Περικλέα ἐκεῖνον, καὶ ὑπερ τῆς ἡμῶν ἢ τῆς θεοδωρῆται.

Ἡγεμῶν, ὅστις εἶχε τοσαύτην τὴν συνεισθήσιν τῆς ἐθνικῆς τιμῆς καὶ ὑπὸ πηλικούτων ἀναμνήσεων ἐφρονηματιζέτο, ἠδύνατο νὰ νικηθῇ, ἀλλ' ὄχι καὶ νὰ καταβληθῇ. Οὕτε ἡ περὶ Δυρράχιον ἦττα, οὕτε ἡ ἀπώλεια τοῦ μεγάλου τούτου φρουρίου καὶ τῆς Καστορίας, οὕτε ἡ χρηματικὴ ἀνέχεια, οὕτε ἡ παραλυσιὰ τοῦ στρατοῦ ἴσχυσαν νὰ ποιοῦσιν τὴν ψυχὴν ἐκείνην ἧτις ἐγίνωσκεν, ὅτι ὑπάρχει ἀρετὴ ἱκανὴ νὰ ἐξουμενίσῃ καὶ αὐτὴν τὴν δυστροπωτέραν τύχην, ἡ δ' ἀρετὴ αὕτη εἶναι ἡ καρτερία. Μετ' ὀλίγον τῶν ἐκείνων ἤρχισεν νὰ ἀποδείξῃ αἰθριώτερος. Ἡ ἐγκλίσις παρασκευασθεῖσα ἐπανάστασις τῆς κατὰ Ἰταλίαν, ἐκράγισα τελευταίον, καὶ ὁ ἐσχάτος κίνδυνος εἰς δὲν περιέστη ὁ πάπας Γρηγόριος Ζ' ἀπὸ τοῦ Ἡρόικου Δ. ἠνάγκασαν τὸν Ροβέρτον νὰ ἀνακράψῃ, περὶ τὰ μέσα τοῦ 1082, εἰς τὴν ἰδίαν χερσὶν αὐτοῦ. Κατέλιπε μὲν ἐν Ἑλλάδι τὸν υἱὸν Βοημοῦνδον μετ' ὄλης τῆς δυνάμεως· ὁ δὲ Βοημοῦνδος κατ' αὐτὸ ἐκεῖνο τὸ ἔτος ἐκυρίευσεν τὰ τε Ἰωάννινα καὶ τὴν Ἄρταν. Ἀλλ' ἐν τούτοις ὁ Ἀλέξιος, συγκροτήσας ἐκ νέου, συμπληρώσας, γυμνάσας καὶ ἐνθάρρυνας τὸν στρατὸν αὐτοῦ, δὲν ἔπαυσε παρενοχλῶν τοὺς πολεμίους· μέχρι οὗ, ἐν ἀρχῇ τοῦ 1083, ἐπελήθοντος τοῦ Βοημοῦνδου κατὰ τῆς ὀρχῆς Ἀρίσσης, ἀντεπεξέρχεται ὁ βασιλεὺς καὶ συγκροτεῖται περὶ τὴν πόλιν ταύτην μάχῃ μεγάλη καὶ ἐναγωνίως, καὶ ἡν κατετροπώθησαν τελευταίον οἱ Νορμαννοὶ, καὶ, ἐγκαταλιπόντες τὸ κατὰ τῆς Ἀρίσσης ἐπιχειρήμα, ἀπεχώρησαν κακῶς ἔχοντες εἰς Καστορίαν, ἣν εἶχον καταστήσει, μετὰ τὸ Δυρράχιον, κυριότατον αὐτῶν ἐν Ἑλλάδι ὀρμητήριον. Ἡ ἀποτυχία αὕτη, ἡ παράτασις τοῦ πολέμου, ἡ δυσμένεια τῶν πέριξ κατοίκων, ὡς ἐκ τῆς ὁποίας τακτικὴ φορολογία δὲν ἠδύνατο νὰ εἰσχθῇ, ἀρα οὕτε τακτικὴ μοσθοδοσία τοῦ στρατοῦ τῶν πολεμίων, ἔτι δὲ αἱ ἀδιάλειπτοι εἰσδηγῆσεις τῶν μετὰ τῶν Βυζαντινῶν τεταγμένων Νορμαννῶν, παρήγαγον μετ' ὀλίγον ἐν Καστορίᾳ στάσιον δαιοντάτην. Ὁ στρατὸς ἐξεγερέθει ἀπῆρτες τοὺς μι-

σθούς του· εἰς μάτην ὁ Βοημοῦνδος ἠγωνίσθη νὰ κατευνάσῃ τοὺς ἀφηνιάσαντας συναγωνιστάς, ὑποσχόμενος νὰ θεραπεύσῃ τὴν ἀξίωσιν αὐτῶν ἐντὸς ὀλίγων ἡμερῶν, ἀρα συνεινοήθει μετὰ τοῦ πατρός. Οἱ Νορμαννοὶ ἀπῆντησαν ὅτι θέλουσιν νὰ πληρωθῶσιν ἀμέσως, μόλις δὲ καὶ μετὰ βίας ἐπέτρεψαν νὰ μεταβῇ αὐτὸς εἰς Ἰταλίαν ἵνα ζητήσῃ καὶ κομίσῃ τὰ ἀναγκαῖα χρήματα. Ὁ Βοημοῦνδος ἀναχωρήσας κατέλιπε ἐπιτροπὸν αὐτοῦ ἐν Ἑλλάδι τὸν κοντόσταυλον Ἀπουκάλειν ὅτε οὐ βούλομαι ἀναγκάζειν, καὶ ἐξετέλεσε τὸ βούλευμα. Ἀλλὰ τοσαύτη ἦτο ἡ ἀντίπερμαξ τοῦ ἱερατείου ὡςτε, μετὰ τὸ πέρας τοῦ πολέμου, ὁ Ἀλέξιος, ἐπανελθὼν εἰς τὴν Κωνσταντινουπόλιν, ἐνόμισε δέον νὰ ἀπολογηθῆ περὶ τῆς χρήσεως τῶν ἱερῶν τούτων χρημάτων, ἐπὶ συνλευσεως εἰς ἣν παρήσαν ἡ σύγκλητος, τὸ στρατιωτικὸν καὶ οἱ ἐγκριτοὶ τοῦ κλήρου, καὶ νὰ ὑπομνήσῃ εἰς τοὺς ἀνθρώπους αὐτοῦς, ὅτι πάντα τὰ ἀφαιρηθέντα, εἰς δὲν ἀνήλωτο ἢ κατὰ τὸν Περικλέα ἐκεῖνον, καὶ ὑπερ τῆς ἡμῶν ἢ τῆς θεοδωρῆται.

Ὁ Βοημῆνδος ἦτο ἀνὴρ γενναῖος καὶ συντόξ· ἀλλ' ἐξ ὄλων τῶν παρεκτεθειμένων γίνεται καταδῆλον, ὅτι οἱ Νορμαννοὶ δὲν ἠδύνατο νὰ παραμεινωσιν πολὺ εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἂν δὲν ἐλάβανον ἀμέσως παρὰ τοῦ Ροβέρτου ἴσχυρὰν ἐπικουρίαν. Ὁ δ' Ἀλέξιος, ἀρα μολὼν τὴν ἀποδομίαν τοῦ Βοημοῦνδου, ἀπεφάσισε, προλαμβάνων πάντα ἐνδεχομένην τῆς αὐτοῦ συνδρομῆς, νὰ ἐξώσῃ αὐτοὺς ἀπὸ τῆς ὀρχῆς Καστορίας· καὶ ἔτι πρὸ τοῦ τέλους τοῦ 1083 ἔτους ἐπῆλθεν ἐπὶ τὸ φρούριον τούτο μετὰ δυνάμεις ἰσχυρὰς καὶ μετὰ τῶν ἀπαιτουμένων πολιορκητικῶν μηχανῶν. Ἡ Καστορία ἐκείτο ἐπὶ χερσονήσῳ, εἰσχωρῶσις ἐντὸς τῆς ὀρμηθῆς καὶ κωνοκώσεως μετὰ τῆς ἡπείρου διὰ γλώσσης στενῆς, ὠχυρωμένης διὰ περιβόλου καὶ πύργων καὶ μετοπυργίων (*) ἡ δὲ χερσονήσος, ἐφ' ἣ ἡ πόλις, στεφανοῦται ὑπὸ ἀποτόμων βράχων, ἀσφαλτεῖται καὶ αὐτῶν τῶν πειθῶν. Ὁ Ἀλέξιος, στρατοπεδεύσας ἐμπροσθεν τοῦ ἀσπίδος, ἐπεχείρησε τὸ πρῶτον νὰ προσβάλλῃ τὸ φρούριον κατὰ μέτωπον, καὶ στήσας τὰς ἐλεπόλεις καὶ τὰ περὶ τὸ βόρειον μέρος τῆς πόλεως μετὰ τῆς ἐπιμόνωσιν ἀνισταμένους καὶ ἀδιαλείπτως ἀναπληροῦντας τὰ γενόμενα ἐτήρηματα, διεκρίνε διὰ τοῦ ἐμπέριου αὐτοῦ στρατηγικοῦ ὀφθαλμοῦ τρόπον ἐφόδου τολμηρότερον μὲν, ἀλλὰ σινητά καὶ εὐστοχώτερον. Τὸ ὑπὸ τῆς λίμνης περιβόλον τῆς πόλεως μέρος ἐφράσαστο, ὡς προείπαμεν, διὰ βουνῶν ἀπαρῶντων, εἴτινες, φυσικῶς τῷ λόγῳ, δὲν ἐπετρεῖντο ὑπὸ τῶν Νορμαννῶν τοσαύτον ἐπιμελῶς ὅσον τὸ κατὰ τὸν ἰσθμὸν τείχος. Τούτο εἰκάσας ὀρθῶς ὁ Ἀλέξιος, ἀπεφάσισε νὰ ἐπιχειρήσῃ συγχρόνως διπλῆν τινα ἐφοδὸν ἀπὸ τε τοῦ ἰσθμοῦ καὶ ἀπὸ τοῦ ἀντιθέτου μέρους, ἀπὸ τε ξηρᾶς δηλαδὴ καὶ ἀπὸ τῆς λίμνης· καὶ ἐπειδὴ ἐν τῇ λίμνῃ πλοῖα δὲν ὑπῆρχον, διέταξε νὰ συλλεγῶσι πάντα τὰ ἐν τοῖς πέριξ πταμοῖς εὐρισκόμενα ἀκάτια, μετακόμεσαν αὐτὰ δι' ἀμαζῶν εἰς τὸ στρατόπεδον καὶ ἐκείθεν κατεβίβασεν ὀρθῶς εἰς τὴν λίμνην, ἐνέβαλεν εἰς αὐτὰ ἀνδρας λο-

(*) Τὴν ἀκριβεστέρην τῆς Καστορίας περιγραφὴν ἴδε ἐν τῷ φυλλ. ΠΖ' τῆς Πανδώρας, σελ. 385 καὶ ἐπ.

γάδας και ανέθεσε τὸ ἔργον ἐπιχειρήματα εἰς τὸν δεξιὸν αὐτοῦ βραχίονα, τὸν Γεώργιον Παλαιολόγον, ὅστις, ἀφοῦ ἀκίον δὲν ἠδυνήθη νὰ σώσῃ τὸ Δυρράχιον, κινήσῃσε τοῦλάχιστον νὰ ἀναδειχθῇ πρωτοπυργὸς τῆς ἀνακτήσεως τῆς Καστορίας. Τῶντοι, ὁ Παλαιολόγος, ἐκπέσεις διὰ νυκτὸς ἀπὸ τῆς ἀντιθέτου τοῦ Ἰσθμοῦ ὄχθης, προσπελάζει ἐν πηγῇ βαθείᾳ εἰς τοὺς πρόποδας τῶν βράχων και περιμένει ἐκεῖ νὰ ἀκούσῃ τὸ συμπιεζομένον σὺνθημα. Αὐγαζούσης δὲ τῆς ἡμέρας ἤδη, ἀλαλάζοντα τὸ ἐνωσίον τὰ περὶ τὸν βασιλεῖα τόγματα ἐφορμῶσιν ἀπὸ τοῦ Ἰσθμοῦ κατὰ τοῦ τείχους· τότε και ὁ Παλαιολόγος ἀναδείχεται μετὰ τῶν σὺν αὐτῷ εἰς τὴν ἀντιθέτου περριουρίαν και ἐπιπίπτει ἀδοκίμως κατὰ νῆτον. Ὁ Βρυένιος, και τοι οὕτω ἀπανταχῶθεν περιζωσθεῖς, ἐπέμεινον ἐπὶ τινα χρόνον ἐκθύμως ἀντιπαρτασσόμενοι· ἀλλὰ μετ' ὀλίγον ἐνόησαν ὅτι ἡ ἀντίστασις ἦτο ματαιαία, και, ἐνθίδον εἰς τὰς κραυγὰς τῶν πτοισθέντων Νορμαννῶν, παραδόθη εἰς τὴν διάκρισιν τοῦ νικητοῦ. Ἡ Ἑλληνικὴ σημαία ἀνεπετάθη αὐθις ἐπὶ τοῦ δυσπορήτου ἐκείνου φρουρίου. Οἱ πλείστοι τῶν Νορμαννῶν ἐτάχθησαν εἰς τὸν βασιλικὸν στρατὸν· ὁ δὲ χρηστὸς Βρυένιος, τούτο μὲν δὲν κατεδέχθη νὰ πράξῃ, ὡμοσεν ὅμως πρὶν ἀπέλθῃ, ὅτι δὲν θέλει ποτὲ εἰς τὸ ἐξῆς πολεμήσει κατὰ τοῦ βασιλέως. (*)

Ἡ ἄλλοις τῆς Καστορίας ἐγένετο ἐγκαίριος διῆντι, ἄμα ἐπανελθόντες εἰς Ἰταλίαν τοῦ Βοημολύου, ὁ γέρων Ροβέρτος, ὅστις εἶχεν ἤδη καταβάλῃ τὴν ἐν τῇ κάτω Ἰταλίᾳ στάσιν και συντρέξει ἠπειροῦν τὴν ὑπ' αὐτοῦ προστατευόμενον Γρηγόριον Ζ', ἐπεχείρησε κολασσιαίως παρασκευάσει ἕνα ἐπανορθωθῆ τὸ κατὰ τὴν Ἑλλάδα ἀτύχημα. Βεβαίως ἔπεισε δὲ τὸ δεύτερον κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 1084 ἔτους· ἀλλὰ μόλις φθάσει Βουθιωτῶν, κινῶνται τὴν ἀπειροσύνην τῆς Κελευρίας και ἀνακαλύπτει μὴ ὅσον τῆς δυνάμει· εἰς αὐτὴν, τὴν ὁποῖαν ματαίως ἠγωνίσθησαν νὰ σώσωσιν ὁ Βενετικὸς και ὁ Βυζαντινὸς στόλος, κατατροπωθέντες ὑπὸ τοῦ Ροβέρτου, ὅστις ἐγένετο αὐθις κύριος τῆς νήσου. Ἡ ἀποστασία ὅμως αὕτη ἐρησάμευσε κατὰ τοῦτο, ὅτι, ἐπελθόντος ἐν τῷ μεταξύ τοῦ χειμῶνος, ἀνεβλήθη τὸ κατὰ τὴν Ἰππειρὸν ἐπιχειρήματα. Ἐν ἐκρί τοῦ ἐπομένου ἔτους, ὁ Ροβέρτος, ἐκρούευσεν μὲν πρὸ πάντων τὴν Κεφαλληνίαν, ἀλλὰ μετ' ὀλίγας ἡμέρας, ἀπέθανεν αὐτόθεν και τότε ὁ Νορμαννικὸς στρατὸς, στερηθεὶς τοῦ κυριωτάτου αὐτοῦ ἡγεμόνος, διελύθη τῆδε καιεῖσε· ἡ ἐπελθοῦσα μεταξὺ τῶν υἱῶν τοῦ Ροβέρτου διχνοῖα ἀπέτρεψεν αὐ

(*) Δὲν δυνάμει και αὐθις νὰ μὴ ἐπιστήσωμεν τὴν προσηγῆν τοῦ ἀναγκώστου εἰς τὸ εὐγενὲς τῆς Ἀννης Κομνηνῆς φρόνημα, τῆς ἀείποτε ἀποδοῦσης δικαιοσύνην εἰς τοὺς ἀνειπάλους τοῦ πατρὸς αὐτῆς. Περὶ τοῦ Βρυενίου ὁμιλοῦσα ἐπὶ τοῦ παρακείμενου λέγει· «Ὁ δὲ Βρυένιος, γενναῖος ὡς ἀνὴρ, προσεληλυθὼς μὲν αὐτοῦ ἐβόησε· ἐπόμενον δὲ μὲδέποτε κατ' αὐτοῦ (τοῦ βασιλέως) ἔπλε κινήσει εἰ μόνον δούη τοὺς τοῦτον μέγρι τῶν ὄρων τῆς τῶν Παμβαίων βασιλείας ἀνδύνας διασώσαντος· και οὕτω πρὸς τὴν ἰδίαν ἀπολύσει χάραν.» Ἡ δὲ ἀρετὴ ἐξ ἐκείνων οἷνες τοσάκις ἐπέκρινεν τὴν Ἄνναν Κομνηνῆν δύνανται νὰ κανυχθῶσιν ὅτι ἔχουσιν ἐπίσης ἀκαίριαν τὴν συνείδησιν τοῦ ἱστορικοῦ καθήκοντος!

τοὺς ἐπὶ μακρὸν χρόνον ἀπὸ τῆς ἐκτελέσει τῶν τοῦ πατρὸς βουλευμάτων τὸ δὲ Δυρράχιον και πάντα τῆς παραλίης τὰ φρούρια και πόσαι αἱ νῆσοι ἀνεκλήθησαν ἐκ τοῦ παραντικῆ αὐθις ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν.

Τοιαύτη ὑπῆρξεν ἡ ἐκβασις τῆς πρώτης ταύτης κατὰ τὸν μέτον αἰῶνα ἀπὸ δυσμῶν ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα στρατείας, ἣν μετ' οὐ πολὺ ἐμελλον νὰ παρακολυθίσωσιν ἄλλαι μεγαλύτεραι, αἱ ἰδίως λεγόμεναι Σταυροφορίαι. Κ. Π.

ΠΕΡΙ ΛΑΝΤΑΝΗΣ Η ΚΑΜΨΙΚΛΑΔΟΥ.

Lantana nivea. — Class. Didynamia Angiosperma.

L. nivea foliis oppositis ovatis, basi in petiolum decurrentibus, spicis capitatis, planis, bracteis lanceolatis tubo multo brevioribus, caule aculeato. (Willd.)

Τὸ φυτόν τοῦτο φέρεται αὐτομάτως ἐν ταῖς Ἀνατολικαῖς Ἰνδίαις, ὅθεν μετηνέχθη ἐν Ἀγγλίᾳ, καιεῖθεν δὲ ἐν ταῖς λοιποῖς τῆς Βῆρώπης μέρεσιν ὅπου πολλαπλασιάζεται διὰ σπόρων. Ἔχει καυλὸν ξυλώδη διαμέτρου, ὡς ἔγγιστα, ἐνὸς δακτύλου, ὑψόμενον δύο μέχρι δύο παγῶν και ἡρίσεως, και φέροντα φλοῖον τεφρόχρουν. Οἱ κλάδοι αὐτοῦ εἰσὶ τετράγωνοι και εὐλύγιστοι φέροντες ἐν ταῖς γωνίαις κέντρα σκληρὰ και κεκλιμένα πρὸς τὰ κάτω. Τὰ φύλλα ἀντίκεινται ἀλλήλοις και εἰσὶ ὠλογοχοιδή, ὀβυτεῖα και κατὰ τὴν ἐπιφάνειαν αὐτῶν τραχέα, μάλιστα ὡς ἐκ τῶν ἐξεχόντων νεύρων· τὸ δὲ χροῖμα αὐτῶν ἀνωθεν μὲν εἶναι γλωκρὸν και ζωκρὸν, κάτωθεν δὲ χλωκρῶδες. Ἡ στεφανία τῶν ἀνθέων ἐστὶ λευκὴ, μονοπέταλος και ἀνόημαλος. Εἰς δὲ τὴν Βυρώπην ἐγεννήθη διὰ τῆς μετασπορᾶς και εἰδός τι τοῦ θάμνου τούτου φέρον ἀντὶ λευκῶν ἐρυθρὰ ἀνθη.

(I. ΔΕ-ΚΙΓΛΑΛΛΑΣ.)

ΠΑΝΩΡΑ.

Ἡ τῶν νοσοκομείων ἐφημερίς, ἐκ τῶν ἀρχαιοτάτων τῆς ἱατρικῆς ἐφημερίδων τῶν Παρισίων, ἔτυχεν ἀρτίως ἀπαραδειγματίστου μεγαλοδωρίας, καθ' ἡμᾶς, ἐν τοῖς χρονικοῖς τοῦ περιοδικοῦ τύπου. Ἰατρὸς τῆς

τῶν ἐν Παρισίαις νοσοκομείων ἐδωρήσατο ταύτη, ἢ μᾶλλον τῇ ἱατρικῇ ἐπιστήμῃ και τοῖς θιασώταις αὐτῆς, δωρεάν ἐτήσιον δεκακισχιλίων φράγκων. Τὸ ἐπίσημον δὲ τοῦτο δωρητήριον, ὅπερ ἀναμνησθητέως διὰ τε τὸν δωρητῆρα και δι' ἃν προύρισται σκοπὸν, εἶναι παρα πάσι μεγίστης τιμῆς ἄξιον, ἔχει οὕτω·

« Δωροῦμαι τῇ τῶν νοσοκομείων ἐφημερίδι δεκακισχιλία φράγκα. Τὸ ποσὸν δὲ τοῦτο οὐκ ἴσως μόνον ἐν ὅσῳ ζῶ θέλω χορηγεῖ ἐτησίως, ἀλλ' ἐλπίζω και μετὰ τὸν θάνατόν μου ὅτι θέλω δυνηθῆ νὰ ἐξασφαλίσω διὰ παντός. Ἀπαραθιαστοὶ δὲ τοῦ δωρήματος τούτου ἔσονται δύο, οἱ ἐξῆς·

« Πρῶτος μὲν, τὸ νὰ διατηρηθῇ αὐστηροτάτη ὡς πρὸς τὸ ὄνομά μου ἐχρημθία.

« Δεύτερος δὲ, τὸ νὰ γείνη ἡ ἐξῆς χρῆσις τῶν χρημάτων τούτων·

« Τρεῖς μὲν χιλιάδες ἔσονται πρὸς ἐγκωδίσωσιν τῶν συγγραμμάτων τῶν ὠφελίμων και μάλιστα πρακτικῶν ποιημάτων καταχωριζομένων ἐν τῇ ἐφημερίδι ταύτῃ. Ἦως οὐ ἐπαρκῶσιν αἱ δυνάμεις μου ἐπιφυλάττω ὑπερ ἑμαυτοῦ, διὰ τῆς ὑμετέρας συμπράξεως, κύριε συντάκτα, τὸ δικαίωμα τοῦ διανεμειν τὸ ποσὸν τοῦτο.

« Τὸ ὑπόλοιπον δὲ, τῶν ἐπτακισχιλίων φράγκων, θέλει χρησιμεύσει εἰς ἐπικουρίαν τῆς συνδρομῆς τῶν συναδελφῶν μου ἐκείνων, οἱ ὅποιοι, δι' αἰωνόητοτε αἰτίαν, δὲν δύνανται ἀνευ δυσκολίας ν' ἀντέχουσιν εἰς τὰς πρὸς διατήρησιν ἐφημερίδων ἀπαιτουμένας μικρὰς δαπάνας. Ὅθεν ἐν ὅσῳ τὸ κεφάλαιον τῶν 7000 φρ. δὲν ἐξαντληθῇ, ὀφείλετε, κύριε συντάκτα, νὰ πύμνητε τὴν ἐφημερίδα ταύτην εἰς πάντα συνάδελφον ἢ μαθητὴν τοῦ τρίτου τοῦλάχιστον ἔτους, ὁ ὅποιοι, ζητῶν τὴν ἐφημερίδα ταύτην, ἤθελεν ἀποφανθῆ συνάμα ὅτι δὲν ἐπαρκεῖ πρὸς ὀλοσχερῇ πληρωμῇ τῆς συνδρομῆς. Ἐάν, φέρ' εἰπεῖν, δηλώσῃ ὁ τοιοῦτος ὅτι δύναται νὰ πληρώσῃ 20 μόνον φράγκα, ἢ 15 ἢ και 10, ὀφείλετε νὰ ἐμπιστευθῆτε εἰς τὴν ἀπλήν τούτην δὴλωσιν του. Πιστεύων ἀκούοντες εἰς τὴν ἀκεραιότητα και χρηστότητα τοῦ χαρακτηρῆς τῶν συναδελφῶν μου, πέπεισμαι ὅτι, ἐνὸς δὲν θέλωσι καταχρησθῆ τοῦ μέσου τούτου, θέλωσιν ὠφελῆθῃ ἐξ αὐτοῦ ὅσον ἐνεσσι βραγύτερον χρόνον, ἕνα ὅσῳ δυνηθῶσιν μετ' αὐτοὺς νεώτεροι ἢ ἦττον εὐποροὶ νὰ ὠφελθῶσιν ἐπίσης.»

IX.

Ἐὼ φηλὰ στὸν Ὀλυμπο φηλὰ στὰ κορφοβούνα, Τὴν μὴ μερὰ τὸ πέλαγο κ' ἀπ' τὴν στεριά ἀρβανίταις, Στὴ μέση τὰ κλερτόπουλα μὲ τὰ σπαθὰ στὰ χεῖρα, Ἐμπερὸς νὰ πάει σκιάζονται πίσω νὲ πᾶν φοδοῦνται. Καὶ παλὶ πίσω γύρισαν εἰς τὰ παλιὰ λιμέρια. Βράσκον λιμέρια ἔρημα δὴα χορταριασμένα, Τὸς πῆρε τὸ παράπονο κ' ἐδάρισαν τὰ μάτια, Τὸν Ἀλεξάκη φώναξαν τὸν Ἀλεξάκη κρῶζον· Ποῦ εἶσ' Ἀλεξάκη μ', ἀδελφε, καλὴ ἐμπιστεμένη Ἄλλοι ἀντιλογίθησαν ἀπὸ τὰ μετερίζια Ὁ Ἀλεξάκης δὲν εἶν' ἐδῶ πᾶει στὴν Ἀλασσόνα Πάγει νὰ μάς ἀρβανίτα νὰ ροῦῖ νὰ πᾶς βραῖση· Τ' ἰτόκαμα τοῦ κερατὸ και θέλει νὰ μάς βραῖση Ἦρθε μὲ παλιοπέτολα τὰ ψικατε πέρα πέρα Ἦρθε μὲ παλιοτούφεκο, τούτιασε πέρα πέρα Ἦρθε μ' ἕνα παλιόσπαθο τὸ κάμε πέρα πέρα Τώρα μᾶς βρῆκε ἀπιστος θέλει νὰ μάς βραῖση.

ΜΕΤΕΩΡΟΛΟΓΙΚΑΙ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ.

Τὸ Ἀστεροσκοπεῖον τῶν Ἀθηνῶν, τὸ κορυφὸν και πολῦτιμον τοῦτο ἴδρυμα τοῦ φιλοεθνῶς ἡμῶν συμπολίτου Κ. Σίνα, ὑπὸ δῆμι παραινευμένων καθηγητῶν, τοῦ Κ. Βούρη και τοῦ Κ. Παπαδάκη διευθυνόμενον, πρὸ πολλοῦ ἔργισε σειρὰν παντοίων παρατηρήσεων ἀστρονομικῶν τε και μετεωρολογικῶν. Ταύτας ὡς σπουδαιότητας, διότι ἀπὸ Μέτινος και Καλλιππου, ὡν τὰ ἔργα ἀπώλοντο μέχρις Ἰχθους, εἰσὶν αἱ πρῶται ἐρευνοῦσαι τὸν κλασικὸν τῆς Ἀττικῆς οὐρανὸν, και τὴν στικπνὴν αὐτῆς ἀτμοσφαιραν, θέλωμεν δημοσιεύει τοῦ λοιποῦ διὰ τῆς Ν. Πανδώρας, ἀρχάμενοι ἀπὸ τῶν τοῦ Ἰουλίου, αἵτινες εἰσὶν αἱ ἀρχαιόταται συλλεγεῖσαι.

Οἱ ἐπόμενοι πίνακες περιέχουσι δι' ἐκάστην ἡμέραν, κατὰ τρεῖς διαφόρους ὄρας αὐτῆς, τὴν ὀρθὴν τῆς πρωίας, τὴν δευτέραν μετὰ μεσημβρίαν, και τὴν ἐννάτην τῆς ἑσπέρας, παρατηρήσεις βαρομετρικὰς, θερμομετρικὰς, ὑγρομετρικὰς, ἀνεμομετρικὰς, και τῶν νεφελῶν.

Τὸ βαρόμετρον, ὡς γνωστὸν, στηρίζεται ἐπὶ τῆς ἰδιότητος τῆς ἀτμοσφαιρας, καθ' ἣν στήλη αὐτῆς ἢ

ΑἰΘΟΛΟΓΙΑ ΔΗΜΟΤΙΚΗ.

(Συνέχεια. Ἰδε πολλὰδ. ΠΘ').

VIII.

Τρεῖς σταυραετοὶ ἐκθῶνταν ἦφλὰ σ' ἕνα λιθάρι. Κ' οἱ τρεῖς τὰ ντέρια τους ἔλεγαν και τὰ παράπονά τους· Ἐνας ἦπτε πολὺ κρασί κ' ἐκερλοπονοῦσε. Τ' ἄλλου τοῦ πῆσαν τὰ ποδιὰ ἐπὶν ἀπ' τὴ φουλά του.

λόκληρος είναι ίσοβαρής προς στήλην υδρογόνου, έχουσαν την ατήν βάσιν, ύψος δὲ 28 δακτύλων. Ἄν λοιπὸν σωλὴν μακρότερον τῶν 28 δακτύλων, ἐντελῶς κενὸς (κενὸς δηλαδὴ καὶ ἀέρος), ἀνοήθῃ δὲ κλειστὸς, βυθισθῆ διὰ τοῦ κατωτέρου, τοῦ ἀνοικτοῦ πέρατος εἰς ἀγγεῖον πλήρες υδρογόνου, ὁ υδράργυρος θέλει ἀναβῆ μόνον μέχρι 28 δακτύλων, ἢ 76 ὑψεκαιόμετρον τοῦ γαλλικοῦ μετρικοῦ συστήματος. Καὶ ἂν μὲν ἡ ἀτμοσφαῖρα συμπέσῃ νὰ εἶναι, ἐξ αἰτίας ἀναθρομιάσεων, ὁποσοῦν βαρύτερα, ὁ υδράργυρος θέλει ἀναβῆ, ὀλίγον περισσώτερον, ἂν δὲ, αἰθρία ὄσῃ, εἶναι ἐλαφροτέρα, ὁ υδράργυρος θέλει καταβῆ.

Οὗτος εἶναι ἄπας ὁ μηχανισμὸς τοῦ βαρομέτρου. Καὶ 76 μὲν ὑψεκαιόμετρα, ἢ 760 ὑποχιλιόμετρα, εἶναι τὸ μέτρον τῆς μέσης πίεσεως τῆς ἀέρος στήλης τῆς ἀτμοσφαίρας ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης. Καταβαίνει δ' αὕτη μέχρι 745 ὑποχιλιόμετρον (ὅταν ἡ ἀτμοσφαῖρα εἶναι ἐλαφροτάτη), καὶ ἀναβαίνει μέχρι 770 ὑποχιλιόμετρον, (ὅταν εἶναι βαρύτερη ἢ ἀτμοσφαῖρα, ὡς ἐπὶ τροικυμῶν καὶ πρὸ τῆς βροχῆς). Ἰκνοῦται δὲ ὅτι ὅσα ὑψηλότερα ἀναβαίνομεν εἰς τὰ ὄρη, τόσῳ βαρύτερα, καὶ ἐπουμένως τόσῳ ἐλαφροτέρα γίνεται ἡ στήλη τῆς ἀτμοσφαίρας. Κατὰ ταῦτα λοιπὸν εἰς τὴν στήλην τοῦ βαρομέτρου σηματούμενος ὁ ἀριθμὸς 753, 5, δηλοῖ 753 ὑποχιλιόμετρα, καὶ ἡμισυ (πέντε δέκατα τοῦ υποχιλιόμετρον), ἢτοι ἀτμοσφαῖραν αἰθρία καὶ ἐλαφροῦσαν τοῦ μέσου ὄρου.

Τὸ δὲ θερμομέτρον στηρίζεται ἐπὶ τῆς ιδιότητος τῶν σωμάτων, καὶ ἰδίως τῶν βευστῶν, τῶν νὰ ἐκτείνωνται εἰς τὴν θερμότητα, καὶ νὰ συστέλλωνται εἰς τὸ ψύχος. Τὸ θερμομέτρον τοῦ Ρεομύρου εἶναι σωλὴν, περιέχων βευστὴν, καὶ διηρημένον εἰς 80 βαθμοὺς. Ὁ βαθμὸς 0 ἐμφαίνει τὸ ψύχος εἰς ὃ πήγνυται τὸ ὕδωρ, ὁ δὲ βαθμὸς 80, τὴν θερμότητα εἰς ἣν ζεσεὶ τὸ ὕδωρ. Οἱ δὲ μεταξύ τούτου, τοῖς διαφόροις βαθμοῖς τῆς θερμότητος τοῖς μεταξὺ τοῦ παγετοῦ καὶ τοῦ ζέοντος ὕδατος. Οἱ ὑπὸ τὸν παγετὸν βαθμοὶ, μέχρι τῶν σπανιώτατα φθάνει τὸ ψύχος εἰς τὴν Κιλκίδα, σημειοῦται διὰ τοῦ — πρὸ τοῦ ἀνήκοντος ἀριθμοῦ, ἐν ᾧ οἱ βαθμοὶ τῆς θερμότητος, ὅταν πρὸκηται νὰ διακριθῶσιν ἐκείνων, σημειοῦνται διὰ τοῦ +.

Οἱ εἰς τὴν στήλην τοῦ ὑγρομέτρου σηματούμενοι ἀριθμοὶ δηλοῦσιν ὅτι, τῆς ἀτμοσφαίρας διακεθεμένης εἰς ἑκατὸν μόρια, τόσα μόρια αὐτῆς, ὅσα ἐμφαίνει ὁ ἀριθμὸς, εἰσὶν ἀτμοὶ ὑγρασίας. Οὕτως ὁ ἀριθμὸς 56, 48 σημαίνει ὅτι ἐξ ἑκατὸν μορίων τῆς ἀτμοσφαίρας, τὰ πεντηκονταεὶς, καὶ τεσσαρακονταοκτώ ἑκατοστά, ἦτο, ὑπὲρ τὸ ἡμισυ, εἰσὶν, οὐχὶ ἀήρ, συγκείμενος ἐξ ὀξυγόνου καὶ ἀζώτου, ἀλλ' ἀτμοὶ ὕδατος.

Εἰς τὴν στήλην τοῦ ἀνερομέτρου, τὰ μὲν γράμματα δηλοῦσι τὴν διεύθυνσιν ἀπ' ἧς πνέει ὁ ἀνεμος, οἷον ΒΔ σημαίνει ὅτι πνέει βορειοδυτικῶς, ἐκ δὲ τῶν ἀριθμῶν, τὸ μὲν 1, ἐντελῆ νηνεμίαν, τὸ δὲ 1, ὀλίγον ἀνεμον, τὸ 2, πολὺν, καὶ τὸ 3, τροικυμώδη.

Ομοίως δὲ καὶ εἰς τὴν στήλην τῶν νεφελῶν, 0 δηλοῖ τὴν αἰθρία, 1 ὀλίγα νέφη σκο ἀδικά, 2 πολυλά νέφη, καὶ 3 τὸν οὐρανὸν συνεφετῶ.

ἡμέρα- μηνία	Βαρομέτρον εἰς βεροικουράειον 0			Θερμόμετρον (Ρεομύρου)			Υγρομέτρον (Ανρίκου)			Ἄνεμος καὶ ἐπιπέδου στήλης			Νέφη			Ὅρα τῆς θερμότητος.	
	8 ὄρα π. μ.	2 ὄρα μ. μ.	9 ὄρα μ. μ.	8 ὄρα π. μ.	2 ὄρα μ. μ.	9 ὄρα μ. μ.	8 ὄρα π. μ.	2 ὄρα μ. μ.	9 ὄρα μ. μ.	8 ὄρα π. μ.	2 ὄρα μ. μ.	9 ὄρα μ. μ.	8 ὄρα π. μ.	2 ὄρα μ. μ.	9 ὄρα μ. μ.	Μέγιστον ἐν τῷ ὄρει.	Μέγιστον ἐν τῷ πλάτῃ.
1	13.749.5	748.9	750.1	21.9	24.4	21.9	61.08	53.28	53.06	Δ.2	ΒΔ.2	ΒΔ.1	1	1	1	18.4	27.0
2	14.751.9	751.5	753.1	22.7	24.2	24.4	70.42	70.66	70.42	0	Δ.2	Δ.1	0	2	1	17.4	26.7
3	15.754.3	753.2	754.0	22.5	24.9	21.1	68.07	55.42	53.96	0	Δ.2	ΒΔ.1	0	1	0	17.6	27.1
4	16.755.2	754.0	755.8	23.0	26.9	22.8	59.52	54.22	57.82	ΒΔ.2	ΒΔ.1	0	0	0	0	19.5	27.5
5	17.755.6	754.9	755.8	24.6	27.2	24.8	59.28	55.23	51.13	ΒΔ.3	ΒΔ.3	ΒΔ.1	0	0	0	19.6	28.0
6	18.754.8	754.3	754.6	25.7	27.8	24.4	43.97	46.72	47.93	ΒΔ.3	ΒΔ.3	ΒΔ.2	0	0	0	20.3	29.0
7	19.753.5	752.7	752.2	26.0	28.0	24.8	37.15	44.57	51.84	ΒΔ.1	ΒΔ.2	ΒΔ.1	0	0	0	21.6	28.5
8	20.750.8	749.2	748.3	26.6	28.6	25.0	39.89	60.10	60.90	0	ΒΔ.1	ΒΔ.1	0	0	0	21.7	30.6
9	21.747.4	747.1	747.7	27.5	28.9	22.1	63.00	69.93	67.49	Ν.1	Δ.1	ΒΔ.1	0	2	1	18.2	28.4
10	22.749.3	749.0	750.8	23.5	27.1	21.4	59.62	66.65	67.10	ΒΔ.1	ΝΔ.1	ΒΔ.1	0	1	1	18.1	27.6

ἡμέρ. 1.

ἡμέρ. 1853.

Τὴν 9 (21) Ἰουλίου εἰς τὰς 4 ὕρας μ. μ. ὀλίγα βανίλας βροχῆς.
Τὴν 10 (22) Ἰουλίου τὸ ἑσπέρασ συχναὶ ἀστραπαὶ εἰς τὸν ὄρειοντα πρὸς βορρῶν.